

श्रीमान् हरिभद्रसंस्कृत पंचाशक तथा षोडशकाधार
शुद्ध देव गुरु धर्मनी सेवा-उपासना विधि

तत्त्वजिज्ञासु तथा विधिरसिक भव्यजनोना हित मांटे
लेखक अने योजक

सद्गुणानुरागी मुनिराज श्री श्री १००८ श्री
कर्पूरविजयजी महाराज.

नपगच्छना पुज्यपाद गुरुगीजी महाराज आ श्री १००८ श्री

मगनश्रीजी मानश्रीजीना सद्गुपदेशधी

श्री पुना निवासी शा. भगवानजी भामाजीनी विधवा भार्या
भागुबाईना स्वरणार्थे एमना व्रस्टीनी पुत्री चंपाबाई तरफरी
साधु साध्वीने तथा जाहिर संस्थाने भेट.

छपावा प्रमिद्ध कगनार

शा. शिवनाथ खुंवाजी-जैन पुस्तकालय.

(१) वेनाळ पेठ नंबर ४९-पुना सिटी.

(२) मुहाम जावाळ-जिल्हा सीरोही-देश मारवाड.

आवृत्ति पहिली-प्रत १०००

संवत् १९७३-वीर संवत् २४४३-सन १९१७-शके १८३८

किंमत एक आनो.

पुस्तक भेट अथवा किंमतथी मंगावनारे पृष्ठ २ उपर लेखली सुचना
वांची पढी मंगाववी.

પુસ્તક મેટ મંગાવનારને સુચના.

૧ કોઈ પણ સાધુ સાધ્વીને પુસ્તકનો સ્વપ્ન હોય તેને પ્રસિદ્ધ કર્તા પાસેથી પોષ્ટ તથા પેકીંગ સ્વર્ચ વાસ્તે એક આનાની ટીકીટો મોકલી મંગાવી લેવું.

૨ કોઈ સાધુ સાધ્વીને મેટ તરીકે એક નકલ મળે. એકથી વધારે મંગાવનારે પુસ્તકની કીમત અને પોષ્ટ પેકીંગ સ્વર્ચ મોકલી મંગાવવું.

૩ સાધુ સાધ્વીએ પોતાના સમુદાયનું (સંઘાડાનું) તેમજ પોતાના વડેરા ગુરુનું નામ પુસ્તક મંગાવતી વખતે અવશ્ય લખવું. અને એક નકલથી વધારે નકલ મેટ તરીકે કોઈયે મંગાવવી નહીં.

૪ અમને સ્વાત્ત્રી પડ્યા વગર મેટ તરીકે પુસ્તક મોકલ્યાશે નહીં.

૫ મેટ પુસ્તક મંગાવનારે પોષ્ટ પેકીંગ સ્વર્ચની ટીકીટો અગાઉ મોકલવી. કીમતથી પણ પાંચ નકલો ને અંદર મંગાવનારે ટીકીટો અગાઉ મોકલવી. ફટલા વાસ્તે રૂ. ૦ પી. ૦ કરવામાં આવશે નહીં.

૬ પોતાનું ચોકસ સરનામું નામ ગામ પોસ્ટ જિલ્લા વિગેરે શુદ્ધ શાસ્ત્રી અથવા ગુજરાતી લીપીમાં લખવું.

૭ જુલાઈ મંગાવનારે સાથે ટીકીટ અથવા રીપલાય કાર્ડ મોકલવું. તે શિવાય કોઈને જુલાઈ આપવામાં આવશે નહીં.

શિવનાથ હુંવાજી.

વેતાલપેઠ નંબર ૪૯, પુના સિટી.

અમદાવાદ—ઢીંકવા ગેટ પાસે આવેલા શાન્તિવિજય પ્રિન્ટિંગ પ્રેસમાં

ઈશ્વરલાલ કેશવલાલ વકીલ અને માણેકલાલ માધવજીએ છાપ્યું.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૬૮૩૫ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ શુદ્ધ દેવગુણુ દામની સેવા

વિષય પૃ૩૪:૪

પ્રસ્તાવના.

શાસ્ત્રકાર કહે છે કે વિધિ પક્ષનું આરાધન કરનાર, તેનું વહુ-
માન કરનાર, તેનું પોષણ કરનાર અને છેવટે તેની નિંદાથી અલગા
રહેનાર પણ ધન્ય છે. અન્ન પણ પથ્ય, માત્રાદિક વિધિ સહિત સ્વાધું
છતું જીવાડે છે અન્યથા તે મૃત્યુ નીપજાવે છે, તો પછી શુદ્ધ દેવ
ગુરુ ધર્મની ઉપાસના કરવામાં યોગ્ય વિધિનો આદર કરવાની કેટલી
બધી જરૂર છે ? અને તેનો અનાદર કરવાથી કેટલી બધી હાનિ થાય
છે ? તે સ્પષ્ટ રીતે શાસ્ત્રકાર હેતુ યુક્તિસર બતાવી આપે છે. આજ
કાલ ગતાનુગતિકતા ઘણી વધી પડી છે. “ આનંદઘનજી ” જેવા
સમર્થ અધ્યાત્મ વેદી પુરુષો કહેછે કે “ મુગ્ધ સુગમ કરી સેવન આ-
દરે રે, સેવન અગમ અનુપ, ” તેમજ “ દર્શન દુર્લભ સુલભ કૃપા
થકી ” “ સામાન્યે કરી દરશન દોહેલુ, નિર્ણય સકલ વિશેષ, ”
“ ઘાતિ હુંગર આઢા અતિ ઘણા, તુમ દર્શન જગનાથ; બિટ્ટાઈ
કરી મારગ સંચરું, સેમુ કોઈ ન સાથ. ” ઇત્યાદિક વચનોથી શુદ્ધ
દેવ ગુરુ ધર્મ-ઉપાસનાની દુર્લભતા સ્પષ્ટ જણાય છે. જેવી રીતે વિદ્યા
સાધવામાં વિદ્યા સાધક પ્રમાદ રહિત પ્રવર્તે છે તેમ ભવ્યાત્માણ શુદ્ધ
તત્ત્વની ઉપાસના વિધિમાં તત્પર રહેવું જોઈએ. આવા શુભ આશયથીજ
શ્રીમાન્ હરિભદ્ર સૂરીશ્વરે પંચાશકોમાં તથા ષોડશકોમાં ઉપાસના
વિધિ વિસ્તારથી દર્શાવેલ છે. તે ભવ્યાત્માઓને લક્ષગત થાય એવા
હેતુથી તે અન્ન સંગ્રહવામાં આવેલ છે. પંચમ ષોડશકમાં લોકોત્તર
તત્ત્વ યા પરમાર્થ પંથની પ્રાપ્તિ ક્યારે થઈ શકે છે ? તે ચર્ચવામાં આ-
વેલ છે. ત્યાર પછી નવમા ષોડશકમાં દેવવંદનાદિક પ્રસંગે સ્તુતિ,
સ્તોત્ર, સ્તવનાદિક કહેવામાં આવે છે તે કેવા હોવા જોઈએ ? તે સ-

મજાવવામાં આવેલ છે. આજ કાલ તોતા શાસ્ત્રીની જેમ અર્થે શૂન્ય
 યા વિચાર શૂન્યપણે કરણી વહુધા કરવામાં આવે છે તેમાં ગુરુત્તમ
 મેલ્લી સ્વર્ણી જીવોએ સુધારો કરવો જોઈએ. તેમજ પ્રભૂ પૂજા પ્રસંગે
 યથા અનિવાર્ય આરંભ માટે કેટલાક મુશ્કેલીઓ શંકા ઉઠાવે છે તેનું
 પણ આમાં સમાધાન દૃષ્ટાન્ત સહ કરવામાં આવેલ છે. તદ્ ઉપરાન્ત
 અનુષ્ઠાનના ભેદાદિક પ્રશ્નોત્તર રૂપે સમજાવવામાં આવેલ છે. આ-
 દર જો આ લઘુ ગ્રંથનું વાંચન મનન યથાર્થ રીતે કરી તે મુજબ વિ-
 વેકથી વર્તન કરવામાં આવશે તો વિધિ વહુમાનથી દેવગુરુની આજ્ઞાનું
 આરાધન થઈ શકશે. પ્રસંગોપાત્ત જે કંઈ ઉપયોગી સૂચનાઓ કરવા
 માં આવી છે તે ઉપર ભવ્યાત્માઓ લક્ષ આપી પોતાની યતી ભૂલોને
 સુધારી વિધિના સ્વર્ણી થઈ અન્ય જનોને પણ વિધિ માર્ગમાં જોડવા
 બનતો પ્રયાસ સેવશે. દરેક પંચાશકની શરૂઆતમાં જ સંક્ષિપ્ત પ્રસ્તા-
 વના લખેલી હોવાથી તે ત્યાંથી જ જોઈ લઈ ઉચિત આચરણ સેવવા
 મલામળ કરી અત્ર વિરમવામાં આવે છે.

સંવત ૧૯૭૩
 પોસ સુદ ૧૫ સોમવાર,
 તારીખ ૮ જાનેવારી
 સન ૧૯૧૭

લેખક.
 સદગુણાનુ રાગી
 કર્પૂર વિજયજી
 પાલીતાણા (સિદ્ધક્ષેત્ર)

વે વોલ.

હાલના વસ્તુમાં પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ કરવાનો પ્રચાર દીવસે દી-
 વસે વધતો જાય છે. અને તેથી ઘણા લોકોને જ્ઞાનનો વોધ થાય છે.
 પણ ઘણા માટે પુસ્તકો ગુજરાતી ટાઇપમાં પ્રસિદ્ધ થાય છે. તેથી

મારવાડ, મેવાડ, પંજાબ, માલ્વા, દક્ષિણ મહારાષ્ટ્ર વિગેરે દેશોમાં જેઓ ગુજરાતી લીપીના જાણકાર ન હોય તેવા લોકોને સદર પુસ્તકો ઉપયોગી થતા નથી. એ કારણથી અમારા તરફથી અત્યાર પહેલા “ચૈત્યવંદન સ્તુતિ સ્તવનાદિ સંગ્રહ ભાગ પહેલો ૧ અને શ્રી શત્રુંજય મહાતિર્થાદિ યાત્રા વિચાર ૨ અને સંગીત સ્તવનાવલી ૩ અને ગંધુલી સંગ્રહ ૪ એ પ્રમાણે ચાર પુસ્તકો શાસ્ત્રી ટાઇપમાં પ્રસિદ્ધ થયેલા છે. તે પુસ્તકો તે તે દેશોમાં વિશેષ ઉપયોગી થયેલા હોવાથી આ પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કરવા વિચાર થયો.

આવળા પૂર્વાચાર્યોએ પરોપકાર અર્થે અનેક ગ્રંથો રચેલા છે. પણ તે સંસ્કૃત તથા માગથી ભાષામાં રચેલા હોવાથી તેવા ગ્રંથો બાઝી-વોને રાખ્યા મુશ્કેલ પડે છે. વિદ્વાન મુનિરાજો તેવા ગ્રંથોનું રહસ્ય સમજાવે ત્યારે તે સમજી શકાય છે. તેમાં પણ વધે ઠેકાને વિદ્વાન મુનિરાજોનો યોગ મળવો મુશ્કેલ છે, અને જ્યાં યોગ હોય ત્યાં ઘણા એક જીવો સંસારીક ઉપાધીને લીધે એવા માહાત્માઓની વાણીનો લાભ લેઈ શકતા નથી. એવા અનેક કારણોથી હાલના જમાનામાં કોઈ કોઈ મુનિમહારાજાઓ આવા સંસ્કૃત ગ્રંથોનું ભાષાંતર અથવા રહસ્ય મંત્રેપમાં લખી તેમજ જમાનાને અનુસારે નવા લેખો લખી તે કોઈ કોઈ સંસ્થા મંડલ દ્વારા પુસ્તકરૂપે પ્રસિદ્ધ કરાવે છે. જે ઠેકાણે મુનિરાજનો યોગ ન હોય તથા સંસારીક ઉપાધીને લીધે તેવો યોગ છતાં પણ લાભ ન લઈ શકાતો હોય એવા ગ્રંથોને આવાં પુસ્તકો પોતાને ઘેર બેઠા પણ હમેશાં કાઢી પૂર્વક વાંચવાની ટેવ રાખવાથી ઠીક લાભ થવા સંભવ છે. નકામાં નોવેલો અથવા વાર્તાઓ

વિગેરે વાંચવાથી વિવેક પ્રાપ્ત થતો નથી. પરંતુ આવા બોધદાયક પુસ્તકો વાંચવાથી વિવેક પ્રગટ થઈ શકે છે. અને વિવેક પ્રગટ થવાથી યોગ્યા યોગ્ય તથા હિતા હિતનો વિચાર કરવાની શક્તિ પ્રાપ્ત થાય છે. અને તેવી શક્તિ પ્રાપ્ત થયે પોતાના આત્માનું કલ્યાણ કરવાનો સ્વર્ગ માર્ગ કયો તે તરફ મનુષ્યનું લક્ષ દોરાય છે. સર્વ આવા પુસ્તકો વાંચવાની અને તે પ્રમાણે વિવેક (ઉપયોગ) રાખવાની જરૂર હોવાથી તેમ કરવા સદુને નમ્ર વિનંતી છે.

શાંતમુર્તિ મુનિરાજ શ્રી શુદ્ધિચંદ્રજીના શિષ્ય સદગુણાનુરાગી મુનિરાજ શ્રી કર્પૂરવિજયજી માહારાજ સાહેબ પોતાનો અમૂલ્ય વસ્ત રોકી પરોપકારાર્થે પૂર્વાચાર્યોના બનાવેલા ગ્રંથોને અનુસરી સદેલી ભાષામાં તે તે ગ્રંથનો ભાવાર્થ લખી જાહેર સંસ્થા પાસે પ્રસિદ્ધ કરાવવા પ્રયત્ન કરે છે તે બાબત ઉક્ત મહારાજશ્રીનો ઉપકાર માનીયે એટલો ઓછો છે. અમે પણ એ રીતે ઉપકૃત થયા છીએ.

સદગુણાનુરાગી મુનિરાજ શ્રી કર્પૂરવિજયજી માહારાજ સાહેબ આ પુસ્તકનું કામ ચાલતાં પણ વ્યવહારથી વસ્તો વસ્ત જે સલાહ આપી છે તેમજ પુસ્તક તૈયાર થયા પછી સંપૂર્ણ વાંચી શુદ્ધિપત્રક તૈયાર કરી આપવામાં પોતાનો અમૂલ્ય વસ્ત રોકીને જે મદત આપી છે તે બાબત ઉક્ત માહારાજ શ્રીજીનો ઉપકાર માનવામાં આવે છે.

આ પુસ્તકમાં શુદ્ધિપત્રક થયું તે શિવાય બીજી કોઈ શુભો રહેલી કોઈ પણ મુનિરાજને અથવા વિદ્વાન વર્ગને જાણવામાં આવે તો અમોને લખી જણાવવા કૃપા કરશે, જેથી તેમનો ઉપકાર માની તે

શુભોને સુધારી લેશા બીજી અવસ્થાના વચ્ચે અવશ્ય ઉપયોગ કરવામાં આવશે.

હાલમાં અમારો ત્રણ વરસથી મારવાડ દેશમાં સીરોહી જિલ્લાના જાવાલ ગામમાં રહેવાનો પ્રસંગ હોવાથી તે ગામમાં હાલ ૭-૮ વર્ષથી વૃદ્ધાવસ્થાને અને આંચે ન દેખાવાના લીધે કાયમ રહેલા ગુરુણીજી મહારાજ શ્રી મગનશ્રીજી ૩૫ થી વધારે વર્ષના દીક્ષીત છે. તેમને તથા તેમના શિષ્યા માનશ્રીજી રૂપશ્રીજી વિગેરે આ પુસ્તક છપાવવા પ્રેરણા કરવાથી પુના નિવાસી શા ભગવાનજી ભીમાજીની વિધવા માર્યા ભાગુવાઈના સ્મરણાર્થે એમના ત્રણીની પુત્રી ચંપાબાઈ સદર ભાગુવાઈના દ્રવ્યમાંથી આ પુસ્તક છપાવાને મદદ આપેલી છે. તેવીજ રીતે બીજા પણ સદગ્રહસ્થો આવા કામમાં દ્રવ્યની સ્થાય આપવાથી આવા ઉપયોગી પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ કરવાને ઉત્તેજન મળશે.

इति शम्.

સંવત ૧૯૭૩
માહા સુદી ૧ બુધવાર
તારીખ ૨૪ જાનેવારી
સન ૧૯૧૭

પ્રસિદ્ધ કર્તા.
શિવનથ હુંવાજી.
જૈન પુસ્તકાલય,
વેતાલ પેઠ નં. ૪૯ પુના સિટી.

જ્ઞવાન્નિનંદી જીવોનાં લક્ષણ.

પાંચ ઇન્દ્રિયોનાં વિષયસુખ પરમારથે કરી દુઃસ્વકારી છે તોષણ તેને વિષે જે જીવો સુખની બુદ્ધિ કરીને આનંદ માને છે તેને ભવાન્નિનંદી કહીએ. તેમનાં લક્ષણ નીચે મુજબ:—

૧ આહારને અર્થે ઇટલે જો હું સામાયક પોસો તથા દેશાવકા-

સાદિક ધર્મકરણી કરીશ તો જમવાનું મળશે એવી વિચારનાથી ધર્મ કરણી કરવી તે.

૨ પૂજાવાને અર્થે ધર્મ કરે એટલે જો હું ધર્મ કરણી કરીશ તો લોકમાં પૂજનીક થઈશ એવો અભિપ્રાય રાખવો તે.

૩ ઉપર્યા એટલે વસ્ત્ર પાત્રાદિકને અર્થે ધર્મ કરણી કરવી તે.

૪ રિદ્ધિ ગારવ એટલે શ્રાવક પોતાના કરવાને અર્થે એટલે જો ધર્મકરણી કરીશ તો આ શ્રાવક મારા થશે અને એમનાથી મારું ગુજરાન થશે એવી વુદ્ધિ કરીને ધર્મકરણી કરવી તે.

૫ ક્ષુદ્ર એટલે અગંધીર હોય એટલે પારકાં છીદ્ર સ્વોલ્લતો ફરે અને લોકોના કિંચિત્ અવગુણ દેખી લોકોની આગળ વિશેષપણે કહેતો ફરે અને પોતાના અવગુણ ઢાંકે અને પોતાના ગુણનાં ઉત્કર્ષ કરે એટલે હરેક રીતે પોતાનો ગુણ પ્રગટ થાય એમ લોકોની આગળ બોલવું તે.

૬ લોભને વિષે એટલે પુદ્ગલ ભાવને વિષે એટલે ધન ધાન્ય વસ્ત્ર પાત્ર, જશ કીર્તિ મેઝવવાને વિષે તત્પર એટલે લીન કે આસક્ત રહેવું તે.

૭ દીન એટલે પુદ્ગલ ભાવના વિયોગે કરીને રાંક એટલે આગામી કાલની ચિંતા કરે કે હાય હાય હું શું સ્વાઈશ અને હવે હું કેમ કરીશ, હવે મારા કુંડુંબનો નિર્વાહ કેમ ચાલશે એવી ચિંતા કરે પણ આત્મસ્વરૂપનો કાંઈ પણ વિચાર કરે નહીં તે.

૮ મત્સરી એટલે પારકા ગુણને ન સહે તે.

૯ ભયવાન એટલે પુદ્ગલાદિક વસ્તુના વિયોગનો ભય કરવો તે.

૧૦ શઠ એટલે કપટી.

૧૧ અજ્ઞાની એટલે સર્વ વસ્તુનો અજાણ.

ઉપર લખેલાં અગીયાર લક્ષણો હરેક જણે વર્જવાં અને ધર્મકરણી કરતાં તો વિશેષપણે વર્જવાં.

સ્વાસ સૂચના.

આ પુસ્તકમાં દ્રશ્ય દર્શ્ય અતુસ્વાર વિગેરે સાધારણ મુદ્રાંશુદ્ધિપત્રક ન હયાવતા ફક્ત મોહોદી મુદ્રાંશુદ્ધિ છે. તે શુદ્ધિપત્રક પ્રમાણે પ્રથમ પુસ્તકમાં મુદ્રાગી બ્રેહ્ પછી વાંચવા મળવામાં પુસ્તકનો ઉપયોગ કરવા નમ્ર વિનંતી છે. એ શિવાય જે કોઈ મુદ્રા સજ્જનોને જાણવામાં આવે તે મુદ્રાગીને વાંચવા વિનંતી છે, અને તે મુદ્રા અમને રૂણાવવાથી વીંતી આવૃત્તિના લખતે તે પ્રમાણે મુદ્રાગી છાપવામાં આવશે.

શુદ્ધ દેવ ગુરુ ધર્મની સેવા-ઉપાસના વિધિનું શુદ્ધિપત્રક.

૮

પૃષ્ઠ.	લીટી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.	પૃષ્ઠ.	લીટી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૬	૧૦	ળપ	પળ	૨૦	૧૧	મહાવીર	મહાવીર
૮	૯	લક્ષ્મીદિક	લક્ષ્મીદિક	૨૪	૧૧	ધારવાલા	ધારવાલા
૧૧	૬	તાવ	તાવ	૨૫	૧૫	શુભાશુભ	શુભાશુભ
૧૩	૫	દોહીને	દોહીને	૩૭	૧૦	દિકના	દિકના
૧૪	૬	અલેખે	અલેખે	૪૨	૧૭	યથોદિત	યથોદિત
૧૭	૧૦	અમાજૈયર્થ	અમા-ઐર્થ	૫૦	૧૮	લક્ષ્મીધારી	લક્ષ્મીધારી
"	૧૮	પક્ષમ	પક્ષમ	૫૧	૧૦	તેવા	તેવા

पृष्ठ.	लीटी.	अनुद्ध.	शुद्ध.	पृष्ठ.	लीटी.	अनुद्ध.	शुद्ध.
५६	३	कायिक	कायिक	७५	१६	होवायी	होवायी
६०	९	विशुद्ध	विशुद्ध	७८	१४	यव	यव
६२	१३	कर्य	कर्या	"	१६	अंघ्र	अंघ्र
६५	८	जीवे	जीवे	७९	१२	विलय	विलय
६७	१९	पोषनरा	पोषनरा	८३	८	बली	बली
६८	१४	आरोपवा	आरोपवा	८३	५	शत्रुजया	शत्रुजया
"	१७	जणवेला	जणवेला	८४	८	श्रावक	श्रावक
"	२०	पूज	पूजा	"	"	कोण	कोण
७१	१०	विशिष्ट	विशिष्ट	८६	१८	अने	+
"	१२	सर्जवन	सर्जवन	८६	२०	थवाना	थवाना
७२	११	भावना	भावना	८७	१	तीर्थकर	तीर्थकर
"	१५	थाव	थाय	८७	२	विविध	विविध
७३	४	करबु	करबु	९४	५	वं	वं
७४	१५	बगर	बगर	९४	१९	महोत्सव	महोत्सव
७४	१७	सेवनार	सेवनाग	९६	३	आशननाने	आशननाने

૧૬	૧	સેનપ્રથ	સેનપ્રથમાંથી	૧૦૯	૧૨	વ્યસ્ત
૧૮	૧૮	પાશ્રયમાં	પાશ્રયમાં	૧૧૨	૨૦	જયવર્ધિયાય જયર્ધિયરાય
૧૯	૧	આદિશૈષ	અવશેષ	૧૧૫	૧૭	અને છે છે અને
૨૦૦	૧૧	ઓ	ઓછી	૧૧૬	૧૭	વધારે વધારે
૧૦૧	૮	ઉંચી	ઉમી	૧૧૭	૭	યાર્યે કાર્યે
૧૦૩	૧૩	યોગ્ય	યોગ	"	૨૦	યોવન
૧૦૫	"	સુપરી	સુધરી	૧૧૮	"	પરસ્ત્રી
૧૦૫	૧૫	કંડક	કંડક	૧૧૯	૧૦	નયી નયી
૧૦૫	૧૮	ખેટવા	ખેટવા	૧૨૧	૬	સર્વે સર્વે
૧૦૬	૬	કરવી	કરવી	"	૧૨	પુણ્યવાન
૧૦૭	૮	નિર્વાણ	નિર્વાણ	"	૧૩	કરવામાં કરવામાં
"	૨૧	યુક્તતા :	ન્યુનતા	૧૨૨	૨૧	નહિર્વે નહિ.
૧૦૮	૩	ગુરુ	ગુરુ	૧૨૩	૮	ખાંગા. ખાંગવી
"	૧૨	ખવની	ખવની	૧૨૫	૧૪	શિષ્ટાચાર ૨ શિષ્ટાચાર
"	૧૪	ખવ	ખવ	"	૧	વેવાર વેવાર
"				૧૨૮	૨૦	વર્તવા વર્તવા

॥ શુદ્ધ દેવ ગુરુ ધર્મની સેવા-ઉપાસના વિધિનો

વિષયાનુક્રમણીકા ॥

ક્રમ નંબર	વિષયનું નામ	પૃષ્ઠ.
૧	શુદ્ધદેવગુરુને ધર્મ પ્રત્યે કેવો અવિદ્ધ પ્રેમ હોવો જોઈએ ?	૧
૨	શ્રીમાન દરિદ્રમૂરિ વિરચિતં દ્વિતીય પંચાશક(જિનદિક્ષા વિધિ)	૧૧
૩	,, ,, ,, તૃતીય પંચાશક (જિન ચૈત્યવંદન વિધિ)	૩૨
૪	,, ,, ,, ચતુર્થ પંચાશક (જિન પૂજા વિધિ)	૪૬
૫	,, ,, ,, પંચમ પોઢશક (લોકોત્તર તત્ત્વ સંપ્રાપ્તિ અથવા પરમાર્થ પંથની પ્રાપ્તિ)	૬૨
૬	,, ,, ,, પોઢશકોમાંથી ઉદ્ભવેલા પ્રશ્નોત્તરો	૬૭
૭	ઉપદેશ તરંગિણીમાંથી ઉદ્ભવેલા કેટલાક પ્રશ્નોત્તરો	૭૬
૮	વિવિધ પ્રશ્નોત્તરો (વિશેષાવશ્યકમાંથી)	૮૧
૯	હિરપ્રસ્ત તથા સેનપ્રસ્તમાંથી ઉદ્ભરીત સાર	૯૬
૧૦	યાત્રિક બંધુઓ અને વ્હેનોને સ્વાસ અગત્યની સૂચના	૧૦૪
૧૧	ભક્તિ પ્રસંગે યાત્રિક બંધુઓ અને વ્હેનોને નિઃસ્વાર્થ ભાવે નમ્ર નિવેદનરૂપે અતિ અગત્યની સૂચનાઓ	૧૦૯
૧૨	વોય વચન	૧૧૫
૧૩	દિત વચન માળા	૧૨૨
૧૪	માર્ગાનુસારીના ૩૫ ચોલ	૧૨૫
૧૫	જૈન કોમના હિતનો સ્વાતર વહુ ઉપયોગી સૂચનાઓ	૧૨૮
૧૬	મગધિનંદી જીવોનાં લક્ષણ-પસ્તાવના પૃષ્ઠ	૭

શ્રી સર્વજ્ઞાય નમઃ

શુદ્ધદેવ ગુરુ ને ધર્મ પ્રત્યે કેવો અવિહટ પ્રેમ હોવો જોઈયે ?

(લેખક સદગુણાનું રાગી મુનિરાજ શ્રી કર્પૂરવિજયજી-પાલીતાણા.)

૧ શુદ્ધ દેવ, ગુરુ, સંઘ સાધર્મિક પ્રત્યે સ્વરી અંતરંગ ભક્તિ ણ મુક્તિનું અમોઘ (અચૂક) વર્ણીકરણ છે.

૨ સ્વરી ભક્તિ સદગુણાનુરાગથી (સદગુણ-સદગુણી પ્રત્યે સ્વરો પ્રેમ-વહુમાન રાસવાથી) પ્રગટે છે અને તેથી તેની વૃદ્ધિ પળ થાય છે.

૩ વિનય-નમ્રતા ગુણ વગર સ્વરી ભક્તિ બનતી નથી પણ વિનયથીજ તેવી ભક્તિ બને છે અને તેવી ભક્તિથી વિનયગુણની વૃદ્ધિ પળ થાય છે. સ્વરી ભક્તિ કલ્પવેલી સમાન સુખદાયી નીવડે છે.

૪ નમ્રતા વગરનું જ્ઞાન, નીર વગરની નદી જેવું નકામું છે-શો-ભતું નથી. શુષ્ક-પોપટીયા જ્ઞાનથી મદ-અહંકાર આવવાનો મોટો ભય રહે છે. સ્વરી ભક્તિથી ણ ભય દૂર થાય છે અને નમ્રતામાં ણથી વધારોજ થાય છે. સ્વરી ભક્તિ મુક્તિને પણ સેંચી લાવે છે.

૫ વિનય પાંચ પ્રકારે થઈ શકે છે. (૧) નિર્દોષ અને અનુકૂળ

खान पानादिक देवावडे तथा वंदनादिक बाह्य भक्ति करवावडे (२) अंतरंग प्रेमवडे. (३) सदगुणनी प्रशंसा—स्तुति स्तवना करवा वडे. (४) नजीवा दोषनी उपेक्षा करवा वडे अने (५) मन वचन कायायी थती आशातना तजवा वडे.

६ कांड पण पवित्र धर्मकरणी करतां विधि रसिक जनोए शा-
स्त्रोक्त दोष तजवानो जरूर खप करवो जोइये. कहुं छे के—

“दग्ध^१ शून्य^२ ने अविधि दोष,^३ अति प्रवृत्ति^४ जेह
चार दोष ठंमी नजो, नक्ति जाव गुण गेह ”

(१) अमुक एक करणी (देव दर्शन, गुरुवंदन सामायक, प्रति-
क्रमणादि) करतां अनेरी अनेरी करणी उपर लक्ष दोडे, मूळ कराती
करणीमां लक्ष(उपयोग)न रहे, मन अन्यत्र भटके ते “दग्ध दोष.”

(२) कराती धर्म करणीमां कहुं लक्ष राख्या वगरज संमूर्छि-
मनी जेम करणी कराय, बेभान जेवी अवस्थामां करणी कराय, तेना
हेतु परमार्थ तरफ कहुं लक्ष न देतां, बे दरकार रहेवाय ते “शून्य दोष.”

(३) जे धर्म करणी जेवी मर्यादायी करवी जोइए ते तेम नहि
करतां आप इच्छाए न्युनाधिक करे अथवा आगळ पाछळ करे अ-
थवा इच्छा मुजब तेनी उपेक्षा—बे दरकार करे, मर्यादा न साचवे ते
“ अविधि ” दोष.

(४) देश काल स्थिति संयोगोनो विचार कर्या वगर, स्वशक्ति
उपरान्त हृद ओलंघी आप इच्छाए जे काम करवामां आवे ते “अति
प्रवृत्ति दोष. ”

कहुं छे के

“ ઉચિત ક્રિયા નિજ શક્તિ છંડી, જે અતિ વેગે ચઢતો ॥

તે ભવ સ્થિતિ પરિપાક થયા વિના, જગમાં દીસે પડતો ॥

ઇત્યાદિ.

૭ વિધિ રસિક ભક્તજનોએ ભક્તિ પ્રસંગે શાસ્ત્રોક્ત સાત પ્રકારની શુદ્ધિ સાચવવા જરૂર સ્વપ્ન કરવો જોડે, સાત પ્રકારની શુદ્ધિ નીચે મુજબ સાચવવાની કહી છે.

“અંગ^૧ વસન^૨ મન^૩ ભૂમિકા^૪, પૂજો પકરણ^૫ સાર ॥

ન્યાય દ્રવ્ય^૬ વિધિ શુદ્ધતા^૭ શુદ્ધિ સાત પ્રકાર ॥ ”

પ્રથમ દેહ શુદ્ધિ, બીજી વસ્ત્ર શુદ્ધિ, ત્રીજી મનશુદ્ધિ, ચોથી ભૂમિકા શુદ્ધિ, પાંચમી પૂજા ઉપકરણ શુદ્ધિ, છઠી દ્રવ્ય શુદ્ધિ અને સાતમી વિધિ શુદ્ધિ એ સાત પ્રકારની શુદ્ધિનો વિશેષ અધિકાર “શ્રી શત્રુંજય મહાતીર્થાદિ યાત્રા વિચાર ” નામના શાસ્ત્રી ટાઇપ પુસ્તકના પાના ૫૨ થી ૬૭ સુધી અને ગુજરાતી ટાઇપ પુસ્તકના પાના ૧૧૮ થી ૧૪૨ સુધી વિસ્તારથી આપેલ છે. તો પણ દિશા માત્ર અહીં પ્રદર્શિત કરવામાં આવે છે.

(૧) કાંઈક ઉષ્ણ જલ (તીર્થજલ શીતલ હોય તો પણ તે) વડે શરીર શુદ્ધિ જયણા પૂર્વક (અન્ય એકેન્દ્રિય પ્રમુખ જીવની વિરાધના ન થાય તેમ) નિર્જીવ સ્થલે કરી, અંગુઠાવડે શરીરને સારી રીતે લુંછી સાફ કરી લેવું તે “ દેહ શુદ્ધિ. ”

(૨) સાફ ધોયેલું અલંકાર (ધોતીયું) અને ઉત્તરાસંગ ધારીને, ભક્તિ પ્રસંગે અઠ પુટ (અઠ વડો) મુલકોશ વાંધીને તેમજ

स्वशक्ति या स्थिति अनुसारे अन्य आभूषणादिक पहरेरीने शुद्ध देव गुरुनी भक्तिमां अथवा तीर्थराजनी सेवामां जोडावुं ते “वस्त्र शुद्धि.”

(३) अनेरा सघळा संकल्प विकल्पो शमावी देई, भक्ति करवा योग्य शुद्ध देव गुरु संघ साधर्मिकना गुणानुवाद (गुण चिन्तवन) करवामां, एवी दिव्य योग्यता पाववा माटे (तन) मन जोडी देवुं ते “ मन शुद्धि. ”

(४) देव गुरुनी वास भूमिका (देरासर उपाश्रय प्रमुख) ने भक्ति प्रसंगे बराबर जयणार्थी पूंजी प्रमार्जेने साफ करी लेवी ते भूमिका शुद्धि. अथवा शल्य समान परिणामनी अस्थिरता, अरुचि अने चालु प्रवृत्तिमां खेदरूप मनना दोष दूर करवा पूरतो प्रयत्न करवो ते “ भूमिका शुद्धि. ”

(५) भक्तिनां साधन सारां—सुंदर राखवां ते “उपकरण शुद्धि.”

(६) भक्ति प्रसंगे वापरवा योग्य द्रव्य अनीति अन्याय या अप्रमाणिकताथी प्राप्त करेल न होय पण न्यायोपार्जित होय ते “ द्रव्य शुद्धि. ” भाव शुद्धि करवा माटे तेनी खास जरूर छे.

(७) देव गुरु संघ साधर्मिकनां दर्शन, वंदन, पूजन भक्ति बहुमान प्रसंगे शास्त्रोक्त विधिनुं यथा शक्ति पालन करवुं ते “ विधिशुद्धि.”

आ उपर जणावेली सात शुद्धि यथा योग्य रीते सचववा सह्य कोइ भव्यात्माओए यथा शक्ति अवश्य आदर करवो, तेनी उपेक्षा न करवी. केमके अवश्य करवा योग्य करणीमां उपेक्षा (अनादर) करवाथी खरो लाभ मळतो नथी, जन्म मरणनां बंधन तूटतां नथी,

જેથી પરિણામે જીવને સ્વેચ્છાચારિતા વડે અનંત અપાર સંસાર પરિ-
ભ્રમણ કરવું પડે છે. વિધિ રસિક જીવ આરાધક ભાવને પામે છે.
તેથી તેને વધારે વચ્ચત ભવ ભ્રમણ કરવું પડતું નથી.

૮ જિન યુવને ૮૪ આશાતના (મોઢી ૧૦ આશાતના) અને
ગુરુ પ્રત્યે ૩૩ આશાતના તજવા મન્ય જનોએ જરૂર લક્ષ રાખવું. તેનો
વિશેષ અધિકાર “ ભાષ્યત્રય ” પૈકી “ દેવવંદનભાષ્ય ” અને “ ગુરુ
વંદનભાષ્ય ” માંથી તપાસી લઈને ઉક્ત આશાતના દોષ તજવા હરદમ
સ્વપ કરતા રહેવું. આશાતના કરવાથી ભવ ભ્રમણ વધે છે.

૯ દેવ ગુરુની જમણી વાજુણ રહીને પુરુષોએ અને ડાબી વાજુણ
રહીને સ્ત્રીઓએ દર્શન, વંદન, પૂજન, સ્તુતિ સ્તવનાદિક કરવાં જોઈએ.
અને ચૈત્યવંદન કરતાં કમમાં કમ નવ હાથનો અને અધિકમાં અધિક
સાઠ હાથનો અવગ્રહ (વચ્છું અંતર) રાખી બેસવું જોઈયે. ઘર દેરા-
સરમાં સ્થલ સંતોચથી અવગ્રહ કમી રાખી શકાય. ઉપર મુજબ દેવ-
વંદન કરતાં વચ્છમાં અંતર રાખવાનો હેતુ આપણા (ઔદારિક) શરીરથી
પ્રમુની આશાતના થવા ન પામે એ છે. તેવીજ રીતે ગુરુ વંદનાદિ પ્રસંગે
પણ સ્ત્રી પુરુષોએ ગુરુ અવગ્રહ સાચવવો જોઈયે. પુરુષને ૩૥ હાથનો,
અને સ્ત્રીને ૧૩ હાથનો ઉત્કૃષ્ટ અને જઘન્ય ૩૥ હાથનો અવગ્રહ રાખ-
વો જોઈયે. સાધુ સાધ્વીઓને પણ એ નિયમ એક સરખી રીતે પાલવો
જોઈએ. એવી શાસ્ત્ર આમ્નાયનો સ્વેચ્છાચારથી અનાદર કરનારને આજ્ઞા
ભંગ પ્રમુખ કડક દોષ લાગે છે.

૧૦ દેવ ગુરુને જૂહારતાં “ દશત્રિક ” અને “ પાંચ અભિગમ ”

સાચવવા સ્વાસ લક્ષ રાચવું જોઈએ. દશ ત્રિકાદિકનું સંક્ષેપથી સ્વરૂપ નીચે મુજબ છે.

(૧) અગ્રદ્વારે, મધ્ય દ્વારે અને ચૈત્યવંદન કરતી વચ્ચે એમ અનુ-ક્રમે “ત્રણવાર નિસ્સિહી” કરતાં ઘરનો, દેરાસરનો અને દ્રવ્ય પૂજાનો વ્યાપાર તજવાનો છે. નિસ્સિહી શબ્દ નિષેધ વાચક છે. તે નિસ્સિહી કીધા પછી જે જે વ્યાપાર તજવાની પ્રતિજ્ઞા થઈ તેનો ભંગ ન થાય તેવું લક્ષ રાચવું. લક્ષ સહિતજ કરાતી કરણી લેખે થાય છે.

(૨) અગ્રદ્વારે પહેલી નિસ્સિહી કહીને દૂરથી પ્રભુ દર્શન થતાંજ અંજલિ બંધ નમસ્કાર કરી ભવના ફેરા ટાઢવા રત્નત્રયીની પ્રાપ્તિ માટે ચૈત્યફરતી “ત્રણ પ્રદક્ષિણા” દેવી અને પ્રદક્ષિણા દેતાં કોઈ પણ પ્રકારની આશાતના નજરે પડે તે ટાઢવી.

(૩) દેવગુરુ દૂરથીજ નજરે પડતાં પ્રથમ “અંજલિ બંધ” નમ-સ્કાર કરવો, મધ્યદ્વારે નજદીક જતાં અર્ધું અંગ નમાડવા રૂપ “અર્ધ-અવનત” નમસ્કાર, અને ચૈત્યવંદન સ્તુતિ સ્તવના કરતી વચ્ચે બે હાથ, બે ઠીંચણ અને મસ્તક એ પાંચે અંગ ભૂમિ ઉપર લાગે તેમ નમવું તે “પંચાંગ” નમસ્કાર કરવો એ રીતે “ત્રણ પ્રણામ” અથવા ઉપર મુજબ સર્વત્ર ત્રણ ત્રણ વાર પ્રણામ કરવા.

(૪) પ્રભુના અંગે જે જઠ્ઠ ચંદનાદિક પૂજા કરવી તે “અંગપૂજા” પ્રભુની આગળ જે અક્ષત ફળ નૈવેદ્ય પ્રમુખ ધરવાં તે “અગ્રપૂજા” અને એ રીતે દ્રવ્ય પૂજા કરીને એકાગ્ર પળે ચૈત્યવંદન સ્તુતિ સ્તવના-

दिक करवां ते “भाव पूजा.” एम त्रण प्रकारनी पूजा गृहस्थ उचित कही छे. साधुने तो केवल भाव पूजानोज अधिकार छे.

(५) पिंडस्थ, पदस्थ अने रूपातीत ए त्रण अवस्था अनुक्रमे छद्मस्थता, कैवल्य अने सिद्धता रूपे भाववी. तेमां प्रभुना (जन्म, दीक्षादि प्रसंगे) स्नात्र अभिषेक पूर्वक वाचना चंदनादिक बडे विलेपन करतां “छद्मस्थ अवस्था,” केवलज्ञान उपज्याबाद छत्र चामरादिक आठ प्रातिहार्यो बडे “केवळी अवस्था” अने पर्यकासन तथा काउस्सग मुद्राबडे प्रभुनी “सिद्ध अवस्था” भाववी घटे छे.

(६) देव गुरुनां दर्शन, वंदन, पूजन, स्तवनादिक करतां केवल देव गुरुना मुख सामेज दृष्टि स्थापवी. ते शिवाय “ उंचे, नीचे ” के “ आसपास क्यांय ” (पाछळ, जमणी के डाबी बाजुए) आहुं अवलुं जोवुं नहि. स्थिर दृष्टि राखवाथीज रस जाभे छे.

(७) पंचांग प्रणाम करती वखते यथायोग्य रजोहरण, चरवला के उत्तरासंग बडे “त्रण वखत” जयणा पूर्वक “भूमिनुं प्रमार्जन” करवुं.

(८) चैत्यवंदन, स्तुति स्तवनादिक करतां तेना “ शब्द ” अने “ अर्थ ” उपर तथा प्रभु “प्रातिमादि उपर ” बराबर लक्ष राखवुं.

(९) चैत्रवंदनादिक करतां यथास्थाने १ “जोगमुद्रा,” “मुक्ताशुक्ति मुद्रा ” अने “ जिनमुद्रा ” करवा लक्ष राखवुं. नमुद्धुणं कहेती वखते “जोगमुद्रा,” प्राणिधान त्रिक (जयवीरराय जावंति चेइयाइं प्रमुख) कहेती वखते “ मुक्ताशुक्ति मुद्रा,” अने काउस्सग ध्याने रहेतां “ जिनमुद्रा ” धारण करवानुं कहेलु छे.

(૧૦) “ જયત્રીયરાય ” (પ્રાર્થના સ્વરૂપ), “ જાવંતિ ચેડયાઈ ” અને “ જાવંત કેવિસાહુ ” એ ત્રણ અથવા મન, વચન કાયાની એકાગ્રતા એ “ પ્રણિધાન ત્રિકુ ” કહેવાય છે. ઉક્ત દશ ત્રિકોનું સવિશેષ સ્વરૂપ “ દેવવંદન ભાષ્યથી ” કે “ હિતવોધ પ્રકરણથી ” જાગવું.

(૧) પોતાના ભોગમાં આવે એવાં ફલ ફૂલાદિક સચિત્ત પદાર્થ, દેવગુરુના દર્શન કરવા જિનમંદિર કે પૌષ્પશાલામાં પેસતાં, બાહર મૂકી દેવા. સાથે લઈ જવા નહિ.

(૨) સ્વસ્થિતિ અનુસારે શુદ્ધ (સારાં) વસ્ત્ર અલંકારાદિક સજીનેજ જવું. જેવા તેવા અશુદ્ધ વસ્ત્રાદિકથી અનાદર દોષ લાગે છે.

(૩) વીજા વધા સંકલ્પ વિકલ્પ શમાવી દઈ મનને સ્વસ્થ, એકાગ્ર કરીને જાવું. વીજા કોઈ લાભની તમા નહિ રાખવી.

(૪) એક શાટક—સલંગ—અશ્વંડ ઉત્તરાસંગ જનોડના આકારે ધારીને જાવું. તેના છેડા વર્તી યથોચિત પ્રમાર્જનાદિ કરવું.

(૫) દેવ ગુરુનાં (દૂરથી પણ) દર્શન થતાંજ બે હાથ જોડી, મસ્તકે લગાડીને અંજલિ વદ્ધ નમસ્કાર એકવાર અથવા ત્રણ વાર કરવો. “ એ પાંચ અભિગમ ” સર્વ સામાન્ય કહ્યા. બાકી રાજા પ્રમુખ અધિકારી જનોએ રાજચિન્હ તરીકે લેખાતા મુગટ, છત્ર, ચામર, શ્વ-હાડગાદિ શસ્ત્ર અને પાદુકા (બુટ) પ્રમુખ વધાં વાનાં બાહર મૂકીનેજ અંદર પ્રવેશ કરવો. કેમકે પ્રભુતો રાજાના પણ રાજા છે.

૧૧ દેવ ગુરુનાં દર્શન, વંદન, પૂજન, સ્તવનાદિક કરીને બાહર નીકળતાં દેવ ગુરુને પુંઠ પડે નહિ એવું લક્ષ રાખવું. પહચાના દ્વારે

થઈને નીકળવું અથવા પાછે પગલે ચાલીને નીકળવું. જિન મંદિરમાં પ્રાયઃ ત્રણ દ્વાર (નીકળવાનાં) હોવાનો ઇજ હેતુ સંભવે છે કે સ્ત્રીઓ ડાબા બારણે થઈને અને પુરુષો ઇજમણા બારણે થઈને પ્રભુને પુંઠ ન પડે તેમ ઉપયોગથી નીસરવું. પુંઠ દઈને તો નજ નિસરવું.

૧૨ જલ ચંદનાદિક વડે પ્રભુની દ્રવ્ય પૂજા કરવાનો હેતુ ભાવ-
ઉલ્લાસ—વૃદ્ધિને માટેજ છે, એમ સમજી દરેક પ્રકારની દ્રવ્ય પૂજા કરતાં
સુજ્ઞ ભાઈ બેનોઈ તેના અંતરંગ હેતુ તરફ બરાબર લક્ષ રાખવું ઉચિત
છે. તેમ કરવામાં ન આવે અથવા તે દરેક દ્રવ્ય પૂજાના અંતરંગ હેતુ
તરફ દુર્લક્ષ રહેતો દ્રવ્ય પૂજા કરનારને તેટલા માત્રથી સવિશેષ લાભ
થઈ શકે નહિ તેથી અત્ર પ્રસ્તાવે તે દ્રવ્ય પૂજાના અંતરંગ હેતુ સમજા-
વવા માટે કાંઈક વિસ્તારથી ઉલ્લેખ કરશું.

પ્રભુ પોતે કૃત કૃત્ય છે. તેમને પોતાની પૂજા કરાવવાની કશી
જરૂર નથી. ઇટલે કે પ્રભુની પૂજા કરનાર પૂજા કરવાવડે કાંઈ પ્રભુને
ઉપકાર કરતો નથી પણ વસ્તુતઃ વિચારતાં પોતાનોજ ઉપકાર
સાધે છે—સાધી શકે છે. શી રીતે ? તે હવે તપાસીયે.

(૧) ‘ જેવી ભાવના એવી સિદ્ધિ ’ ‘ સ્વર્ગી અંતરંગ ભાવના ભવનો
નાશ કરી શકે છે ’ એવી અંતરંગ ભાવના પ્રગટાવવા જિનેશ્વર પ્રભુ
(અને સાક્ષાત્ પ્રભુના અભાવે પ્રભુની પવિત્ર પ્રતિમા) પુષ્ટ આલંબન
રૂપ છે. પ્રભુ પોતે નિર્મલ છતાં ભવ્યજનો પોતાના ભાવમલની શુદ્ધિ
માટે ઇન્દ્રાદિક દેવોની પેરે નિર્મલ (સુગંધિ) જલવડે, જન્મ અભિ-
ષેક રાજ્ય અભિષેક અને દીક્ષા અભિષેક રૂપે પ્રભુની છદ્મસ્થ અવસ્થા

દીલમાં ધારી પ્રભુનો સ્નાત્ર અભિષેક કરી ભક્તિથી એવાતો આનંદિત થાય છે કે તેવા પ્રસંગે પોતાનાજ મલીન કર્મ [પાપ] નો નાશ અને શુભ કર્મ [પુન્ય] નો સંચય કરવા રૂપ જે લાભ થાય છે તેની પાસે દેવતાદિકની ક્રાદ્ધિને પળ તૃણ જેવી અસાર અને પ્રભુ ભક્તિનેજ સાર રૂપ લેખે છે. જલ અભિષેક કર્યા પહેલાં પૂર્વ નિર્માલ્યને જયનાથી ઉતારી લેતાં તેમજ અભિષેક કર્યા પછી પ્રભુના અંગને ઉત્તમ પ્રકારના સુગંધિ સૂક્ષ્મ વસ્ત્ર બંદે લૂછી લેતાં ભાવિક આત્મા સુલક્ષથી સારી નિર્જરા કરી શકે છે. તેથી વસ્તુતઃ પૂજા કરનાર, કરાવનાર [સહાય અર્પનાર] અને તેની અનુમોદના કરનાર પોતાનાજ આત્માને ઉજ્જ્વલ --નિર્મલ કરે છે. તેમાં પુષ્ટ આલંબન [નિમિત્ત કારણ] રૂપ જિનેશ્વર પ્રભુ અથવા પરમ શાન્ત રસને દ્રવતી પ્રભુની પવિત્ર પ્રતિમાજ છે. આ સ્થળે એક અગત્યની વાત તરફ ભક્ત જનોનું લક્ષ રેખવું ઉચિત જણાય છે તે એ છે કે ઇન્દ્રાદિક દેવોની પેરે પ્રભુનો સ્નાત્ર અભિષેક કરવાની પોતાની ફરજ વિસારી દેઈ, કંઈક સ્થળોએ ભાઠૂતી નોકરો પાસે તે કામ કરાવવામાં આવે છે. ઇટલુજ નહિ પણ તેવે પ્રસંગે આપણા હૈદાના હાર અને માથાના મુગટ જેવા પ્રભુના અંગે અળ છાજતી રીતે અતિ બરસટ અને અળીદાર વાઝાકુંચીઓનો એવો ત્રાસ દાયક ઉપયોગ કરાય છે કે તે દેખીને સહૃદય ભક્તજનેનું હૃદય ભરાઈ આવે છે, કંપે છે અને દ્રવે છે. ખીના અંગ લૂછનાથી જે કામ સુખે થઈ શકે છે તે કામ કરવા નાહક દેસ્વાદેસ્વીથી તીક્ષ્ણ અળીવાઝી વાઝાકુંચી-વડે છૂટથી કરવા દેવાય તે કેવા પ્રકારની ભક્તિ ? જ્ઞાનનો ભક્તિવશ ધારણે તો આવી અનેક વાતોમાં જલ્દી સુધારો કરી શકશે અને અન્ય

અધિચારી જનોને પણ શુભ માર્ગ દર્શક બની શકશે.

[૨] ચંદનનો સ્વભાવ શીતલ કરવાનો છે. અનંતી ક્ષમા અને સમતા વડે પ્રભુ પરમ શીતલ છતાં ભવ્યજનો પોતાના અનાદિ રાગાદિ કષાય તાપને ઉપશમાવવા નિમિત્તે અને ક્ષમા, સમતાદિક ઉત્તમ ગુણો પ્રાપ્ત કરવા માટે તે પરમ પ્રભુને યજી [પૂજી-અર્ચી] એજ પ્રાર્થે છે કે હે પ્રભો ! અમે ભાવ શીતલતા પામીએ અને ભાવ તાવ વમીએ એવો અનુગ્રહ આપ અમારી ઉપર કરો. અત્ર જળાવતું જરૂરનું છે કે મુખ્ય પૂજા ચંદનનીજ છે. કેસર, કસ્તૂરી પ્રમુખ સુગંધી દ્રવ્યો અંગ રચના-દિક પ્રસંગે શોભાકારી હોવાથી અન્ય ભવ્યજનોને અનુમોદનાના કારણ રૂપ થાય તેથી તેનો નિષેધ નથી. અન્યથા તેનો આગ્રહ પણ નથી. તેમ છતાં મુગ્ધજનો કેશર પાછલ પુષ્કલ સ્વર્ચ કરે છે અને ચંદન માટે વહુ ઓછી દરકાર કરે છે. તેમણે પોતાની થતી ભૂલ સુધારી જરૂરી વસ્તુ માટે સ્વાસ લક્ષ રાખવું જોડ્યે.

[૩] સુમનસ નામ પુષ્પનું, પંડિતનું તેમજ દેવતાનું પણ છે. તાજાં વિકસિત, સુગંધી એવાં વિવેકથી અણાયેલાં ડંચાં પુષ્પો વડે પરમ પ્રભુને યજતાં-પૂજતાં મન પ્રસન્ન-પ્રફુલ્લિત થાય છે, પ્રશંસા પાત્ર થાય છે અને દેવતાદિકને પણ અનુમોદનીય થાય છે. તેથી સુગ્ધજનો ઇન્દ્રાદિક દેવોની પેરે પરમ પ્રભુને વિવિધ જાતનાં ઉત્તમ પુષ્પોવડે, પુષ્પમાલ્ય (કાચા દોરાવતી ઢીલી ગાંઠ દડને તૈયાર કરેલા ફૂલના-હાર) વડે, પુષ્પ પગર વડે યજે છે-પૂજે છે. અને પોતાના મન

૧ વિવેકથી ગુંથેલ, પણ સોય ઘોંચેલ નહિ એવા.

ને પ્રમુદિત કરે છે તેમજ અન્ય જાતોને પણ અંગરચનાદિક વડે કર્મ નિર્જરાના કારણિક બની પ્રમુદિત કરે છે.

[૪] ધૂપ અગ્નિમાં દહી, મલીન વાસ દૂર કરી, ઉત્તમ સુશ્રવો આપી, ડુંચે જાય છે. તેમ ભાવિક આત્મા પ્રભુ પાસે ધૂપપૂજા વડે સ્વાર્થ ત્યાગ શિર્ષીકરીને અનાદિ મિથ્યા વાસના દૂર કરી, શુભ લેશ્યા પ્રગટાવી, સ્વપરનું હિત સાધી, ડુંચી ગતિ પામે છે. પ્રભુની આશાતના ન થાય તેમ દૂરથી ધૂપ ઉઘેલી ને તે પ્રભુની ઢાલી બાજુએ રાખવો જોઈયે. પ્રભુની અતિ નજદીક ધૂપદીપક કરવાથી આશાતના થઈ જાય છે.

[૫] દીપકનો સ્વભાવ અંધકારને દૂર કરવાનો છે. જગદીપક એવા જિનેશ્વર પ્રભુ પાસે જયણા સહિત ઉત્તમ દીપક પ્રગટાવી પોતાનામાં સ્વાભાવિક જ્ઞાનદીપક પ્રગટ કરવા શુભમતિ આપવા પ્રભુ પાસે ભવ્ય આત્મા પ્રાર્થે છે. ફુટાં વિગેરે ત્રસ જીવોનો નાશ ન થાય તેમ તે દીપક ફાનસ પ્રમુખમાં પ્રભુની જમણી બાજુએ રાખવો જોઈયે.

[૬] અક્ષત નામ [અઘંડ] તંદૂલનું છે. એવા અઘંડ ઉજ્જ્વલ અક્ષતવડે સ્વાસ્તિકાદિક અષ્ટમંગલ આલેખી, ભવ્ય આત્મા પ્રભુ પાસે અઘંડ અને ઉજ્જ્વલ એવું મોક્ષ સુખ પ્રાર્થે છે. થોડા પણ અઘંડ અણી-શુદ્ધ અક્ષતજ વાપરવા ઉચિત છે. પણ જેવા તેવા અણ શોધેલા જીવાકુલ ચોખા વાપરવા ઉચિત નથી. કેમકે ‘ દ્રવ્ય તે ભાવ નિમિત્ત ’ જેવું દ્રવ્ય વાપરીએ તેવો ભાવ પ્રગટ થવા પામે.

(૭) અણહારી પદ-મોક્ષને પ્રાપ્ત થયેલા પરમ પ્રભુની પાસે સ્વ-

શક્તિ અનુસારે વિવિધ રસવતી ઢોકીને મઝ્યાત્મા “ નિવેદન ” કરે
કે આપ મારી અનાદિની રસ લોલુપતા નિવારીને મને આપના અનુ-
પમ અનુભવ રસમાં લીનતા થાય તેમ કરો !

(૮) ઉત્તમ પ્રકારના રસવાળા (સરસ) ફલો સ્વશક્તિ અનુ-
સારે પ્રભુ પાસે ઢોકીને જેનાથી ઉત્તમ વીજું કંઈ નથી એવા મોક્ષ ફ-
લનીજ મઝ્ય આત્મા પ્રાર્થના કરે. આવી સહેતુક પ્રાર્થના પ્રભુ પાસે
કરવાથી આત્મામાં વીર્યોછાસ પ્રગટે છે. જેથી પ્રભુએ ફરમાવેલા સ-
મ્યગ્ દર્શન, જ્ઞાન અને ચારિત્ર રૂપ મોક્ષ માર્ગ મળી આત્મા પ્રયાણ
કરવા ઉજમાલ બને છે. અને અનુક્રમે ગુણ સ્થાનકમાં આગલ વધી
છેવટે “ નાગકેતુ ” ની પેરે નિર્મલ કેવલજ્ઞાન પામીને જન્મ જરા
મરણ, આધિ વ્યાધિ ઉપાધિ રહિત મોક્ષ સ્થાનને પ્રાપ્ત કરે છે. અહીં
પ્રકારી પૂજા પ્રતિદિન કરવાના અભ્યાસી ભક્ત જનો તેનું કાંઈક રહ-
સ્ય પામીને તેમાં અધિક રસ-અનુભવ મેલવી અન્ય મુઘ્યજનોને
દ્રશ્યન્ટરૂપ બને એવા આશયથી તદ્ગત હેતુ, કાંઈક વિસ્તારથી વર્ણવેલ
છે. એજ રીતે ૧૭ પ્રકારી, ૨૧ પ્રકારી, ૧૦૮ પ્રકારી એમ અનેક
પ્રકારી દ્રવ્ય પૂજા, ભાવ પ્રાપ્તિ-રક્ષા-વૃદ્ધિ નિમિત્તે શાસ્ત્રમાં વર્ણવી
છે તેનું રહસ્ય ગુરુ ગમ્ય મેલવી તેનો રસ-અનુભવ મેલવી મઝ્યાત્મા-
ઓ સ્વશ્રેય સાધો ! એ અત્ર ઇચ્છવા યોગ્ય છે.

[૧૩] પૂર્વકૃત પુન્ય જોગે આ માનવ ભવાદિક દુર્લભ સામગ્રી
પામ્યા છતાં જો પુન્ય કરણીનો અન્તર કરવામાં આવશે તો શુભ
ગતિ શી રીતે મલશે ? અને કલ્યાણ પળ કેવી રીતે થશે ?

૧૪ ક્ષણે ક્ષણે આવશું સ્ફૂટતું જાય છે, લક્ષ્મી યૌવન અને જીવિત કુટુંબાદિક સઘળાં અસ્થિર છે, તે સઘળું છોડી ક્ષણવારમાં જવું પડશે. ચેતી શકાય તો ચેતી લે.

૧૫ જે જે ક્ષણ, શ્વાસો શ્વાસ, ઘડી, દિવસ, માસવર્ષ પ્રમુખ ધર્મ કરણીમાં જાય છે તે તે લેખે થઈ શકે છે. આઠસ કરી બેસી રહેનારને તો તે સઘળાં અલેખે જાય છે.

૧૬ જે જે કિંમતી ક્ષણો જાય છે તે પાછી નહિ આવશે એમ સમજી ચેતી શકાય તો ચેત.

૧૭ મદ (*Intoxication*) વિષ, કષાય, નિદ્રા અને વિકૃતિ એ પાંચે પ્રમાદ જીવની પાયમાલી કરે છે અને સંસારમાં રજાલાવે છે. સ્વચ્છંદ વર્તન માત્ર પરિણામે દુઃખ દાયકજ છે.

૧૮ ચિન્તામણિ રત્ન, કામકુંભ, કામધેનુ અને કલ્પદ્રુમ સમાન શુદ્ધ દેવ, ગુરુ અને ધર્મ ઉપર દ્રઢ વિશ્વાસરૂપ સમકિત મેળવવા સૂચ્ય પ્રયત્ન કરવો. સર્વ સુખનું મૂળજ સમકિત છે.

૧૯ કુદેવ, કુગુરુ અને કુધર્મ પ્રત્યે આસ્થારૂપ મિથ્યાત્વ અવશ્ય તજવું જોઈયે. વિપરીત શ્રદ્ધા એજ મિથ્યાત્વ જાણવું.

૨૦ મિથ્યાત્વ રૂપ ઝગ્ર વિષ વમ્યા વગર શુદ્ધ શ્રદ્ધાનો સંચાર થઈ શકશે નહિ. તેથી પ્રથમ મિથ્યાત્વનેજ તજવું જોઈએ.

૨૧ શમ સંવેગ નિર્વેદ (વૈરાગ્ય) અનુકંપા અને આસ્તિકતા એ સમકિતનાં પાંચ લક્ષણ છે તેમજ વીતરાગ-સર્વજ્ઞના વચનમાં શંકા,

પરમતની વાંચ્છના, ધર્મના ફલમાં સંદેહ, મૂઢમતિની પ્રશંસા અને તેનો પરિચય એ તેનાં પાંચ દૂષણ છે.

૨૨ શુદ્ધ દેવ ગુરુ ધર્મની ત્રિકરણ શુદ્ધિથી સેવા કરવા વડે સમકિત નિર્મલ થાય છે.

૨૩ સમકિતવંતનું જ્ઞાન સફળ થાય છે અને મિથ્યામતિનું અ-ફલ જાય છે. સમકિતવંતને જ્ઞાન, અમૃત થઈ પરિણમે છે અને મિથ્યા મતિને તે વિષ રૂપે પરિણમે છે.

૨૪ સમકિત વંતે પ્રમાદ તર્જીને શાસ્ત્ર સંબંધી શ્રવણ, મનન અને પરિશીલન કરવાનું સ્વાસ વ્યસન પાડી દેવું જોઈએ. તે ધારે તો મંદ બુદ્ધિવાળા અન્ય જનોને તેનો બોધ પણ કરી શકે.

૨૫ “ અવસર પામી આઠસ કરશે, તે મૂંઝવણમાં પહેલોજી
મૂંઝવણને જેમ ઘેબર દેતાં, હાથ ન માંડે ઘેલોજી ॥ ”

એ ન્યાયે આવેલો અમૂલ્ય અવસર સફળ કરી લેવો ઘટે છે.

૨૬ કુગુરુની સંગતિ તર્જીને, સુગુરુની સંગતિ કરી, તેમનો સદુપદેશ દીલમાં ધારવાથી આપણી અનાદિની કડક કુટેવો સુધરી શકે છે. તેથી તેવો સમાગમ શોધી લેઈને સાર્થક કરવો જોઈએ.

૨૭ શુદ્ધ દેવ ગુરુની સેવા—ઉપાસના (ભક્તિ) કરવાનો સ્વરો અંતરંગ હેતુ, તેમનામાં પ્રગટી રહેલા અનંત જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રાદિક ગુણો આષણામાં પ્રગટી નીકળે એ છે, એ મુદ્દાની વાત સ્વલક્ષમાં રા-સ્વીનેજ તેમની આજ્ઞાનું આરાધન-પાલન કર્યા કરવું જોઈએ.

૨૮ ' નમે છે આંવા આંબલી, નમે છે દાડમ દ્રાવ ॥ ઇંદ્ર વિ-
ચારો શું નમે ? જેની ઓછી શાખ ॥ ' ' નમે તે પ્રભુને ગમે. '

૨૯ જેમનું મુખ સદા સુપ્રસન્ન રહે છે, હૃદય દયાર્દ (દયાર્થી
અત્યંત ખીનું) રહે છે, વચન અમૃત જેવું મધુર હોય છે અને કાયા
પરોપકાર કરવા તત્પર રહે છે એવા આનંદિત અને અનુકંપાવંત ઉત્તમ
જનો કોને વંદવા યોગ્ય ન હોય ? તેઓજ વિશ્વવંદ્ય થાય છે.

૩૦ આંવાં જેવા ફાલેલાં વૃક્ષો નહીં—લઢી પડે છે તેમ સુગુણ
જનો (સજ્જનો) પણ જેમ જેમ ગુણમાં વૃદ્ધિ કરતા જાય છે તેમ તેમ
અધિક નમ્રતા ધારે છે. એજ પ્રભુતા પામવાનો સરલ માર્ગ છે.

૩૧ આપણે જેવા (આદર્શ) ની સેવા કરીએ છીએ તેવા વ-
નીએ છીએ, તે માટે આપણું આદર્શ ઉત્તમ હોવું જોઈએ.

૩૨ કાગડાની જેમ પરાયાં છિદ્ર (ચાંદાં) જોવાની ટેવ તજી,
આપણે હંસની જેમ સાર ગ્રાહી (ગુણ ગ્રાહી) થાવું, અર્થાત્ આપણે
ગંભીરતા આદરીને ક્ષુદ્રતા તજી દેવી જોઈએ.

૩૩ સુખ દુઃખના પ્રસંગમાં શ્વાનવૃત્તિ તજી સિંહવૃત્તિ સેવવી
જોઈએ. તેવે પ્રસંગે હર્ષ સ્વેદ તજીને સુખ દુઃખનું મૂળ કારણ શોધીને,
સમભાવ સેવવો જોઈએ.

૩૪ સુખ દુઃખમાં અન્યતો માત્ર નિમિત્તરૂપ હોય છે. પોતેજ
પોતાની શુભાશુભ કરણી મુજબ સુખ દુઃખ પામે છે. માટે પ્રથમથીજ
' પાણી પહેલાં પાઠ બાંધવી જોઈએ.

૩૫ પ્રથમથીજ પરિણામનો પૂરતો વિચાર કરી પ્રવૃત્તિ કરનાર
ને પછી શોધવું પડતું નથી.

૩૬ યોગ્યતા વગર વસ્તુ ધર્મની પ્રાપ્તિ થતી નથી અને અન્યને ઠગવા જતાં તો આપણેજ ઠગાઈએ છીએ. સંતોષમાંજ સુખ રહેલું છે. સરલ સ્વભાવીનુંજ કલ્યાણ થઈ શકે છે. તેથી જેવું મનમાં, તેણું વચનમાં અને તેણુંજ ક્રિયા (વર્તન)માં સૂકવું જોઈએ. પણ મનમાં કંઈ, વાણીમાં કંઈ અને વર્તનમાં કંઈ એવો પૂર્વાપર વિરોધ હોવો નહિ જોઈએ. જેમ બનેતેમ વિચાર, વાણી અને વર્તનમાં પવિત્રતા સચવાવી જોઈએ.

૩૭ મદ-અહંકારવડે જીવ લઘુતા પામે છે, વહી તેથી ભવાન્તરમાં પણ શુભ સંજોગ મળતો નથી.

૩૮ ક્રોધ, અગ્નિની પેરે સ્વપરનો નાશ કરે છે અને લોભ-તૃષ્ણા તો સર્વ વિનાશક છે-ક્ષમાજ ધૈર્ય-સમતા એ ક્રોધનું અને સંતોષવૃત્તિ રાખવી એ લોભનું વારણ (ઉપાય) છે.

૩૯ કદાપિ આપ બડાઈ કરવી નહિ, મનમાં એવું કંઈક આવી જાય તો પૂર્વ મહાપુરુષોના પવિત્ર ચરિત્ર તરફ દ્રાષ્ટિ દેવી, જેથી સ્વ-ઉત્કર્ષરૂપી જ્વર જલ્દી શાન્ત થઈ જાશે.

૪૦ કાલ, સંયમન કે હલકા આલંબન લેઈ બેસી રહેવું નહિ. રોદણાં રોવાથી રાજ્ય રહેશે નહિ. સ્વપુરુષાર્થ ફોરવી, ઉત્તમ આલંબન પકડી, આત્મામાં જે અનંતી ક્ષેત્રો ભરી છે, તેની શ્રદ્ધા પ્રતીતિ રાખી, જે સુવિહિત માર્ગે ભક્ત્યપણે સંચરશે તે જરૂર ફત્તેહ પામશે. શ્વેત શમ્ .

निवेदन.

१४४४ ग्रंथोना कर्ता महान् श्वेताम्बर आचार्य
 श्री हरिजिद्र सूरेश्वरे पंचाशक नामनो अति उप-
 योगी सुंदर सुबोधग्रंथ नव्यजनोना हित अर्थे व-
 नाव्यो छे तेमांथी अमुक (१-३-४) पंचाशको
 अत्र प्रस्तावे खास उपयोगी जाणी तेनी सरल
 व्याख्यासद् गुणानुरागी मुनिराज श्री कर्पूरविजयजी
 महाराज साहेबे करो ठे ते व्याख्या अत्र दाखल
 करवामां आवेल छे, तेनो लाज लही नव्यजनो विधि
 रसिक बनी अविधिनो त्याग करो इति शम्.

શ્રીમાન્ હરિભદ્રસૂરિવિરચિતં
જિનદીક્ષા વિધિ-પ્રકરણમ્
(દ્વિતીય પંચાશક)

શ્રીમાન્ અભયદેવસૂરિકૃત ટીકા ઉપરથી સંક્ષિપ્ત વ્યાખ્યા.

પ્રસ્તાવના.

જિનદીક્ષા પંચાશકમાં જિનદીક્ષા પ્રકરણ સમાવેલું છે. તેનો અર્થ સામાન્ય રીતે એવો કરેલો છે કે ' અનાદિ કાલથી પરિચિત થયેલ મિથ્યાત્વ કષાયનો ત્યાગ કરવો અને સર્વજ્ઞ સર્વદર્શી શ્રી જિનેશ્વર દેવે મરુપેલા તત્ત્વાર્થનો સુપરિચય કરી તે ઉપર દૃઢ પ્રતીતિ રાખી સ્વઉચિત કર્તવ્ય શુદ્ધ લક્ષ્યથી કરવામાં સ્વલભતા આવતી અટકાવવી, તેમજ અનુક્રમે દૃઢ અભ્યાસબળથી સ્વઉન્નતિ સાધવાપૂર્વક અન્ય યોગ્ય જાનોને પણ આ પવિત્ર ધર્મ પ્રબોધી, યથાશક્તિ તેમના પણ સહાયક બની, પરમાર્થથી પવિત્ર જિનશાસનની પ્રભાવતા કરવી.' આવી રીતે ઉન્નતિક્રમ સાધવાના અધિકારી કોણ છે ? તેનામાં સ્વાભાવિક ગુણો કેવા જોઈએ ? જિનદીક્ષા ઉપર તેનો કેવો અકૃત્રિય રાગ હોવો જોઈએ ? છતાં ગુરુમહારાજ તેનાજ હિતની સ્વાતર કેવા પ્રકારે પરીક્ષા કરી યોગ્યતા સંબંધે પોતાને સ્વાત્રી થાય તોજ તેને ઉક્ત જિનદીક્ષા આપે ? જિનશાસનમાં દીક્ષિત થનાર સ્વરો દીક્ષિત કેવા લક્ષણથી જણાય ? તેનું અનંતર અને પરંપર કર્તવ્ય શું અને શા માટે ? ઉક્ત સંસ્કૃત પ્રાપ્તિ અથવા મિથ્યાત્વ પરિહાર પૂર્વક જિનદીક્ષાના પ્રભાવે અનુક્રમે યોગ્ય અધિકારી આત્મા કેટલી વધી આત્મઉન્નતિ

સાધી શકે છે? તે અંતિમ ફલ અને જે તાત્કાલિક ફલ જિન-દીક્ષાથી સહેજે સંપન્ને છે તે વિગેરે અતિ ઉપયોગી બાબતોનું સંક્ષેપથી સ્વરૂપ શ્રીમાન્ હરિભદ્રસૂરિ મહારાજે ઉક્ત પ્રકરણમાં દર્શાવ્યું છે. તેનેજ ટીકાકાર શ્રી અમયદેવસૂરિજીએ પહ્લાવિત કરેલું છે. એની અંદર “આત્મનિવેદન”માં પોતાની સર્વ ક્ષુદ્ધિસિદ્ધિ જિન-દીક્ષા લેનાર સમ્યક્ત્વ પ્રમુખ શ્રાવક યોગ્ય વ્રતાદિ ઉચ્ચરતાં, નિવેદન કરી દે એમ સમજવું. “આત્માર્પણ”માં ગુરુ મહારાજની આજ્ઞામાંજ સર્વસ્વ અર્પણ કરેલું સમજવું. “સમવસરણને” બદલે અત્યારે પ્રાયઃ નંદિ (નાંદ) વડેજ કામ ચલાવી લેવાતું જણાય છે. મૂળ મર્યાદા સમવસરણની છે.

વ્યાખ્યા.

શ્રી મહાવીર પ્રભુને નમસ્કાર કરીને આપ્ત વચનાનુસારે નિપુણ નીતિયુક્ત શ્રી જિન-દીક્ષાનો વિધિ ભવ્ય જનોના હિતને અર્થે હું લેશ માત્ર (સંક્ષેપથી) કહીશ. ૧.

દ્રવ્ય મુંડન (કેશ લોચ) અને ભાવ મુંડન (ક્રોધાદિક ટાલવા રૂપ) લક્ષણવાળી દીક્ષા બે પ્રકારે છે, તેમાં અત્ર પ્રસ્તાવે જિન-દીક્ષા * મનનું મુંડન કરવાથીજ બની શકે છે, એમ જાણવું. કારણકે અપ્રશાન્ત-ઉત્કટ ક્રોધાદિકથી દૂષિત એવો અલ્પ સત્ત્વવંત (સત્ત્વહીન)

* પ્રસ્તુત જિન દીક્ષા પ્રથમ મિથ્યાત્વ અને ઉત્કટ કષાયને પરિહરી શુદ્ધ સમ્યક્ત્વ મૂળ શ્રાવક યોગ્ય મુખે નિર્વહી શકાય તેવાં વ્રત-નિયમ-દેશવિરતિ કે સર્વાવિરતિ અંગીકાર કરવા રૂપ સમજવી. સર્વ વિરતિમાં તો દ્રવ્ય મુંડન પણ જરૂરનું કદ્દું છે.

પ્રાણી સમ્યગ્ દર્શનાદિરૂપ કલ્યાણકારી ધર્મમાં અધિકારી કહ્યો નથી. ૨

“આ જ્ઞાવમુંઠનરૂપ દીક્ષા કોને ક્યારે પ્રાપ્ત થાય ?

તે શાસ્ત્રકાર કહે છે. ”

ભવ ભ્રમણ કરતાં સહુથી છેલ્લા પુદ્ગલપરાવર્તનમાંજ, કર્મની સ્થિતિ પાતળી પડી જવાથી નિર્મલ સ્વભાવવાળા અને ઉત્તરોત્તર (અધિક) વિશુદ્ધિને અનુભવતા પ્રાણીનેજ આ ભાવદીક્ષા પ્રાપ્ત થઈ શકે છે, પરંતુ વીજા સંકલિષ્ટમાન પરિણામવંતને પ્રાપ્ત થતી નથી. ૩.

“તે દીક્ષાના અધિકારીનું વિશેષ સ્વરૂપ કહે છે. ”

જેને જિનદીક્ષા ઉપરજ રાગ હોય, લોકવિરુદ્ધ સર્વ કાર્યોનો અનાદર હોય તથા સમ્યગ્ જ્ઞાન અને સદનુષ્ઠાનસંપન્ન સદ્ગુરુનો સંબંધ થયો હોય, તેવો વિશિષ્ટ જીવ આ જિનદીક્ષાને યોગ્ય જાણવો. ૪

“દીક્ષા રાગનું સ્વરૂપ ત્રણ ગાથાથી બતાવે છે. ”

તથાવિધ કર્મના ક્ષયોપશમથી સ્વભાવેજ અથવા સમ્યગ્દર્શનાદિક મોક્ષ માર્ગને સદાય સમાચરતા અને ધાર્મિક જનોને બહુ માન્ય એવા કોઈ દીક્ષિત જીવોને શ્રવણે સાંભળીને અથવા નજરે દેખીને આ જિનદીક્ષામાંજ એવી રુચિ ઉત્પન્ન થાય કે ભવસાગરનો પાર પમાડવા સફરી વહાણ જેવી, લૌકિક વસ્તુઓની સ્પૃહા નહિ રાખનારી તથા સંતત તદ્ભાવ પરિણામવાળી આ જિનદીક્ષા હું કેવી રીતે પામી શકું? દીક્ષા ગ્રહણ કરતાં વિઘ્નજ ન આવે અને કદાચ પ્રબલ કર્મયોગે વિઘ્ન આવી પડે તો તે દીક્ષામાં મનની અત્યંત દૃઢતા રાખવી, એવો (શ્રદ્ધા,

વિગ્નરહિતતા અને ચિત્તની દૃઢતારૂપ) “ દીક્ષારાગ ” સિદ્ધાન્તકારોણ
કથ્થો છે. ૫-૬-૭.

“ હવે લોકવિરુદ્ધ ત્યાગ જણાવવા લોકવિરુદ્ધ
આચરણ સમજાવે છે. ”

સર્વ કોઈની નિંદા એટલે કોઈની પણ નિંદા કરવી તે, તથા જ્ઞા-
નાદિક ગુણસંપન્ન આચાર્ય પ્રમુખની નિંદા તો વિશેષે લોકવિરુદ્ધજ
છે. સરલ પણ સ્થૂલ બુદ્ધિવાળા જનોની ધર્મકરણી દેખી તેમની તથા
તેમના ધર્મગુરુની મંશકરી કરવી, તેમજ લોકમાં પૂજનીય ગણાતા
એવા રાજા, અમાત્ય, શ્રેષ્ઠી તથા તેમના ગુરુ પ્રમુખની હીલના કરવી,
બહુ લોકોની સાથે વિરોધ કરનારનો સંગ કરવો, દેશાદિક આચા-
રનું ઉલ્લંઘન કરવું, ઉદ્ભટ વેશ પ્રમુખનું ધારવું તથા દાન વિગેરે
ગંભીરતા રહિત કરવાં, સારાં માણસો (સજ્જનો) ને કષ્ટ પડે તેમાં
સંતોષ માનવો, તેમજ છતી શક્તિએ તેમનાં દુઃખ દૂર કરવા ઉપાય
ન કરવો, એ બધાં લોકવિરુદ્ધ કૃત્યો જાણવાં. ૮-૯-૧૦.

“ હવે સુંદર ગુરુયોગ બતાવતા છતા કહે છે. ”

સમ્યક્ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રયુક્ત જે ગુરુ હોય તે સુગુરુ કહેવાય.
સ્વપ્ન અવસ્થામાં તે (ગુરુ) ના યોગે જલ્લ, અગ્નિ પ્રમુખથી આપણું
બચવું, પર્વત પ્રાસાદ કે વૃક્ષના શિખર ઉપર ચઢવું, તેમજ સર્પ કે
તેવા ક્રૂર જનાવરથી આપણી રક્ષા થવી, તે ઉપરથી ગુરુના સુંદર
યોગનું અનુમાન કરી શકાય છે. ૧૧

“હવે સમવસરણ રચનાદિક દીક્ષાવિધિ જણાવે છે.”

નિજ નિજ મંત્રોવડે મુક્તાશુક્તિ મુદ્રાથી વાયુકુમાર પ્રમુખ દેવોનું આહ્વાન કરી પછી તથોગ્ય ક્રિયા કરવી. ૧૨.

વાયુકુમારનું આહ્વાન કર્યા પછી સમવસરણ ભૂમિમાં સારી રીતે પ્રમાર્જન કરવું અને મેઘકુમાર દેવોનું આહ્વાન કરીને ત્યાં સુગંધી જલની ટૃષ્ટિ કરવી. ૧૩.

સ્તુત્તેવીઓનું આહ્વાન કરી સુગંધી પુષ્પોની ટૃષ્ટિ કરવી અને અગ્નિકુમાર દેવોનું આહ્વાન કરી ત્યાં કાલાગુરુ પ્રમુખ ધૂપ ઉચ્ચેવવો એમ કેટલાક આચાર્યો કહે છે. ૧૪.

પછી વૈમાનિક, જ્યોતિષી અને ભવનપતિ દેવોનાં આહ્વાન પૂર્વક રત્ન, સુવર્ણ અને રૂપાના વર્ણ જેવા ત્રણ ગઢની રચના ત્યાં કરવી. ૧૫.

વ્યંતર દેવોનું આહ્વાન કરીને તોરણ પ્રમુખની રચના કરવી તથા અશોક વૃક્ષ, સિંહાસન, છત્ર, ધર્મચક્ર અને મહેન્દ્રધ્વજાદિકની પણ રચના કરવી. (આદિ શબ્દથી સુવર્ણ કમલ અને ઉજ્જ્વલ ચામર પ્રમુખની રચના પણ સમજી લેવી.) ૧૬.

ત્યારબાદ ત્યાં ઉત્કૃષ્ટ (પ્રધાન) ચન્દનની ઉપર સકલ જગતના પરમ પૂજ્ય ત્રિભુવનગુરુ શ્રી જિનેશ્વરના ચતુર્મુખ વિંબની સ્થાપના કરવી. ૧૭.

ભુવનગુરુની અગ્નિકોણે એક ઘીજાની પાછલ ગણધર મહારાજ, સાતિશયાદિ મુનિરાજો, વૈમાનિક દેવીઓ તથા સાધ્વીઓની સ્થાપના કરવી. ૧૮

નૈરુત્યકોળે ભવનપતિ, વાણવ્યંતર અને જ્યોતિષ સંબંધી દેવી-ઓની સ્થાપના જાણવી. ૧૯.

વાયુકોળે ભુવનપતિ, વાણવ્યંતર અને જ્યોતિષી દેવોની સ્થાપના કરવાનું શાસ્ત્રાકારોણે ફરમાવેલું છે. ૨૦

ઇશાનકોળે વૈમાનિક દેવો, મનુષ્યો અને મનુષ્ય સ્ત્રીના સમુદાયની મંગલકારી સ્થાપના પોતપોતાના દેહ સંબંધી વર્ણસહિત કરવી.

एवी રીતે પહેલા પ્રાકાર (ગઢ) માં ચાર પર્ષદાની સ્થાપના કરી, વીજા પ્રાકારમાં દેવતાની પેરે પોતપોતાના શરીરના વર્ણસહિત સાપ, નોઢીયા, મૃગ અને કેશરી સિંહ પ્રમુખ તિર્યચ જીવોની સ્થાપના અને ત્રીજા પ્રાકારમાં હાથી, મગર, કેસરી, મયૂર અને કલહંસ પ્રમુખ આકારને ધારવાળા દેવ-વાહનોની સ્થાપના કરવી. ૨૨

एवी રીતે ભક્તિ અને વૈભવ અનુસારે સમવસરણની રચના કર્યે છે તે પ્રદોષ (સાંજ) સમયે શુભ તિથિ વાર નક્ષત્ર યોગે ચંદ્રવલ્લ-વાલ્લુ લગ્ન (મુહુર્ત) પ્રાપ્ત થયે જેને દીક્ષા દેવાની હોય તે સમવસરણ-માં આવે. ૨૩.

પછી ત્રિભુવનગુરુના ગુણ ગ્રામ કરવાથી તેમના ઉપર તીવ્ર રુચિ જેને ઉત્પન્ન થઈ છે એવા તેને સામાન્ય રીતે જિનદીક્ષાની મર્યાદા જણાવવામાં આવે. ત્યારબાદ તેને સમવસરણમાં આગલ કહેવામાં આવતી રીતિ મુજબ પ્રવેશ કરાવવામાં આવે. ૨૪.

દીક્ષા લેવાની ઇચ્છાવાળાના કરસંપુટ (સ્વોચા) માં સુગંધી પુષ્પો (અથવા સુગંધી ચૂર્ણ અને પુષ્પો) આપવાં તથા શ્વેત વસ્ત્રવડે

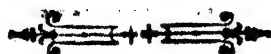
(धीमे रही) तेनी आंखे पाटो बांधवो. पछी तेना हाथे समवसरण-
मां क्षेपवामं आवतां पुष्पना पडवावडे दीक्षानी आराधना के विरा-
धनारूप तेनी सारी नरसी गति आश्री गुरु महाराजाए निर्णय करवो
के तेने दीक्षा आपवी के न आपवी. (आ विधि दीक्षा लेनार होय
तेने प्रथम पवित्र जळथी स्नान करावीने करावाय छे.) निर्णय करवा
माटे तेना हस्तसंपुटमां आपेलां सुगंधी पुष्पो क्षेपवामां आवे ते जो
समवसरणनी मध्यमां पडे तो दीक्षानी आराधनावडे तेनी सुगति अने
जो ते पुष्प समवसरणनी बहार पडे तो दीक्षानी विराधना वडे तेनी
कुगति समजवी. २५.

“ ते वावत निर्णय करवा अत्र मतांतर दर्शा-
वता कहे छे. ”

दीक्षा लेनारे के बीजाए तेवे प्रसंगे उच्चरेला ‘सिद्धि वृद्धि’
इत्यादिक शुभाशुभ अर्थसूचक शब्दोवडे ते दीक्षा संबंधी निर्णय थाय
एम अन्य आचार्यो कहे छे; वळी आचार्य(दीक्षागुरु)संबंधी मन वचन
कायाना योगनी शुभाशुभ प्रवृत्तिथी तेनो निर्णय थइ शके छे, एम
केटलाक आचार्यो कहे छे, तेमज दीपक, चंद्र, तारा प्रमुखनी ज्योति
अधिक तेजवाळी के मंद तेजवाळी थवार्थी पण तेनो निर्णय थइ
शके छे. तथा दीक्षा ग्रहण कर्याबाद तेना शुभ योग (आचरण)
ऊपरथी तेनो निर्णय थाय छे, एम कइक आचार्यो कहे छे. २६.

“ समवसरणमां पुष्प पडवाथी योग्यतानो निर्णय
थतां तेने दीक्षा अपाय पण ते पुष्प समवसरण
बहार पडे तो शो विधि आचरवो ? ते
कहे छे. ”

जो तेना करसंपुटमां आपेल पुष्प समवसरणनी बहार पडे तो
शंकादिक अतिचारने आलोचवा पूर्वक ‘ चत्तारि सरणं पवज्जामि’
ए रुप चार शरणां लेवां, पंच परमेष्टि नमस्कार पाठ विगेरे तेने
कराववा. आ विधि केटली बार कराववो ? ते कहे छे के=त्रणवार
कराववो. ते उपरांत निषेध करवो. तेनो परमार्थ ए छे के पहेली
वार पुष्प समवसरणनी बहार पडवाथी उपर मुजब विधि करावी फरी
पुष्प समवसरणमां क्षेपवा माटे पूर्वनी पेरे ज दीक्षा लेनारे प्रवर्तवुं.
बीजी वखत पण जो पुष्प समवसरणनी बहार ज पडे तो पण उपर
मुजब बधो विधि फरी कराववो. ते विधि सञ्ज्या बाद त्रीजीवार
फरी प्रसन्न चित्तथी पुष्प क्षेपवा दीक्षा लेनारे प्रवर्तवुं. जो त्रीजी
वार पण बहार ज पुष्प पडे तो तेनी अयोग्यता (दीक्षा संबंधी)
नो निर्णय थइ जवाथी तेने दीक्षा ग्रहण करवानो आवी रीते निषेध
करवो के ‘ भद्र ! बीजा अवसरे तने दीक्षा दइ शकासे, हवणां नहि’
इत्यादिक कोमल वचनो बडेज निषेध करवो. २७.

“जो पुष्प समवसरणमांज पमे तो निषेध नहि
करतां तेनी उचितता जणावे छे. ”

पूर्वोक्त रीति मुजब समवसरण मध्ये पुष्प पडवाथी दीक्षा उचित
विशुद्धिनी प्रतीति थया बाद दीक्षायोग्य जीवने पूर्वे बांधेलो
आंखनो पाटो दूर करी, गुरु महाराजाए प्रभुना दर्शन कराववां
अथवा तेनामां सम्यग् दर्शन (समकित) आरोपवुं. पछी दीक्षा सं-
बंधी स्थिति—मर्यादानुं कथन करवुं के ‘हे भद्र ! दीक्षा अंगीकार
करवानो उपर बताव्यो तेवो क्रम—संप्रदाय छे. ’ बळी तेनी प्रशंसा
करवी एम कहीने के ‘ भुवनगुरु भगवाननी पासेज पुष्प पडवाथी
तारुं शीघ्र कल्याण थवुं निश्चित जणाय छे माटे तुं धन्य छे. ’ अथवा
‘ सकळ कल्याणकारी श्री भागवती दीक्षा तुजने प्राप्त थइ; तेथी
तारुं सर्व श्रेय थइ चूक्युं माटे तुं धन्य छे. ’ तथा उपर मुजब परीक्षा
करवाथी ते खुशी थयो छे के केम ? ते आचार्य महाराजाए जोवुं.
तेना मुख—प्रसन्नतादिक लक्षणोथी तेनो निश्चय करवो. २८.

“ए प्रमाणे गुरुकर्तव्य कह्युं. हवे शिष्यकर्तव्य
बतावे छे. ”

पछी त्रण प्रदक्षिणा दइने शिष्ये निर्मळ चित्त—रत्नथी सम्यग्
रीते अत्र प्रस्तावे (दीक्षा दीधे छते) गुरु महाराजने लगारे संकोच
बगर सर्वथा “ आत्मनिवेदन ” करवुं. मतलब के ‘ हुं आपश्रीनो
किंकर छुं, आप आ दीन सेवकना स्वामी छो ’ एवी रीते निर्दभपणे
“ आत्मार्पण ” गुरुने करवुं. २९

આવી રીતે નિષ્કપટપણે આત્માર્પણ કરવું તે ' ગુરુભક્તિ ' છે તથા અત્યંત ભાવવિશુદ્ધિથી એ ઉત્કૃષ્ટ દાનધર્મ છે, તેથી તે અવશ્ય કર્તવ્ય છે, તેમજ તથા પ્રકારની દૃઢ ભાવવિશુદ્ધિવગર પણ કરેલું તે ' આત્માર્પણ ' ઉત્કૃષ્ટ દાન ધર્મનાં बीज (કારણ) રૂપ સમજવું. કારણકે—૩૦

આવું શિષ્ટાચરિત આત્મનિવેદન (આત્માર્પણ) કરવાનું જેવા તેવા કાચર માણસો તથાવિધ વીર્યની સ્વામીથી સાંભળી પણ શકતાં નથી (તે તેમને કર્ણકટૂક લાગે છે) તો પછી તે મુજબ કરવાની તો વાતજ શી ? તેથી જો કે તથાવિધ દૃઢ ભાવવિશુદ્ધિરહિત કરવામાં આવતા આત્મનિવેદન કરતાં અત્યંત ભાવવિશુદ્ધિથી કરવામાં આવતું આત્માર્પણ ઉત્કૃષ્ટ દાનધર્મ છે, તો પણ તે ઉત્કૃષ્ટ દાનધર્મના बीजरूप હોવાથી તથાવિધ ભાવવિશુદ્ધિરહિત આત્મનિવેદન પણ કર્તવ્યજ છે. ૩૧

દીક્ષિતની ભાવશુદ્ધિ માટે તેના ઉપકાર અર્થે શાસ્ત્ર આજ્ઞાથી પ્રવર્તતાં દીક્ષિત વસ્તુમાં મમત્વ રહિત હોવાથી ગુરુ મહારાજને કંઈ પર દૂષણ લાગતું નથી. ૩૨.

દીક્ષિતના પરિણામ તેના ઇંગિત આકારાદિકથી જાણી, જેમ તેને સંયમ માર્ગમાં દૃઢતા-સ્થિરતારૂપ ભાવ વૃદ્ધિ થાય તેમ તેને દાન, ગુરુસેવા, તપ અને કુસંસર્ગ નિષેધ પ્રમુખનો ઉપદેશ દેવા સંબંધી ગુરુ મહારાજાએ આ પ્રસંગે યત્ન કરવો. ૩૩.

જે શિષ્ય સમ્યક્ જ્ઞાનદર્શનાદિક યુક્ત હોય, મિથ્યાદૃષ્ટિયોગ્ય વ્યવહારમાં તથા બાહ્યદ્રવ્યમાં સ્પૃહારહિત હોય-નિઃસ્પૃહી હોય તથા

આગમમાં કહેલાં શુદ્ધ તત્ત્વમાં રસિક હોય, તેજ પૂર્વોક્ત રીતે મિથ્યાત્વ ત્યાગ, સમ્યક્ત્વ અંગીકાર અને આત્મનિવેદન (આત્માર્પણ) વિગેરે વડે યત્ન કરી શકે. પરંતુ ઉક્ત ગુણવિકલ શિષ્ય યત્ન કરી શકે નહિ; તેમજ ગુરુ પણ ઉક્ત જ્ઞાનાદિક ગુણ વિશિષ્ટ હોય તેજ તેવી રીતે યત્ન કરી શકે, તેવા વિશિષ્ટગુણરહિત ગુરુ તેવો યત્ન કરી શકે નહિ. ૩૪.

ધન્ય—કૃતપુણ્ય—ભાગ્યવંત મહાજનોનેજ આ જિનદીક્ષાનો યોગ પ્રાપ્ત થાય છે. તે દીક્ષાનો યોગ પ્રાપ્ત થયે છતે ધન્ય—કૃતપુણ્ય જનોજ તેના કાયદા મુજબ ચાલે છે—ચાલી શકે છે. ધન્ય—કૃતપુણ્ય જનોજ તેવા દીક્ષિત સાધુઓનું તેમજ તેવી ભાગવતી દીક્ષાનું મહુ માન કરે છે (કદાચ કર્મદોષથી પોતે તે દીક્ષા અંગીકાર કરી ન શકે તો પણ પોતાથી બને તેટલી તેની પુષ્ટિ કરે છે તેઓ પણ ધન્ય છે) અને જેઓ કલ્યાણકારી જિનદીક્ષાની તેમજ તેવા ભાગ્યવંત દીક્ષિત સાધુઓની કંડ નિંદા કરતા નથી, તેઓ પણ ધન્ય—કૃતપુણ્ય મહાજનો. કેમકે ક્ષુદ્ર જનો નિબિડ કર્મયોગે તે કલ્યાણકારી દીક્ષા અંગીકાર તો કરી શકતાજ નથી પરંતુ મોહાન્ધપણથી તેના દ્વેષી બને છે, તેથી તે બાપડા અનંત સંસાર સમુદ્રમાં નિમગ્ન થઈ મહા દુઃખી થાય છે. પવિત્ર દીક્ષાની તેમજ પવિત્ર દીક્ષિત સાધુઓની નિંદાથી અલગ રહેનાર મધ્યસ્થ જનોને તેવાં દુઃખ સંસારમાં અનુભવવાં પડતાંજ નથી. ૩૫.

“જિનદીક્ષા લીધા બાદ દીક્ષા લેનારે જે કરું યોગ્ય
હે તે ઉપદિશતા ઠતા કહે છે ”

શ્રદ્ધા (સ્વરુચિ-પરની અનુવૃત્તિ નહિ તે), સંવેગ (મોક્ષાભિ-
લાષ) અને ક્રમયુક્ત દાન યથાશક્તિ અવશ્ય દેવું, તેમજ સ્વાવિભવા-
નુસારે સ્વપર યોગ્યતા પ્રમાણે સ્વજનાદિકનો સત્કાર પણ કરવો. ૩૬.

“સમ્યગ્ દીક્ષાનાં ચિન્હ બતાવે છે ”

દીક્ષા ગ્રહણથી અંગીકાર કરેલા સમ્યક્ત્વ તથા તત્સહગત શમ
સંવેગાદિ ગુણો, સાધર્મિક સાથે પ્રીતિ, તત્ત્વબોધ, અને ગુરુભક્તિ તે
ગુણોની દીક્ષા દિવસથી દિનદિન વૃદ્ધિ થવી એ સમ્યગ્ દીક્ષાનાં સાચા
ચિન્હ સમજવાં. ૩૭.

અતિ શુદ્ધ અધ્યવસાયથી તેમજ તેવડે માઠાં કર્મ સ્વપી જવાથી
સ્વરેખર ઉક્ત ગુણોની વૃદ્ધિ થાય છે. કેમકે એવો નિયમ છે કે ‘કા-
રણ જોગે કાર્ય નીપજે’ માટે ઉક્ત ગુણવૃદ્ધિ એ તેનું સ્વરૂપ ચિન્હ છે. ૩૮.

શ્રુત ચરિત્રરૂપ ધર્મ ઉપર બહુમાન રાખવાથી તેમજ સાધર્મિક
ઉપરના સ્નેહથી તેમનું વાત્સલ્ય (ભક્તિ) કરવાથી નિશ્ચે સ્વગુણની
વૃદ્ધિ થાયજ છે. તેથી તે સમ્યગ્ દીક્ષાનું સ્વરૂપ ચિન્હ સમજવું. ૩૯.

કરવામાં આવતાં સદનુષ્ઠાનથી ઘણું કરીને સમસ્ત જ્ઞાનાવરણીય
પ્રમુખ ઘાતિ કર્મોનો ક્ષયોપશમ થાય છે. એવી રીતે જ્ઞાનાવરણીય
કર્મ દૂર ટઢવાથી નિશ્ચે તત્ત્વજ્ઞાનની વૃદ્ધિ થાય છે. તેથી તે તેનું સ્વરૂપ
ચિન્હ છે. ૪૦.

આ સમસ્ત શુભ સંપદાના પરમ હેતુ (શુદ્ધ આલંબન—કારણ) ગુરુ મહારાજ છે, એવા સમ્યગ્ બોધથી સ્વસ્થ ગુરુ ભક્તિની વૃદ્ધિ પણ થાયજ છે. ૪૧.

એ રીતે કલ્યાણભાગી આ મહાનુભાવ દેવ ગુરુની ભક્તિ પ્રમુખ દીક્ષાગુણોને અનુક્રમે ભાવથી સેવતો છતો છેવટે સર્વવિરતિરૂપ પરમ દીક્ષાને પણ પામે છે. જેમ દેશવિરતિ દીક્ષાને પામ્યો તેમ સર્વવિરતિ દીક્ષાને પણ પામેછેજ. ૪૨.

મિથ્યાત્વ, અવિરતિ, કષાય અને દુષ્ટ વ્યાપારરૂપ મિથ્યા (મોક્ષમાર્ગથી વિપરીત) આચારને પરમાર્થથી (શુદ્ધ અંતઃકરણથી) પરિહરી, “પરમ દીક્ષાવંત મહાત્મા જીવનમુક્તિ” (પરમ નિરૂપાધિક આત્મસુખ) ને ભાવથી અત્ર અનુભવી, સમસ્ત ઘાતિ અઘાતિ કર્મથી સંપૂર્ણ મુક્ત થઈ પછી “પરમ મુક્તિ”ને પણ પ્રાપ્ત થાય છે. ૪૩.

આ “ જિન દીક્ષા વિધિ ” (પ્રકરણ) ને શાસ્ત્રની નીતિ પ્રમાણે સમ્યગ્ વિચારવાર્થા પણ (જે મહાનુભાવ તે મુજબ અભ્યાસ કરે તેનું તો કહેવુંજ શું ?) સકૃત્બંધક (એકવાર ફરી ઉત્કૃષ્ટી કર્મ સ્થિતિ બાંધનાર) તથા અપુનર્બંધક (હવે પછી તેવી ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ નહિ બાંધનાર) ઉભયમાં કદાગ્રહ સંભવિત હોવાથી તે કદાગ્રહનો તેમને શીઘ્ર ક્ષય થઈ જશે. ૪૪ ઇતિ શ્લ.

શુભં સ્યાત્ પર્વસત્ત્વાનામ્.

જિનચૈત્યવંદનાવિધિ.

(તૃતીય પચ્ચાશક.)

શ્રીમાન્ અભયદેવસૂરિકૃત ટીકા ઉપરથી સંક્ષિપ્ત વ્યાખ્યા.

પ્રસ્તાવના.

મિથ્યાત્વ, કષાયનો ત્યાગ કરી સુગુરુસમીપે સમ્યક્ત્વ તથા શ્રાવક યોગ્ય વ્રત નિયમાદિ અંગીકાર કરવા રૂપ જિનદીક્ષા લેનાર સ્વરેસ્વર જિનપૂજાનો અધિકારી થાય છે. તે જિન પૂજાના બે પ્રકાર પૈકી ભાવપૂજા ચૈત્યવંદનાદિથી થાય છે. તેનો વિધિ શાસ્ત્રકારે આ પંચાશકમાં બતાવેલ છે. તેમાં ચૈત્યવંદનાના પ્રકાર, તેના અધિકારી, દ્રવ્ય ભાવ ચૈત્યવંદનાનું સ્વરૂપ, તે કોને અને ક્યારે સંભવે ? તેનું ફલ, સ્વરા સ્વોટા રૂપીઆના દૃષ્ટાંતથી ચૈત્યવંદનાની ભાવના, સ્વોટા રૂપીઆ જેવી અશુદ્ધ ચૈત્યવંદનાનો નિષેધ અને સ્વરા રૂપીઆ જેવી શુદ્ધ ચૈત્યવંદનાનું પ્રતિપાદન, ઉપરાંત જાતે વિધિ રસિક બનીને અન્ય મુગ્ધજનોનું હિત કરવાની ધર્માચાર્યોને ભલામણ ઇત્યાદિ બહુ ઉપયોગી વાંચતોનો સમાવેશ કરેલો છે. આ પંચાશકનો ભાવાર્થ લક્ષ્યપૂર્વક વાંચી તેનું મનન કરી તે પ્રમાણે વર્તન કરવા યોગ્ય છે. દ્રવ્ય પૂજામાં ઘણો વસ્તુ ગાઢી ભાવપૂજા બીલકુલ નહીં કરનારા અથવા તો ટુંકામાંજ પતાવી દેનારાઓને આમાંથી અવશ્ય ધડો લેવા લાયક છે. દ્રવ્ય પૂજાને ભાવપૂજાના ફલમાં પારાવાર અંતર છે, દ્રવ્યપૂજા ભાવ પૂજાનું કારણ છે, તેથી તે શ્રાવકોએ અવશ્ય કરવા લાયક છે; પરંતુ સ્વરી

કાર્યસિદ્ધિ ભાવપૂજાવડેજ હોવાને લીધે દ્વિપદાદિન તેનાપર વધારે લક્ષ આપવાની આવશ્યકતા છે.

જ્ઞાવાર્થ.

૧ શ્રી વર્ધમાન સ્વામીને ભાવથી નમસ્કાર કરી, ઉત્કૃષ્ટ મધ્યમ અને જવન્યરૂપ ત્રણ ભેદે, મુદ્રા વિધાનવડે વિશુદ્ધ એવું “ ચૈત્યવંદન વિધિનું ” સ્વરૂપ (સંક્ષેપથી) કહીશ.

૧૦૦૦ નમસ્કાર (સ્તુતિ) વડે જવન્ય ચૈ૦ જાણવું. “ અરિહંત ચેડ્યાણં ” રૂપ દંડક પછી ૧૦૦૦ સ્તુતિ કહેવા વડે અથવા શક્રસ્તવ, અરિહંત ચેડ્યાણં, લોગસ્સ, પુરુષવરવર૦ અને સિદ્ધાણં૦ રૂપ પાંચ દંડકો અને પ્રસિદ્ધ ચાર થોડાં વડે મધ્યમ ચૈ૦ જાણવું, તથા ઉત્કૃષ્ટ ચૈત્ય૦ પ્રસિદ્ધ પાંચ દંડકો સાથે ત્રણ સ્તુતિયો તથા જયવીરરાયના પાઠથી થાય છે (ચતુર્થ^૧ સ્તુતિ અર્વાચિન જ છે.) તેમજ બીજા

૧ આ પ્રકરણની બીજી ગાથાના અર્થમાં ચતુર્થ સ્તુતિ અર્વાચિન જ છે એમ જે લખેલું છે તે ટીકાકારનો અભિપ્રાય વાસ્તવિક છે, તોપણ તેમણે પૂર્વ સમર્થ મહાજ્ઞાની પુરુષોએ કરેલી ચતુર્થ સ્તુતિ (થોડી) ની આચરણા માન્ય રાખેલી છે, જેને લઈને શ્રીમાન હરિ-ભદ્રસુરિજીએ પોતે પણ સંસાર દાવામાં ચતુર્થ સ્તુતિ કરેલી છે, એટલુંજ નહીં પરંતુ બીજા પણ અનેક આચાર્યોએ એ પ્રમાણેજ અનુકરણ કરેલું છે. વળી તે શ્રી હરિભદ્રસુરિ, પ્રમુખ સમર્થ આચાર્યોને આપણે તો પ્રાચીન લેક્ષીએ છીએ, તેથી આપણી અપેક્ષાએ તો તે પ્રાચીન જ છે, કારણ કે તે “ આચરણ ” અલ્પજ્ઞ કે ભવભીરતા વિનાના આચાર્ય-દિકે કરેલ નથી, માટે તે “ માનનીયજ ” છે.

આચાર્યે એમ કહે છે કે પાંચ શકસ્તવના પાઠયુક્ત ચૈત્ય૦ સંપૂર્ણ કહેવાય. મતલબ કે પોષધાદિકમાં આજકાલ જે ચૈત્ય૦ પ્રચલિત છે તે ઉત્કૃષ્ટ, અને પ્રતિક્રમણ સમયે જે ચૈત્ય૦ વિધિ પ્રચલિત છે તે મધ્યમ ચૈત્ય૦ જાણવું. તે પળ ‘પાંચે અભિગમ’ ‘ત્રગ પ્રદક્ષિણા’ તેમજ પૂજાદિ વિધાન સહિત કરવું. એવી રીતે ચૈત્યવંદના ત્રગ પ્રકારે સમજવી. (તે દરેકના પાછા ત્રગ ત્રણ ભેદ થઈ શકે છે.)

“ અથવા પ્રકારાન્તરે તેના ત્રણ ભેદ બતાવે છે. ”

૩ અથવા સામાન્ય રીતે અપુનર્વંધક વિગેરે યોગ્ય જીવોના પરિણામ વિશેષ અથવા ગુણસ્થાનક વિશેષથી સર્વે જઘન્યાદિ પ્રકારવાળી ચૈત્યવંદના ત્રણ પ્રકારે જાણવી. એટલે અપુનર્વંધકને જઘન્ય, અવિરત્ સમ્યગ્ દૃષ્ટિને મધ્યમ અને વિરતિવંતને ઉત્કૃષ્ટ, અથવા અપુનર્વંધક પ્રમુખ દરેકને પળ પરિણામ વિશેષથી, તે ત્રણે પ્રકારની ચૈ૦ જાણવી. કેમકે અપુનર્વંધક શિવાય વાકી વીજા સકૃત્ વંધક પ્રમુખ મિથ્યાદૃષ્ટિ જનોને શાસ્ત્રમાં ચૈત્ય વંદનાની યોગ્યતા રહિત હોવાથી અધિકારી ગણ્યા નથી. અપુનર્વંધકાદિનેજ અધિકારી ગણ્યા છે. તેથી તે અપુનર્વંધકાદિકના અનુક્રમે શાસ્ત્રકાર સંક્ષેપથી લક્ષણ જણાવતા છતાં કહે છે.

૪ હિંસાદિક પાપ કર્મ જે ગાઢ સંકલિષ્ટ પરિણામથી કરે નહિ, મયંકર ભવ (સંસાર) ને સારો જાણે નહિ અને માતા, પિતા, દેવ, ગુરુ પ્રમુખની સર્વત્ર ઉચિત મર્યાદા સાચવે, કયાંય પળ અનુચિત આચરે નહિ તેવા લક્ષણવાળાને “ અપુનર્વંધક ” જાણવો.

૫ ધર્મ શાસ્ત્ર શ્રવણ કરવાની (તીવ્ર) ઇચ્છા, ધર્મ સાધન કરવાનો (અત્યંત) રાગ, તેમજ દેવ ગુરુની યથા સમાધિ ભક્તિ કરવાનો (આગ્રહપૂર્વક) નિયમ એ “ સમક્રિતવંતનાં લક્ષણ ” છે.

૬ માર્ગાનુસારી, શ્રદ્ધાવાન, સુખે સમજાવી શકાય એવો અનાગ્રહી, સ્વધર્મ કરणीમાં સાવધાન, સદ્ગુણરાગી, શક્ય અનુષ્ઠાનમાં આઝસ વગરનો એવો “ ચારિત્રી--વિરતિવંત ” હોય.

૭ આ ઉપર કહેલા અપુનર્વંધકાદિક ભાવ વંદના કરવાના પણ અધિકારી છે. તે શિવાય વીજા મિથ્યાદૃષ્ટિ જનો તો દ્રવ્ય વંદનાના પણ અધિકારી નથી. કેમકે દ્રવ્યવંદના પણ ભાવવંદનાની યોગ્યતા છતે સંભવે છે. તેથી વાકીનાને તો કેવલ અપ્રધાન દ્રવ્યવંદના હોઈ શકે.

૮ અપુનર્વંધક થકી વીજા સકૃત્ વંધકાદિક મિથ્યા દૃષ્ટિ જીવોને આ ભાવ વંદના સંવંધી યોગ્યતા પણ વહુલ સંસારીપણાથી હોવી ઘટતી નથી, તેથી તેમને ભાવવંદના તો સંભવેજ નહી. અને અપ્રધાન દ્રવ્ય વંદના તો અભવ્ય જીવોને પણ કહેલ છે. તેથી તેવું દ્રવ્યવંદન સકૃત્ વંધકાદિકને પણ હોવું ઘટે એમ શાસ્ત્ર યુક્તિથી સમજી શકાય છે.

“ દ્રવ્ય અને જ્ઞાવવંદનાનાં ચિન્હ શાસ્ત્રકાર જણાવે છે. ”

૯ ચૈત્યવંદના કરતાં તેમાં ઉપયોગ (લક્ષ) ન હોય, તેના અર્થ (પરમાર્થ) ની વિચારણા ન હોય, વંદન યોગ્ય અરિહંતાદિકના પ્રગટ ગુણ ઉપર વહુમાન ન હોય, ‘મને આ અતિ અદ્ભૂત દર્શનનો અપૂર્વ લાભ થયો મને અપૂર્વ પ્રભુવંદનાનો અવસર પ્રાપ્ત થયો ’ એવો પ્રમોદ

પાપ ન થાય, તેમજ સંસારનો ત્રાસ ન લાગે તે દ્રવ્ય ચૈત્યવંદનાનાં ચિન્હ સમજવાં; તેથી વિપરીત સઘળાં સારાં લક્ષણ ભાવચૈત્યવંદનાનાં સમજી લેવા.

“ વલી બીજાં લક્ષણથી દ્રવ્ય જાવ વંદના
જણાવવાનો જેદ કહે છે. ”

૧૦ યથા અવસર (ત્રિકાલ) ચૈત્યવંદના વિધિ સાચવતાં તદ્દગત ચિત્ત પ્રમુખ યોગ વ્યાપારવડે અને ચૈત્યવંદનાની વૃદ્ધિ તથા રોમાંચ યોગે ભાવ ચૈત્ય૦ અને તેથી વિપરીત દ્રવ્ય ચૈત્ય૦ જાણવી.

“ ઉક્ત લક્ષણોમાં જાવનું પ્રધાનપણું દર્શાવવા કહે છે. ”

૧૧ એક વાર ઉત્પન્ન થયેલો શુભ ભાવ પ્રાયઃ વધારે રુઢા ભાવને ઉત્પન્ન કરે છે તેથી ચૈત્યવંદનામાં બીજાં લક્ષણ કરતાં એકાદ વાર ભાવવૃદ્ધિ થવી તે શ્રેષ્ઠ લક્ષણ જાણવું.

“ તેજ વાત દ્રષ્ટાન્તથી સિદ્ધ કરી બતાવે છે. ”

૧૨ જેમ શરીરમાં સંચરેલું અમૃત પરિણમ્યું ન હોય તોપણ સુખ-દાર્થીજ થાય છે, તેમ “ ભાવ ” ને મોક્ષના હેતુરૂપ અમૃત તુલ્ય અન્ય શાસ્ત્રકારોણે પણ દર્શાવેલ છે.

૧૩ મંત્રાદિક સાધવામાં પણ કલ્યાણભાગી જનો યથા અવસર પ્રમાદ રહિત ઉચ્ચમ કરે છે તો યથી અધિક ભાવ (પરમાર્થ) વાઢી ચૈત્યવંદનામાં ભવ્ય જનોણે અધિક યત્ન કરવો જોઈએ, કેમકે આથી મોક્ષ પર્યંત મહા સુખની પ્રાપ્તિ થઈ શકે છે.

૧૪ ભાવ ચૈત્યવંદનાથી મક્કમપણે મોક્ષરૂપ પરમ સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય છે, તેથી મંત્રાદિ વિધાન કરતાં તે અધિક છે. તેમજ ફલની અધિકતા અનુસાર તેમાં યત્ન પણ અધિકજ કરવો જોઈએ.

૧૫ પ્રાયઃ ભાવવંદના યોગ્ય વિધિમાં ઉગ્રમ કરતાં આ લોક સંબંધી પણ હાનિ સંભવતી નથી. અને કદાચ તેવાજ નિકાચિત્ત કર્મ યોગે હાનિ જણાય તોપણ તેનો પરિણામની વિશુદ્ધિથી છેદ થઈ જાય છે. જ્યારે ઉત્તમ ભાવથી ક્ષણ માત્રમાં મોક્ષ પ્રાપ્તિ થાય છે તો પછી આ લોક સંબંધી ક્ષણિક હાનિનો તો શીઘ્ર છેદ થાય તેમાં કહેવું જ શું !

૧૬ આ ભાવવંદન, મોક્ષમાર્ગમાં પ્રવૃત્તિ કરનારને ચોરાદિકના ઉપદ્રવથી રક્ષવા, કોટ--કિલ્લા જેવું અન્ય શાસ્ત્રકારોએ પ્રકાશેલું છે. તે સમ્યગ્ રીતે વિચારી લેવું એટલે એ સંબંધી વધારે ઉલ્લેખ કરવાથી સર્યું.

“ હવે મુદ્રા સંબંધી શાસ્ત્રકારો જણાવે છે. ”

૧૭ પંચાંગ પ્રણામ અને શક્રસ્તવ પ્રમુખ સ્તવના “યોગમુદ્રા વડે કરવામાં આવે છે. ‘અને અરિઠંત ચેડ્યાણં’ ઇત્યાદિ દંઢક પાઠવતી જિન વિંવાદિકની સ્તવના “ જિનમુદ્રાવડે ” કરાય છે. આ મુદ્રા પણ આશ્રી છે અને યોગ મુદ્રા હાથ આશ્રી છે, તે બંનેનો ઉપયોગ ઉક્ત ‘વંદનામાં’ થાય છે. અને ‘જયવીરાય’ ‘જાવંત કેવિસાહુ’ તેમજ “જાવંતિ ચેડ્યાઈરૂપ ‘પ્રણિધાનત્રિક’” મુક્તા શુક્તિ મુદ્રાવડે કરવામાં આવે છે.

૧૮ વે ઢીંચળ, વે હાથ અને પાંચમું ઉત્તમાંગ-મસ્તક, ૫ પાંચ અંગો સમ્યગ્ ભક્તિથી પૃથ્વી ઉપર લગાડતાં તે વડે પંચાંગ પ્રણિપાત થયો જાણવો.

૧૯ માંહોમાંહે દશ આંગળીઓ આંતરી, કમળના દોઢાના આ-કારે બંને હાથો રાખી, પેટની ઉપર હાથની કોળીઓ સ્થાપી રાખ-વાથી “ જોગમુદ્રા ” થાય છે. “ સમાધિમુદ્રા ” હોવાથી બંને હાથ જોડી રાખવા તેનું નામ જોગમુદ્રા છે.

૨૦ આગળના ભાગમાં ચાર અંગુલ જેટલા પહોળા અને પાછળના ભાગમાં તેથી કંઈક ઓછા પહોળા વે પગ રાખી કાયોત્સર્ગ કર-વાથી “ જિનમુદ્રા ” થાય છે. વિગ્ર-ઉપદ્રવને જીતવા સમર્થ હોવાથી તે જિનમુદ્રા કહેવાય છે.

૨૧ માંહોમાંહે આંગળીઓ આંતરી ન હોય એવા વે હાથ પોલા રાખી લલટ (માલ) સ્થળે સ્થાપ્યા હોય (કે ન સ્થાપ્યા હોય) તે મુક્તાશુક્તિ મુદ્રા સમજવી. મુક્તાશુક્તિ નામ મોતીની સીપનું છે. તે સીપના આકારે કરવામાં આવતી મુદ્રા તેનાજ નામે મુક્તાશુક્તિ કહેવાય છે.

૨૨ ચૈત્યવંદનામાં આવતી મુદ્રાદિક ક્રિયા, પદ અને અકારાદિ વર્ણને વિષે તથા તેના અર્થને વિષે અને સાક્ષાત્ જિનવિંબને વિષે સર્વત્ર “ છિન્ન જ્વાળાની ” પેરે ઉપયોગનું અનુસંધાન હોવું ઘટે છે. જેમ દીપક પ્રમુખની પ્રભા એક ઘરમાં છતી સામા ઘરમાં પ્રકાશે છે. તેથી જોકે વચલા અંતરમાં જળાતી ન હોય, તોપણ તેનું અનુસંધાન હોવું ઘટે છે. તેવી રીતે ઉક્ત સર્વ ક્રિયાદિકમાં પણ ઉપયોગનું અનુ-

સંધાન હોઈ શકે છે. કોઈ એક ક્રિયાદિકમાં ઉપયોગ મુખ્યપણે વર્તતો અન્યત્ર અર્થાદિકમાં પણ તે હોવો ઘટે છે. મતલબ કે અભ્યાસ યોગે ઉપયોગ સર્વત્ર ફરી વળે છે.

૨૩ છિન્નજ્વાલામાં જ્વાલાનો ઉચ્છેદ હોય ત્યારે પણ અન્ય પરિણામને પામેલા એવા જ્વાલા-પરમાણુઓની સત્તા તો હોયજ છે, નહિ તો જ્વાલાની પ્રાપ્તિજ થાય નહિ. તેમ જે અર્થાદિકમાં પ્રગટ ઉપયોગ વર્તતો હોય તે શિવાય વીજા પણ વિષયોમાં ચિત્તનો ઉપયોગ વ્યક્તપણે નહિ જણાતાં છતાં તે તેમાં સામાન્યપણે વર્તે છે.

૨૪ ક્ષાયોપશમિક ભાવે આત્માના સ્વાભાવિક રુડા પરિણામ વડે પરમ આદરથી કરવામાં આવેલું ચૈત્યવંદનાદિક શુભ અનુષ્ઠાન કરતાં કરતાં તથાવિધ કર્મ દોષથી કદાચ તૂટી ગયું હોય (તૂટી ન ગયું હોય-કાયમ રહ્યું હોય તેનું તો કહેવુંજ શું ?) તોપણ ફરીને જે ભાવમાં તે કરાવું હતું તે ભાવની વૃદ્ધિ કરનારું થાય છે, માટે મોક્ષ હેતુરૂપ શુભ ભાવની વૃદ્ધિ કરનાર હોવાથી ઉક્ત વંદનામાં (અધિક) પ્રયત્ન કરવો ઘટે છે.

૨૫ આ વાત પ્રાયઃ શાસ્ત્રોક્ત પ્રકારે ધર્મવાસિત બુદ્ધિવંત જનોને અનુભવ સિદ્ધ હોય છે તેથી તે લોકોત્તર બુદ્ધિવડે બુદ્ધિવંત જનોએ સમ્યગ્ અવધારવી જોઈએ.

“હવે પરિશુદ્ધ વંદનાનું ચિન્હ બતાવે છે.”

૨૬ મોક્ષ સુખના અર્થીજનોને સમ્યગ્ જ્ઞાનાદિક જે મોક્ષના કારણ છે તેને માટે જેમ જિજ્ઞાસા અવશ્યની છે તેમ તે જિજ્ઞાસા પ્રમુખ

આ શુદ્ધ વંદનાનું સ્વાસ લિંગ છે. કેમકે તેથી શુદ્ધ વંદનાનું યથાર્થ સ્વરૂપ જાણીને સુખે સેવી શકાય છે.

૨૭ ઉદ્દેગાદિક દોષોને તજી ચિત્તને સ્વસ્થ રાખવું, તત્ત્વ સ્વ-રૂપમાં પ્રીતિ લગાવવી અને આનંદકારી તત્ત્વ જિજ્ઞાસા (જાણવાની અભિરુચિ રાખવી) તે વિગેરે પ્રાયઃ સમ્યગ્જ્ઞાન દર્શનાદિક આત્મગુ-ણનો અભ્યુદય થવામાં કારણરૂપ થાય છે, એમ પાતંજલાદિક યોગ શાસ્ત્રોમાં સારી રીતે સિદ્ધ કરી બતાવેલ છે.

“ જિજ્ઞાસા રૂપ ચિન્હવાલી શુદ્ધ વંદના ક્યારે પ્રાપ્ત થાય તે કહે છે. ”

૨૮ પ્રથમ કરણ—“ યથાપ્રવૃત્તિકરણ ઉપરાંત વર્તતા એવા અપુનર્વંધક પ્રમુખ જનો, જેઓ કદાગ્રહ રહિત હોય છે, તેમને આ ઉ-પર જણાવેલી શુદ્ધ---નિર્દોષ વંદના હોવી ઘટે છે. પણ બીજા અયો-ગ્ય જનોને તે હોવી ઘટતી નથી. તે કરણ ત્રણ પ્રકારનાં પ્રગટપણે શાસ્ત્રમાં કહ્યાં છે.

૨૯ “યથાપ્રવૃત્તિ” કરણ પહેલું (તે તો અનાદિ સંસારમાં અભવ્ય જીવોને પણ કડ વસ્ત્ર પ્રાપ્ત થાય છે). બીજું “અપૂર્વકરણ” (અનાદિ સંસારમાં પૂર્વે પ્રાપ્ત નહિ થયેલું એવું અપૂર્વ હોવાથી) અને ત્રીજું “અનિવૃત્તિકરણ” (જે મોક્ષરૂપી વૃક્ષના બીજ સમાન સમ્ય-કત્ત્વને પામ્યા વગર પાછું ન વળે તે) તેમાં બીજું અને ત્રીજું કેવલ અભવ્યજનોને જ પ્રાપ્ત થાય છે, બીજા અભવ્યને તો કેવલ પ્રથમ યથા પ્રવૃત્તિકરણ જ પ્રાપ્ત થાય છે, પણ પછીના બે કરણ પ્રાપ્ત થઈ શકતાં જ નથી. જીવના અધ્યવસાય વિશેષને શાસ્ત્રકાર કરણ કહે છે.

“त्रण करणोनो विज्ञाग-विवेक बतावे ठे.”

३० निबिड राग-द्वेषना परिणामरूप ग्रंथि प्रदेशे पहुँचतां सुधी प्रथम करण होय छे. उक्त ग्रंथीने भेदनारने बीजुं अपूर्वकरण प्राप्त थाय छे, अने बीजुं अनिवृत्तिकरण तो जेने सम्यकत्वनी प्राप्ति अवश्य तरतमांज थवानी होय तेनेज प्राप्त थाय छे. मतलब के अनिवृत्तिकरण करी जीव तरतज समकित पामे छे.

३१ आ उपर जणावेला विवेकथी शुद्ध वंदनानो लाभ मळे छे. तथा अनादि संसार चक्रमां भमतां द्रव्यलिङ्गे तो आ वंदना संवंधे णटला बधा आदरथी आलोचना करवी के ते आत्माने मोक्षने माटे ज थाय. मतलब के हवे शुद्ध वंदना ज करवी.

३२ शुद्ध वंदनायोगे जीवने अर्थ पुद्गल परावर्तनथी अधिक संसार भ्रमण रहेतुं ज नथी, एम जिन आगममां स्पष्ट जगावेळुं छे.

३३ उपर जणावेली शास्त्रयुक्तिथी बुद्धिवंत जनोए आ चैत्य-बंदनानो सारी रीते विचार करवो. केमके (जेम तेम) चैत्यवंदना करवा मात्रथी निर्वाण पदनी प्राप्ति थइ सकती नथी. केवल शुद्ध वंदनाथी ज तेनी प्राप्ति थाय छे.

३४ बळी “ आवश्यक निर्युक्ति ” प्रमुख शास्त्रोमां चार प्रकारना साचा खोटा रूपीआनुं दृष्टांत शास्त्रना जाण पुरुषो कहे छे, ते पण अत्र चैत्यवंदनाना प्रसंगे सारी रीते विचारवा योग्य ज छे. “ ते चार भेद बतावे छे. ”

३५ जेमां सोनुं रुपुं विगेरे साचुं अने छाप पण साची ते रूपी-

ઓ સાચો સમજાવો. જેમાં છાપ સ્વરી ન હોય અને સોનું રુપું પ્રમુખ સાચું હોય તે રૂપીઓ સર્વથા શુદ્ધ નથી (તો પણ તે મૂલ્ય શુદ્ધ હોવાથી સારો છે.)

૩૬ સોનું રુપું વિગેરે સ્વોટું છતાં ઉપર છાપ સાચી હોય તો તે રૂપીઓ સ્વોટો જ જાણવો. તેમાં વઢી છાપ પણ સ્વોટી હોય (અને મૂલ્ય ધાતુ તો સ્વોટી છે જ) તેનું તો કહેવું જ શું ? તે તો પ્રગટપણે સ્વોટો જ કહેવાય. ઉપર કહેલા ચાર પ્રકારમાં પહેલા પ્રકારથી પૂર્ણ ફળ, બીજાથી કંડક અધુરું ફળ અને ત્રીજા ચોથાથી તો મુગ્ધજનોને છેતરવા શિવાય બીજું કશું ફળ નથી.

૩૭ ત્રીજા ચોથા પ્રકારમાં જણાવેલું મુગ્ધજનોને છેતરવારૂપ અનર્થકારી અથવા સ્વપરને અપકારકારી ફળ આ પ્રસ્તાવે અનુપયોગી હોવાથી જણાવ્યું નથી. ફક્ત આગમ અનુસારે આત્મગત મોક્ષાદિ ફળ જ આવી રીતે ચિંતવવું ઘટે છે.

“ ઉપનયવરૂપે યથાક્રમ જણાવે છે. ”

૩૮ અપુનર્વંધકાદિકને યોગ્ય એવા શ્રદ્ધા અને ભક્તિરૂપ ભાવવડે અને છાપરૂપ શુદ્ધવર્ણાદિ તેમજ તદ્ગત ક્રિયાવડે કરાતી વંદના શુદ્ધ વંદના જાણવી, તે યથોદિત ગુણવાળી હોવાથી નિશ્ચયે મોક્ષફળને આપનારી છે, અને પ્રથમ પ્રકારના રૂપીઆ તુલ્ય છે.

૩૯ પૂર્વોક્ત શ્રદ્ધા અને ભક્તિભાવથી કરવામાં આવતી બીજા પ્રકારના રૂપીઆ જેવી ચૈત્યવંદના તેના અક્ષર, અર્થ વિગેરેથી અશુદ્ધ હોય તોપણ તે અભ્યાસ દ્વારા બહુ સ્વકારી છે. અથવા મોક્ષાદિક

ફલ આપવાવાળી હોવાથી શુભ-પ્રશસ્ત છે એમ તીર્થકરાદિકો એ ફર-માવેલું છે કેમકે “ ભાવશૂન્ય ક્રિયા ” અને “ ક્રિયા શૂન્ય ભાવ ” તે બંનેમાં સ્વજવા અને સૂર્ય જેટલું અંતર રહ્યું છે, મતલબ કે ભાવની જ પ્રધાનતા છે.

૪૦ ભાવ વગરની વંદના, વર્ણ-અક્ષરાદિકથી શુદ્ધ હોય તોપણ તે ત્રીજા પ્રકારના રૂપીઆ જેવી કૂડી-લોટી છે, અને ઉભય શુદ્ધિ વગરની વંદના તો ચોથા પ્રકારના રૂપીયાના જેવી હોવાથી યાવત્ અનર્થ ફલને આપવાવાળી છે.

૪૧ પ્રાયઃ એવી અશુદ્ધ વંદના ક્ષિપ્ર પરિણામી-ભારેકમી જડ-બુદ્ધિ જનોને જ સંભવે છે અને તે પ્રાયઃ દુર્ગતિ (કુદેવત્વાદિક) ફલને આપે છે, તેમજ આવા દુષમ કાલમાં કાલદોષથી પ્રાયઃ એવી અશુદ્ધ વંદના પ્રવર્તે છે.

૪૨ ઘન્ય આચાર્યો તો આ નામમાત્ર જિન વંદનાને લૌકિક વંદના કહે છે. તેથી તેનું ફલ પણ તેવું જ છે (અર્થાત્ સાક્ષાત્ અનર્થ ફલવાલું કહેતા નથી.) અથવા તેવી વંદના લૌકિક વંદના કરતાં કંઈ પણ વધારે મોક્ષાદિ ફલરૂપે થતી નથી.

૪૩ એ ઉપર કહેલી વાત પણ યુક્ત છે કેમકે “ ભાવયુક્ત જિનવંદનાનું સેવન નહિ કરવાથી મોક્ષાદિરૂપ તેના ઉત્તમ ફલની જન્મ ” ઉન્માદ પ્રમુખ અનર્થ ફલ થવું પણ ઘટિત નથી.

૪૪ જૈન વંદના તો, વિધિથી કરતાં મોક્ષાદિ ફલ આપે અને તેથી વિપરીત કરતાં વિપરિત ફલ આપે, તેવી લૌકિક વંદના નથી. ઉક્ત ઉભય પ્રકારના ફલનો અભાવ જેમાં હોય એવી વંદના જૈની કેમ

હોય ? અપિતુ નજ હોય. તેથી અર્થાનર્થ અભાવવાળી તે વંદના કૌ-
કિક જાણવી. તેજ વાત સ્પષ્ટ નિર્ધારપુર્વક જાણાવે છે.

૪૫ તે માટે ઉક્ત દુર્વંદના (જૈન સરસ્વી દેખાતી) ઉર્વોક્ત યુ-
ક્તિથી લૌકિકજ જાણવી. તેમજ ઉક્ત વંદનામાં શુદ્ધ શ્રદ્ધાન તથા
ભક્તિનો અભાવ હોવાથી કેવલ અર્થશૂન્ય--ઉપયોગ શૂન્ય ' ઠાણેણં,
મોણેણં, જ્ઞાણેણં ' ઇત્યાદિક પદો ઉચ્ચારવાથી તે અવશ્ય મૃષાવાદરૂપ
થાય છે. એમ વિચારી હૃદયે સાન લાવી તેવા અવિધિ દોષથી પાછા
ઓસરી, જેમ બને તેમ વિધિનો સ્વપ કરી શુદ્ધ ઉપયોગ સહિત ભાવ
વંદના કરવી.

“ વિધિયુક્ત શુદ્ધ વંદનાની દુર્લભતા શાસ્ત્રકાર
બતાવે છે. ”

૪૬ શુભ (સુખકારી) ફળને ઉત્પન્ન કરી આપનાર ચિંતામણિ,
કલ્પવૃક્ષ, કામકુંભ, કામધેનું પ્રમુખ લૌકિક પદાર્થો પણ અભવ્ય--
અયોગ્ય જીવોને પ્રાપ્ત થતા નથી, તો પછી પરમ પદ--મોક્ષના વીજ-
રૂપ આ પરમ--વિશુદ્ધ પ્રભુવંદનાનું તો કહેવુંજ શું ? એતો કોઈ હઠુ-
કર્મી--આસન્નભવી--અપુનર્વંધકાદિક જીવ વિશ્લેષણેજ પ્રાપ્ત થઈ શકે
છે. દીર્ઘ સંસારી--ભારે કર્મી જીવોને તેની પ્રાપ્તિ દુર્લભજ છે.

“ અભવ્ય--અયોગ્ય જનોને ઉક્ત શુદ્ધ જિનવંદનાની પ્રાપ્તિ થ-
તીજ નથી, તેમજ ભવ્ય જીવોમાં પણ સર્વ કોઈને તેમી પ્રાપ્તિ થતી
નથી તે વાત શાસ્ત્રકાર બતાવે છે. ”

૪૭ જે આસન્નભવી છે તેજ અત્ર શુદ્ધ વંદના અધિકારે યોગ્ય

જાણવા. “ જાતિમાત્ર ભવ્ય ” કંઈ યોગ્ય કહ્યા નથી. કેમકે તેવું જાતિમાત્ર ભવ્યપણું તો શાસ્ત્ર--સિદ્ધાંતમાં આનાદિ કાઢવું [સહગત] કહેલું છે, પરંતુ તે કંઈ ઇષ્ટ ફલ--મોક્ષ પમાડનારું કહ્યું નથી. મત-લબ કે સર્વ ભવ્યોને નિર્વાણની પ્રાપ્તિ થતી નથી.

“ જે ભવ્યજનો ઉક્ત જિનવંદનાને વિધિયુક્ત સેવે છે અથવા તેની યથાર્થ વિધિ ઉપર શ્રદ્ધા રાખે છે તેઓ આસન્ન ભવ્ય છે. તેમજ જેઓ ઉક્ત જિનવંદના તેમજ તેની વિધિનો દ્વેષ કરતા નથી તેઓ પણ આસન્ન ભવ્યજ છે એમ જણાવે છે. ”

૪૮ જેમને યથાર્થ વિધિ તરફ દ્વેષ--તિરસ્કાર નથી, તેઓ પણ ક્ષિપ્ત કર્મના ક્ષયોપશમથી શુદ્ધિને પામેલા હોવાથી આસન્ન ભવ્ય જાણવા. અને જેઓ સાક્ષાત્ વિધિયુક્ત જિનવંદનાદિ કરે છે અથવા ઉક્ત વિધિમાર્ગ ઉપર જેમની સારી શ્રદ્ધા છે તેમનું તો વઠી કહેવુંજ શું ? તેઓ તો આસન્ન ભવ્ય છેજ એમ ચોક્કસ જાણવું. ક્ષિપ્ત કર્મ વાળા ક્ષુદ્ર પરિણામી જીવોને તો શુદ્ધ વિધિ સંબંધી ઉપદેશ સિંહ-નાદ જેવો ત્રાસજનકજ લાગે છે.

“ એવી રીતે વંદના સંબંધી વિધિ--અવિધિનું ફલ બતાવી વિધિનો સ્વપ્ન કરવા શાસ્ત્રકાર ઉપદિશે છે. ”

૪૯ એવી રીતે પુર્વાપર વિરોધ ન આવે તેમ આગમ (શાસ્ત્રાર્થ) સારી રીતે વિચારી મુગ્ધ--મંદ બુદ્ધિવાળા જીવોના હિતને માટે ધર્માચાર્યોએ સમ્યગ્ વિધિનો સ્વપ્ન કરવો. મતલબ કે પુર્વે જણાવ્યા મુજબ વિધિમાર્ગમાં પંડિત પુરુષોએ પોતે પણ સ્વપ્ન કરવો અને અન્ય યોગ્ય જનોને ઉક્ત વિધિમાર્ગનો ઉપદેશ આપી તેમાં જોડવા. અથવા

પોતેજ આગમ રહસ્ય જાણી વિધિ રસિક બની ક્રિયાનુષ્ઠાન પ્રમાદ રહિત કરવું, જેથી મુગ્ધજનો પણ સ્વહિતકારી શુદ્ધ માર્ગમાં સહેજે જોડાય.

૫૦ અત્ર પ્રસ્તાવે પંડિત જનોએ પક્ષપાત તર્જીને તીવ્ર ગ્લાનાદિ કને દેવા યોગ્ય ઔષધાદિકનાં દૃષ્ટાંત વિચારવા યોગ્યજ છે. તેમાં જેમ વાઝ યુવાન કે વૃદ્ધ રોગીને યોગ્ય કાળે યોગ્ય પ્રમાણ (માત્રા) થી યોગ્ય પથ્ય કે ઔષધ અપાય તોજ તે તેને ગુણકારી થાય છે, નહિ તો યોગ્ય નવો રોગ ઉત્પન્ન થાય છે અથવા તો પુર્વલા રોગમાં વૃદ્ધિ થાય છે; તેમ સર્વ કલ્યાણને સાધી આપનારી જિનવંદના સંબંધી નિયમો પણ યોગ્યનેજ વિધિ સાથે દેવામાં આવે અને તે પ્રમાણે પાઠવામાં આવે તો તે ગુણકારી થાય છે. નહિ તો અનર્થકારીજ થાય છે. એમ સમજી તે સંબંધી વિશેષ અધિકાર મધ્યસ્થપણે ટીકા ઉપર થી જાણી સત્ય માર્ગ આદરવા સદાય ઉત્સુક થવું. इतिशम्,

॥ ૐ ॥

શ્રીમાન્ હરિભદ્ર સૂરિવિરચિત.

જિન ચતુર્થ પૂજા વિધિ પંચાશક.

(સંક્ષિપ્ત વ્યાખ્યા)

(પ્રસ્તાવના)

શ્રાવકે નિરંતર ત્રિકાલ જિનપૂજા કરવી જોઈએ તેટલા માટે આ ચોથા પંચાશકમાં કર્તાએ જિનપૂજાનો વિધિ દાખલ કરેલો છે. શ્રી જિનપૂજાના સમયનો નિર્ણય, કેવી રીતે દ્રવ્યભાવથી પવિત્ર થઈને શ્રી

જિનપૂજા ગૃહસ્થોએ કરવી ? પૂજા પ્રસંગે પુષ્પાદિક સામગ્રી કેવી
 ઉત્તમ મેળવવી ? પ્રભુપૂજા પ્રસંગે ગૃહસ્થોએ કેવી જયગાથી-જયગાનો
 સ્વપ કરી પૂજા કરવી ? પુષ્પાદિકને કિલામણા ન થવા પામે તેને
 માટે કેટલી વધી કાઢજી રાખવી ? તેમજ ઉક્ત પુષ્પોની કાચા દો-
 રાથી અને બહુજ ઢીલી ગાંઠથી ગુંથેલી માઝાઓ પ્રભુના કંઠમાં કેવી
 રીતે આરોપવી ? પ્રભુની પૂજા કરતાં પૂજા કરનાર શ્રાવકે પ્રભુ ઉપર
 અથવા પ્રભુના ગુણો ઉપર કેટલું વધું વહુમાન રાખવું ? પૂજા કરવા
 આવનારે નિસીદિ પ્રમુખ દશ ત્રિકો સાચવવા પૂરતું લક્ષ રાખવું, તે-
 મજ દ્રવ્યપૂજા કર્યા વાદ ગંભીર અર્થયુક્ત (મહાપુરુષ પ્રણિત) સ્તુતિ
 સ્તોત્રો વડે ચઢતા પરિણામે ભાવપૂજા કરવી, એવા ઉત્તમ સ્તુતિ સ્તો-
 ત્રયુક્ત ચૈત્યવંદન કરવાનું માહાત્મ્ય, તેના પ્રત્યેક સૂત્રો-શક્રસ્તવ
 પ્રમુખ યાવત છેવટે 'જયવીરરાય' રૂપ પ્રણિધાન કહેતાં તેના ગંભીર
 અર્થમાં આપણો ઉપયોગ પરાવવા રાખવી જોઈતી કાઢજી, અને કાઉ-
 સગમાં ક્ષોભ રહિત રાખવી જોઈતી સ્થિરતા આશ્રી ઉઠેલ કરી,
 પ્રભુ પૂજા અંગે થતી અન્નિવાર્ય દ્રવ્યહિંસા આશયની શુદ્ધિથી ગૃહસ્થને
 પરિણામે હિંસા રૂપ નથી એમ 'કુપચનન' પ્રમુખ દાખલા દલીલોથી
 શાસ્ત્રકારે સિદ્ધ કરી આપ્યું છે. વળી ઉક્ત. પૂજાર્થી પૂજા કરનારને
 પ્રત્યક્ષ અને પરાક્ષ વહુ લાભ થાય છે, તે વિગેરે અતિ ઉપયોગી
 વાતોનો આ પૂજા પ્રકરણમાં પુજ્યપાદ શ્રી હરિભદ્ર સુરીશ્વરે વહુ
 અસરકારક રીતે સંક્ષેપમાં સમાવેશ કરેલો છે. ઉક્ત સર્વ વાતો
 ઉપરાંત શાસ્ત્રકારની લેખન શૈલી અદ્ભુત ગૌરવવાળી છે. તેનો
 લાભ મેળવી ભવ્ય જનો પરમાર્થ સાધી સ્વશ્રેયને સાધો. ઇતિશમ્

૧ શ્રી “મહાવીર પ્રશ્નને” પ્રણામ કરીને “જિનપૂજાનો વિધિ” અર્થ ગંભીર હતાં ગુરુ ઉપદેશ અનુસારે “સંક્ષેપથી કહીશ (એ શાસ્ત્રકારની પ્રતિજ્ઞા છે.) વિસ્તારથી તો પૂર્વના આચાર્યોએ તે અન્યથા પ્રદર્શિત કરેલજ છે.

૨ આ લોક સંબંધી પણ સ્વેતીવાડી પ્રમુખ સઘળી ક્રિયા “વિધિપૂર્વક” કરવામાં આવતી ફલદાયી નીવડે છે, તો પછી ઉભય લોકમાં હિતકારી જિનપૂજા જો વિધિપૂર્વક કરવામાં આવે તો તે કેટલું ફલદાયી થાયજ તેમાં નવાઈ શી ?

૩ આગલ કહેવામાં આવતા વિધિ મુજબ “યોગ્ય સમયે પવિત્ર થઈ પ્રધાન પુષ્પાદિક સામગ્રીવડે ઉત્તમ સ્તુતિ તેમજ સ્તોત્ર વિશિષ્ટ જિનપૂજા (શ્રદ્ધાવંત આવકોષ) કરવી જોઈએ.”

“પ્રથમ પૂજા સગ્ય ધ્યાતશ્રી શાસ્ત્રકાર કહે છે.”

૪ જેમ સ્વેતીવાડી વર્ષારુતુ વિગેરે ટાંકણે કરવામાં આવતી બહુ ફલદાયી નીવડે છે, તેમ જિનપૂજાદિક સઘળી ક્રિયા પોતપોતાના સમયે સઘાતીજ ફલદાયી થાય છે.

૫ તે પૂજાકાલ સામાન્ય રીતે તો પ્રભાત, મધ્યાહ્ન અને સાયં-કાલ રૂપ ત્રિસંધ્યા સમય જાણવો. અથવા રાજ્યસેવા, વ્યાપારાદિક આજીવીકાનાં સાધનમાં વિરોધ ન આવે તે અને તેટલો કાલ પણ પૂજાકાલ જાણવો.

૬ સ્વરી રીતે શુભ-સુખ વૃદ્ધિ ગણેષતા બુદ્ધિમાન જીવે જેમ કણ્યાણ પરંપરા વૃદ્ધિ પામે તેમ આદર કરવો જોઈએ. તેથી રાજ-સેવકાદિકે પણ સ્વકાર્યમાં વિરોધ ન આવે તેમ જિનપૂજામાં પ્રમાદ રહિત યત્ન કરવો.

૭ આજીવીકાનો વિવાત થાય તો ગૃહસ્થની સર્વ ક્રિયાઓ સીદાઈ જાય, તેથી ગૃહસ્થને આજીવિકાની અપેક્ષા રાખવી પડે, પરંતુ જેને તેથી દરકારજ (સ્પૃહાજ) નથી તેને તો સંપૂર્ણ સાધુધર્મજ સ્વીકારવો યુક્ત છે.

૮ તે માટે એ આજીવિકાદેતુક ક્રિયામાં વિરોધ ન આવે તેમ પૂજામાં આભિગ્રહિક કાઢ પણ માન્ય રાખેલો છે. એટલે ચૈત્યવંદન કર્યા વગર મારે ભોજન કરવું નહિ કે શયન કરવું નહિ એવો નિયમ લેવો તે યુક્ત છે. કેમકે તેથી જિનપૂજા કરવાનો અધ્યવસાય બન્યો રહે છે.

“ હવે પવિત્રતા રાખવા શાસ્ત્રકાર કહે છે. ”

૯ તેમાં દ્રવ્યથી “ અને ભાવથી બન્ને રીતે પવિત્ર બની પ્રભુ પૂજા કરવી. ” દ્રવ્યથી દેશસ્નાન કે સર્વસ્નાન વડે દેહશુદ્ધિ કરી, શુદ્ધ-ધો-ણાં ધવલ વસ્ત્ર ધોતર અને ઉત્તરાસંગ ધારીને અને ભાવથી તો અવ-સ્થા ઉચિત નિર્દોષ (ન્યાય યુક્ત વૃત્તિથી યુક્ત બનીને) ન્યાયજ સકઠ કર્મમઠ ટાઢવા સમર્થ નીરતુલ્ય હોવાથી તે ભાવથી શૌચ જાણવો.

૧૦ દ્રવ્યસ્નાનાદિ પણ “ જયણાયુક્ત કરતાં ” આરંભગ્રસ્ત ગૃહ-સ્થને નિયમા ગુણકારી જ થાય છે. કેમકે તે ‘ કૂપરવનન ’ દૃષ્ટાંતે નિશ્ચે શુભ ભાવ ઉત્પાદક બને છે. જેમ કૂવો રૂળતાં શ્રમ, તૃષા અને

કાદવથી લેપવાવડે કષ્ટ પેદા થાય છે, પરંતુ જલ નીકળતાં ઉક્ત સર્વ દોષો નષ્ટ થઈ જાય છે અને સ્વપરને ઉપકારક બને છે, તેમ પ્રભુ પૂજા અર્થે કરવામાં આવતાં સ્નાનાદિક પળ આરંભ દોષને ટાળી શુભ પરિણામની પ્રાપ્તિવડે અશુભ કર્મની નિર્જરા તેમજ વિશિષ્ટ પુણ્યવંધનાં કારણરૂપ થાય, માટે અધિકાર પરત્વે “આરંભગ્રસ્ત ગૃહસ્થને જિન-પૂજા, તેમજ જિનપૂજા અર્થે દ્રવ્યસ્નાનાદિ ઉપકારકજ છે.”

૧૧ તે “જયણા”-જીવરક્ષા માટે સ્નાન ભૂમિને નજરે જોવાથી તેમજ જલને ગાળ્યા વાદ વાપરવા વિગેરેથી બને છે. એવી રીતે “જ-યણાપૂર્વક સ્નાનાદિક કરતાં બુદ્ધિવંત જનોને શુભ અધ્યવસાય અનુ-ભવાસિદ્ધ પ્રકટી નીકળે છે.

૧૨ જિનપૂજા અર્થે સ્નાનાદિક વર્જીં વીજે વધે સ્થળે જીવવધ-કારી આરંભને સેવનારો પ્રાણી જિનપૂજાદિ નિમિત્તે અનારંભ સેવે (એટલે યોગ્ય આરંભ કરતાં અટકે, મનમાં શંકા લાવે, તેનો નિષેધ કરે) તે પ્રકટ રીતે અજ્ઞાન આચરણ દીસે છે. તેવા અજ્ઞાન આચર-ણથી લોકમાં જિનશાસનની લઘુતા થાય છે. એવી રીતે કે જુઓ આ જૈનો ! સ્નાનાદિક કર્યા વગર પળ કેવા જિનોને પૂજે છે ? અને એવી રીતે શાસનની નિંદા કરાવવાથી ભવાન્તરમાં જિનધર્મ પ્રાપ્તિનો અભાવ થાય છે, તે માટે દ્રવ્યથી સ્નાન કરી, શુદ્ધ વસ્ત્રધારીને જ જિનપૂજા કરવી યુક્ત છે. અન્યથા ઉપર જણાવેલા દોષોની પ્રાપ્તિ થાય છે.

૧૩ અશુદ્ધ-“અન્યાય” વૃત્તિ પળ એવીજ રીતે અધિક “દો-ષવાળી” છે. કેમકે તેથી તો વળી અનેરા રાજનિગ્રહાદિક દોષો

નીપજે છે. તેટલા માટે દ્રવ્યથી અને ભાવથી બંને રીતે પવિત્ર થઈ જિનપૂજા કરવી જોઈએ.

“ હવે વિશિષ્ટ પુષ્પાદિક સામગ્રી વડે પ્રભુપૂજા કરવી યુક્ત છે એમ બતાવે છે. ”

૧૪ શ્રેષ્ઠ સુગંધી ધુપવડે, સર્વ ઔષધીઓવડે, જાતજાતના જ઼ાદિક વડે, (આદિ શબ્દથી દુધ ઘૃત અને રશ્મિરસ વિગેરે સમજવાં.) સુગંધી ચંદનાદિકના વિલેપન વડે, શ્રેષ્ઠ સુગંધી પુષ્પોની મા઼ાઓવડે વ઼િ [ઉપહાર] વડે તેમજ દીપક વડે—

૧૫ સર્પવ, દધિ અને અક્ષત તથા મોરોચંદન પ્રમુખ મ઼ી શકે તેવા અને તેટલા (માંગલિક પદાર્થો) વડે, તેમજ વિવિધ સુવર્ણ, મુક્તાફલ અને રત્નાદિકની મા઼ાઓ વડે જિનપૂજા કરવી.

૧૬ આવાં ઉત્કૃષ્ટ સાધન (દ્રવ્યો) વડે ઘણું કરીને ભાવ (અધ્યવસાય) પળ શ્રેષ્ઠ સંપજે છે. વ઼ી આવાં વિદ્યમાન સારાં દ્રવ્યોનો શ્રી જિનપૂજાથી વીજો કોઈ વધારે સારો ઉપયોગ જનાતો નથી. માટે શ્રેષ્ઠ પુષ્પાદિક સામગ્રીવડે જિનપૂજા કરવી યુક્ત છે. કહ્યું છે કે ‘દેહ પુત્ર અને કલત્ર (સ્ત્રી) પ્રમુખ સંસારની વૃદ્ધિ માટે થાય છે, અને વીતરાગ પ્રભુની પૂજા-ભક્તિ ભવ્યજનોને સંસારના ઉચ્છેદને અર્થ થાય છે. ’ આજ વાવતને ભાવતા છતાં શાસ્ત્રકાર કહે છે—

૧૭ આ લોક સંબંધી અને પરલોક સંબંધી કાર્યોમાં પરલોક સંબંધી કાર્ય સાધન વધારે ઉત્તમ છે. ‘તેની ઉપેક્ષા કરવાથી વહુજ અનર્થ સંભવે છે. જિનપૂજા એ (અતિ ઉત્તમ) પરલોક સંબંધી કાર્ય

છે. તેથી પૂર્વોક્ત ઉત્તમ સામગ્રીનો ઉપયોગ કરવા જિનપૂજા જેવું વીજું ઉત્તમ સ્થાનક નથી. ' તે પારલૌકિક કાર્ય શુભભાવવડે સાર્થી શકાય તેવું છે. ' માટે એવો શુભ ભાવ તત્કાર્યાર્થી જને આદરવો' અને તેવો ભાવ પ્રભુપૂજા અર્થે પ્રવર પુષ્પાદિક સત્સામગ્રીવડે સિદ્ધ થઈ શકે છે.

૧૮ એટલા માટે પોતપોતાની વિભૂતિ પ્રમાણે બુદ્ધિવંત જને, જિનેશ્વર ભગવાન ઉપરના હૃદયના પ્રેમ-ઉલ્લાસ પૂર્વક ઉત્તમ પુષ્પાદિક સામગ્રીવડે શ્રી જિનપૂજા કરવી. યતઃ 'શ્રી જિનેશ્વર ભગવાન નિષ્કારણ પરોપકાર રસિક છે, મોક્ષદાતા છે, ઇંદ્રપૂજિત છે, સ્વહિતકામી જનોને પૂજ્ય છે અને જિનપદ પ્રાપ્તિ કરવા માટે પુષ્પ આલંબનભૂત છે. ' માટે ભક્તિથી પૂજવા યોગ્ય છે.

“ હવે વિધિદ્ધારનું નિરૂપણ કરવા માટે કહે છે. ”

૧૯ આ પૂર્વે વર્ણવેલો ' કાઢ-નિયમ, શૌચ પ્રમુખ ' વિધિ જિનપૂજામાં સામાન્ય પ્રકારેજ સમજવો. વિશેષ પ્રકારે તો પુષ્પમાળાદિક જે જે પ્રભુના અંગે સ્થાપવાં હોય તે તે સર્વ “ જેમ શોભાયમાન જણાય તેમ યત્નથી એકાગ્રપણે ભાષ શુદ્ધિથી કરવું. ” શ્રી જિનપૂજા કરતાં “ યત્નથી અનન્ય લક્ષ ” રાખવું તે બતાવે છે.

૨૦ વસ્ત્રવડે નાસિકા બાંધી [અષ્ટપટ મુખકોશ બાંધી] અથવા જો તેમ કરતાં અસમાધિ થતી હોય તો તે બાંધ્યા વગર પળ પુષ્પમાળા આરોપણાદિક સર્વ કાર્ય યત્નથી કરવાં. તેમજ પૂજાકાળે શરીરમાં સ્વરજ સ્વળવાદિક ક્રિયાનો પળ ત્યાગ કરવો. આદિ શબ્દથી નાક

છીંકવાનો તથા વિકથા કરવા પ્રમુખનો પળ ત્યાગ કરવાનું સૂચવ્યું.
યત્નથી પૂજા કરનારને જે પ્રાપ્તિ થાય છે તે દૃષ્ટાંતથી દેખાડે છે—

૨૧ જે સેવકો પોતાના સ્વામી પ્રત્યે પોતાની ફરજ [*Duty*]
આદરથી વજાવે છે તે સ્વસ્વામીને સંતોષ ઉપજાવવાથી ઇચ્છિત ફ-
લને પામે છે. પરંતુ જેઓ તેથી વિપરીત વર્તી અનાદરથી સ્વકાર્ય
કરે છે તેમને ઇચ્છિત અર્થની સિદ્ધિ થતી નથી; ષળ કઞ્ચેશ માત્ર
પ્રાપ્ત થાય છે.

૨૨ ત્રીધ્રુવનગુરુ શ્રી જિનેશ્વર આશ્રી તો ઉપર કહેલી વાત વિ-
શેષે લાગુ પડે છે. એટલે જગદ્ગુરુ શ્રી જિનેશ્વર ભગવાનની જે આ-
દરપૂર્વક ભક્તિ કરે છે, તે અતિ ઉત્તમ ફલને પામે છે. તેથી વિદ્વાન
જનોએ જિનેશ્વરોની પૂજા પૂર્વોક્ત ન્યાયે મુલ્લકોશ વાંચી અતિ આદર
પૂર્વકજ કરવી જોઈએ.

“ બહુમાન પણ વિધિપુર્વકજ પ્રવર્તનાર ભક્તજનોને પેદા થાય છે
તે વતાવે છે.

૨૩ એવી રીતે પ્રવર્તતાં પરમપદ—મોક્ષ મેળવી આપનાર બહુમાન
[હૃદયપ્રેમ] પણ નિશ્ચે પ્રગટે છે. તેમજ અર્થગંભીર સ્તુતિ સ્તોત્ર
સહિત ચૈત્યવંદન કરવાથી પણ પરમપદદાયક બહુમાન જાગે છે. માટે
તે પણ અવશ્ય કર્તવ્ય છે.

“ સ્તુતિ અને સ્તોત્ર કેવાં હોય ? તે જણાવે છે. ”

૨૪ એક શ્લોકમાનવાળી સ્તુતિ કહેવાય અને બહુ શ્લોક પ્રમાણ
સ્તોત્ર કહેવાય. અતુચ્છ—“ગંભીર શબ્દાર્થવડે ગુંફિત” અને “ આત્મ ”

[સર્વજ્ઞ-ત્રીતરાગ] ના “ વિગ્રમાન ગુણોનુંજ જેમાં ગાન કરેલું હોય તેજ સ્તુતિ સ્તોત્ર સારભૂત પ્રધાન સમજવાં.”

૨૫ તે સારભૂત સ્તુતિ સ્તોત્રના અર્થાવબોધથી જરૂર શુભ અધ્યવસાય જાગે છે અને તેનો અર્થાવબોધ જેને થયો ન હોય તેને પણ તે સ્તુતિ સ્તોત્ર શુભ ભાવરૂપ હોવાથી રત્નના દૃષ્ટાન્તે ગુણકારીજ થાય છે. જેમ અજાણ્યુ પણ રત્ન તેના સુંદર સ્વભાવથી ગુણકારીજ થાય છે તેમ પુર્વોક્ત વિશેષણ વિશિષ્ટ સ્તુતિ સ્તોત્ર તેના અર્થ-રહસ્યના અજાણને પણ હિતકારીજ થાય છે માટે તે સેવવા યોગ્યજ છે.

૨૬ રોગી જનોણ જેના ગુણ જાણ્યાં નથી એવાં રત્નો જેમ રોગીના જ્વર, શુલ પ્રમુખ રોગને શમાવે છે તેમ પૂર્વોક્ત સ્તુતિ સ્તોત્ર રૂપ ભાવ-રત્નો પણ કર્મ રોગને ટાળે છે.

૨૭ તેટલા માટે પ્રભુ પૂજા કર્યા પછી સ્તુતિ સ્તોત્રાદિક પાઠ પૂર્વક, અસ્થલિતાદિ ગુણ યુક્ત, “ આગમ અનુસારે ” અને “ ચઢતે પરિગામે ચૈત્યવંદન અવશ્ય કરવું જોઈએ. ”

૨૮ આવી રીતે પ્રથમ પ્રદર્શિત પૂજાપૂર્વક કરવામાં આવતું “ ચૈત્યવંદન કર્મ-વિષને દૂર કરવા પરમ મંત્ર તુલ્ય છે. ” એવ સર્વજ્ઞ (અથવા શાસ્ત્રજ્ઞ) કહે છે. જેમજ ચૈત્યવંદન સમયે ‘મુદ્રા’ વિધાન ‘યોગમુદ્રા’ નમોદ્યયુગં કહેતી વચ્ચે, ‘ મુક્તાસુક્તિ મુદ્રા ’ જયવીરરાય, જાવંતિ ચેડ્યાઈ અને જાવંત કેવિસાહુ કહેતી વચ્ચે, તથા ‘જિનમુદ્રા’ કાઠસગ્ગ કરતી વચ્ચે] કરવું જોઈએ, તેમજ જિનો અને જિનકલ્પિકોણ આચરેલ “ અદ્ધોલ કાયોત્સર્ગ કરવો જોઈએ.

“ ચૈત્યવંદન સમાપ્ત થતાં જે કરવું જોઈએ તે
શાસ્ત્રકાર કહે છે. ”

૨૯ આ ચૈત્યવંદનની સમાપ્તિ વચ્ચે શુભ-મંગલકારી પ્રણિધાન
ઘટલે પ્રાર્થનાગર્ભિત ઇકાગ્રતા કરવી જોઈએ. ઉક્ત પ્રાર્થના ‘જય વીય-
રાય’ ના પાઠવડે કહેવાય છે. તેનાથી સદ્ગુણ વ્યાપારોમાં પ્રવૃત્તિ,
મોક્ષમાર્ગમાં પ્રવૃત્તિ કરતાં નહતાં વિદ્યોનો જય (વિદ્ય વિનાશ),
વિદ્ય વિનાશથી ધર્મકાર્યની સિદ્ધિ તેમજ સ્વર્ગ ધર્મકાર્યોનું સ્થિરી-
કરણ એ ફલો પ્રકટે છે. ઘટલા માટે તદર્થ જનોએ ‘ પ્રણિધાન ’
અવશ્ય કરવું.

૩૦ આ ‘પ્રણિધાન’ કરવાથી ‘ નિયાણું ’ થશેજ નહિ. કુશલ
પ્રવૃત્તિ હેતુક હોવાથી. ‘પ્રણિધાન’ તો ‘આરુગ્ગ વોહિલામં’ ઇત્યાદિક
પ્રાર્થના તુલ્ય છે ઘટલે વોધે પ્રાર્થના જેમ નિયાણા રૂપ નથી તેમ
આ ‘પ્રણિધાન’ પણ શુભ અધ્યવસાયના કારણ રૂપ હોવાથી નિયાણા
રૂપ નથી તેથીજ તેની પ્રવૃત્તિ છે. નહિ તો ચૈત્યવંદનના અંતે તે
ખણાયજ નહિ.

૩૧ એવી રીતે ‘ પ્રણિધાન ’ યોગે ઇષ્ટફલની સિદ્ધિ સંપન્ને છે.
નહિ તો પ્રણિધાન શુન્ય અનુષ્ઠાન નિશ્ચે દ્રવ્ય અનુષ્ઠાનજ કહેવાય છે.
તેટલા માટે યોગ્ય ભૂમિકા વિશેષે આ ‘ પ્રણિધાન ’ નું કહેવું અવિ-
રુદ્ધ-ઉચિતજ છે.

“ હવે તેનો વિધિ કહે છે. ”

૩૨ સંવિજ્ઞ એટલે મોક્ષાર્થી અથવા ભવભીત જને સાવધાન થઈ તીવ્ર શ્રદ્ધા વડે (એ માનસિક વિધિ કહ્યો, હવે કાર્યિક કહે છે) મસ્તકઉપર બે હાથની અંજલી સ્થાપીને આ પ્રણિધાન આદરપૂર્વક કરવું.

“ તેનો પાઠ ક્રમ વતાવે છે. ”

૩૩ હે વીતરાગ ! (ઉપલક્ષણથી હે વીતદ્વેષ ! અને હે વીતમોહ !) આપ જયવંતા વર્તો. હે જગદ્ગુરુ ! હે ભગવાન્ ! આપના પ્રભાવથી મને પ્રાપ્ત થાઓ ! ભવમાં નિર્વેદ (સંસાર ઉપરથી વૈરાગ્ય), માર્ગાનુસારીપણું (મોક્ષમાર્ગમાં પ્રયાણ) અને ઇચ્છિત ફળની પ્રાપ્તિ. (જેથી ચિત્ત સ્વસ્થ થાય અને ધર્મમાં મુખે પ્રવૃત્તિ થાય એવી જોગવાઈ મળે !)

૩૪ તેમજ લોકવિરુદ્ધ કાર્યનો ત્યાગ, માતા પિતા ધર્માચાર્યાદિ ગુરુજનોની પૂજા-ભક્તિ, પરોપકાર, શુભ ગુરુ મહારાજનો સંયોગ, અને તેમની આજ્ઞાનું અશ્વંડ પાલન જીવિત પર્યંત મુજને હે ભગવાન્, આપના પસાયે (સદાય) હો !

“ આ પ્રણિધાન યોગ્ય ભૂમિકા (અવસ્થા) પર્યંત કરવું ઘટે છે એમ શાસ્ત્રકાર વતાવે છે. ”

૩૫ આ પ્રાર્થના-પ્રણિધાન, તે તે પ્રાર્થવાયોગ્ય ભવ-નિર્વેદાદિકના અભાવે કરવાનું છે. (કેમકે અપ્રાપ્ત વસ્તુનીજ પ્રાર્થના કરાય છે) અથવા અહીં મતાંતર કહે છે કે તે પ્રાર્થવા યોગ્ય ભવ-નિર્વેદનું જે અનંતર (શીઘ્ર ભાવી) ફળ અપ્રમત્તાદિક ગુણસ્થાનકની શ્રેણિરૂપ

અને પરંપર (અનુક્રમે થનારું) ફલ મોક્ષરૂપ તેના અભાવે કરવું ઉચિત છે. સ્પષ્ટાર્થ એવો છે કે જ્યાં સુધી ભવ વૈરાગ્યાદિક પ્રાપ્ત થયાં ન હોય અથવા વૈરાગ્યાદિકના ફલરૂપ અપ્રમત્ત ગુણસ્થાનાદિક પ્રાપ્ત ન થાય ત્યાં સુધી કુશલ અનુષ્ઠાન રૂપ પ્રણિધાન અવશ્ય કરવું ઉચિતજ છે. ઇટલે અપ્રમત્ત (સક્ષમ ગુણસ્થાનવર્તી) મુનિરાજોથી આગ-લના જે પ્રમત્ત સંયમી (છઠા ગુણસ્થાનવાસી) મુનિરાજો છે ત્યાં સુધી તેમને સર્વને તો આ પ્રણિધાન કરવું ઉચિતજ છે. પરંતુ ત્યાર પછીના જે અપ્રમત્ત સંયમી વિગેરે છે તેમને તે કરવું ઉચિત નથી; કેમકે તેઓ નીરાગી-નિસ્પૃહી હોવાથી કશી પ્રાર્થના કરતા જ નથી યતઃ “ મોક્ષે ભવે ચ સર્વત્ર, નિઃસ્પૃહો મુનિસત્તમઃ ”

“ પૂર્વે કહ્યું કે પ્રણિધાન નિયાનારૂપ નથી તે વાવતનું સાધક પ્રમાણ દર્શાવતા કહે છે. ”

૩૬ આ ‘જય વીયરાય’ રૂપ જે મોક્ષાંગો [નિવૃત્તિના કારણો] ની પ્રાર્થના અથવા મોક્ષાંગ રૂપ પ્રાર્થના તે પ્રણિધાન કરવા યોગ્ય પ્રમત્ત ગુણસ્થાન પર્યંતના જીવોને સૂત્ર-સિદ્ધાંતની અનુમતિ હોવાથી નિયાનારૂપ નથી. જેમ બોધિલાભની પ્રાર્થના શાસ્ત્ર અનુમત હોવાથી પ્રમાણ છે તેમ આ મોક્ષાંગ પ્રાર્થના (પ્રણિધાન) પણ શાસ્ત્રાનુમત હોવાથી નિયાના રૂપ નથી પણ પ્રમાણ છે. અપ્રમત્તાદિ ગુણસ્થાન-વર્તીને માટે તો તે ઉચિત નથી, એમ પૂર્વે પ્રદર્શિત કરેલુંજ છે, તેથી પ્રમત્ત ગુણસ્થાન પર્યંતજ તે પ્રાર્થના-પ્રણિધાન કરવું ઉચિત છે.

૩૭ એવી રીતે મોક્ષાંગ પ્રાર્થના નિયાનારૂપ નથી, તો “ દશા-

શ્રુતસ્કંધ, ધ્યાનશતક” પ્રમુખ શાસ્ત્રોમાં ‘આ ધર્મથી હું તીર્થકર થાઉં’ એવી રીતે પ્રાર્થનાનો પ્રતિષેધ કેમ કરેલો છે ? ઉત્તર—તે તીર્થકરત્વ પ્રાર્થન રાગવ્યાપ્ત હોવાથી ભવ પ્રતિબદ્ધ છે, તેથી તત્પ્રાર્થન—પ્રતિષેધ યુક્ત છે.

૩૮ રાગાસક્તપણે તો તે પ્રાર્થના દૂષિત છે, પરંતુ રાગ રહિત કરેલી તેજ પ્રાર્થના અદૂષિત છે. રાગ રહિતપણે (નીરાગી ભાવે) કરવામાં આવતા જિનભક્તિ પ્રમુખ કુશલ અનુષ્ઠાન થકી અનેક ભવ્ય-જનોને હિતકારી અને અનુપમ આનંદ સંપાદક અપૂર્વ ચિન્તામાણિ સદૃશ (અચિન્ત્ય સુખદાયક) તીર્થકરપણું પ્રાપ્ત થાય છે.

૩૯ તેથી સદ્ધર્મ દેશનાદિક તીર્થકરની કરણી હિતકારી છે અને એવા પ્રકારના ઉત્તમ અધ્યવસાયવાળા આત્માને અપ્રતિઘાતી છે. માટે સદ્ધર્મ દેશનાદિક ધર્મકરણીમાં પ્રવૃત્તિ સ્વરૂપ તીર્થકરત્વની પ્રાર્થના અર્થાપત્તિ ન્યાયથી દૂષણ રહિત છે.

૪૦ આ સ્થલે પ્રણિધાન સંબંધી વધારે કથન કરવાથી સર્યું. એવી રીતે શાસ્ત્ર નીતિ મુજબ નિર્દોષ જિનેશ્વર ભગવાનની પૂજા મનુષ્ય ભવ પ્રમુખ ઉત્તમ સામગ્રી પામીને અવશ્ય કરવી. ઉક્ત વિષયમાં ભવ્ય જનોણ લગારે પ્રમાદ ન કરવો.

૪૧ જિન પૂજા કરતાં પૃથ્વીકાય પ્રમુખ જીવ નિકાયની હિંસા થાય છે, ને હિંસાનો જિનેશ્વર ભગવાને નિષેધ કરેલો છે. તેમજ (તેમ છતાં) તે પૂજા પૂજ્ય—જિનોને (કંઈ) ઉપકારી નથી તો પછી એવી પૂજા નિર્દોષ—દોષ રહિત શી રીતે હોઈ શકે ?

“ ઉક્ત શંકાનું સમાધાન કરે છે. ”

૪૨ જિન પૂજામાં કથંચિત્—કોઈ પ્રકારે જીવવધ થાય છે, તો પળ ‘કૂપ સ્વનન’ દૃષ્ટાંતથી ગૃહસ્થોને તે જિનપૂજા નિર્દોષ કહી છે. જો વરાવર જયણા પૂર્વક પ્રભુ પૂજામાં પ્રવૃત્તિ કરે તો તેમાં સર્વથા જીવ હિંસા ન લાગે. કેવળ તેમાં અધ્યવસાયની વિશુદ્ધિથી અનુબંધ અહિંસાની જ પુષ્ટિ થાય. સાધુ—નિગ્રંથોને તો તે દ્રવ્યપૂજાનો નિષેધ નીરાંગીને ઔષધની પેરે કથેલોજ છે.

“ વીજું સમાધાન આપે છે. ”

૪૩ ગૃહસ્થો અસદ્ આરંભમાં પ્રવૃત્ત થયા હોય છે. ઇટલે જેમાં જીવહિંસા થયા કરે એવા કડક સ્વેતીવાડી પ્રમુખ ધંધા કરતા હોય છે તેમને આ જિનપૂજા તે અસદ્ આરંભથી નિવર્તાવવાવાળી થાય છે. તે એવી રીતે કે જિનપૂજામાં જ્યાં સુધી ગૃહસ્થ પ્રવૃત્ત હોય ત્યાં સુધી તેને અસદ્ આરંભનો અસંભવ અને શુભ ભાવનો સંભવ હોવાથી પ્રભુ પૂજા તે પાપારંભથી મુક્ત કરાવનારી થાય છે જ એમ કહેવાય છે. તે બુદ્ધિશાળી જનોએ સારી રીતે આલોચવા—વિચારવા યોગ્ય છે.

“ હવે જે કહ્યું કે પૂજા પૂજ્યને કંઈ ઉપગારી નથીજ તેનું સમાધાન કરવા કહે છે. ”

૪૪ જો કે કૃતકૃત્ય હોવાથી પૂજ્ય એવા જિનેશ્વરોને પૂજાથી ઉપગારનો અસંભવ છતાં પણ પૂજા કરનાર ભક્ત જનોને તો પુણ્યબંધાદિ રૂપ ઉપગાર થાય જ છે, જેમ મંત્રાદિક સ્મરણ અને અગ્નિ પ્રમુખનું સેવન કરતાં તે તે મંત્ર અગ્નિ પ્રમુખને ઉપકારક નહિ છતાં સેવ-

કને તો ઉપગાર થાય જ છે તેમ અહીં પણ પૂજા વિષયે ભવ્ય પૂજક ને ઉપકાર સમજવો.

“ પૂજામાં જીવ વધ થાય છે એમ માનતા છતાં તે જીવ વધની બીકથી જે પ્રભુપૂજામાં પ્રવૃત્તિ કરતા નથી તેમને ઠબકો આપવા માટે કહે છે. ”

૪૫ જેઓ સ્વદેહાદિક નિમિત્તે પુત્ર પરિવારાદિકને અર્થે પણ જીવહિંસામાં પ્રવૃત્તિ કરે છે તેમને જિનપૂજા અર્થે (દેખાતી) જીવ હિંસામાં ન પ્રવર્તવું—દેખાતી જીવહિંસાથી ડરી જિનપૂજા થકી દૂર રહેવું એ મોહ મૂઢતા છે. મોહ મૂઢતા વગર વિશુદ્ધ ભાવને પેદા કરનારી અને બોધિલાભાદિક અનેક ગુણ સંપાદન કરી આપનારી, પરમાર્થથી જીવરક્ષાના નિમિત્તભૂત હોવાથી કેવલ દયા લક્ષણવાળી અને સ્વપરને મોક્ષરૂપ અમોઘ ફલ આપનારી જિનપૂજામાં અપ્રવૃત્તિ—પ્રવૃત્તિનો ત્યાગ થાય જ કેમ ? પાપ આરંભમાં આસક્ત હોવાથી વિશિષ્ટ દયા વર્જિત ગૃહસ્થને પવિત્ર જિનપૂજાનો ત્યાગ કરવો એ કેવલ કલ્યાણ અનુષ્ઠાનથી અલગા રહી આત્માને જ ઠગવા જેવું છે.

૪૬ ઇટલા માટે મોક્ષ સુખને ઇચ્છનાર ગૃહસ્થ જનોએ સૂત્ર કથિત વિધિ અનુસારે પ્રમાદ રહિત શ્રી જિનેશ્વર ભગવાનની પૂજા (અવશ્ય અહર્નિશ) કરવી જોઈએ.

૪૭ જેમ (સ્વયંભૂરમણાદિ) મહાસાગરમાં ક્ષેપવેલ એક પણ બિંદુ (અનેક બિંદુઓની વાત દૂરજ રહો !) અક્ષય થઈ રહે છે તેમ

શુણરત્નોના આધારભૂત હોવાથી સમુદ્ર સમાન શ્રી જિનેશ્વરોની કરેલી પૂજા ફલની અપેક્ષાએ અક્ષય થાય છે.

૪૮ જિનેશ્વરોની પૂજા વડે વીતરાગત્વાદિ ઉત્તમ ગુણો ઉપર તેમજ ઉત્તમ શુણધારક જિનો ઉપર વહુમાન ઉપજે છે, ઉત્તમ પ્રાણીઓમાં પોતાની ગણના થાય છે, અને અનુક્રમે ઉત્તમ ધર્મ (પરમાત્મ સ્વરૂપ) ની પ્રાપ્તિ થાય છે અથવા પૂજા-અર્ચાવડે જિન શાસનની પ્રભાવના થાય છે.

“ પ્રભુ પૂજા તો મહા ફલદાયી છેજ; પરંતુ પૂજા કરવાનો ઉત્કટ ભાવ પળ (હું પરમાત્મા પ્રભુની પૂજા કરું એવું એકાગ્ર ચિન્તન પળ) મહા ફલદાયી છે, તે વાત દૃષ્ટાંતદ્વારા દર્શાવતા છતાં શાસ્ત્રકાર કહે છે.”

૪૯ જિનેન્દ્ર-આગમમાં સંભળાય છે કે એક દુઃખી સ્ત્રી સિંદુવાર જાતના પુષ્પોવડે હું જગદ્ ગુરુ જિનેશ્વર ભગવાનની પૂજાકરું એવા એકાગ્ર ધ્યાનથી મરણ પામી સ્વર્ગલોકમાં ઉપની. મતલબ કે પ્રભુની પૂજા કર્યા વગર કેવલ પ્રભુને પૂજવા એકાગ્ર ભાવથી માર્ગમાં જતાં આયુષ્ય ક્ષીણ થવાથી તે મરણ પામી, સ્વર્ગમાં ઉપની; તો જેઓ અ-વિહૃદ ભાવથી પ્રતિદિન સ્વવૈભવ અનુસારે સાર સામગ્રી મેળવી આદર પૂર્વક જગદ્ગુરુ શ્રી જિનેશ્વરની પૂજા-અર્ચા કરી અમંદ આનંદ મેળવે છે, તેમજ અનેક ભવ્ય જનોને આકર્ષી જિનશાસન રસિક કરે છે, તે ભાગ્યવંતોનું તો કહેવુંજ શું ?

“ આ પૂજા પ્રકરણ સમાપ્ત કરતા છતાં શ્રીમાન્ હરીભદ્રસૂરિ કહે છે કે—”

૫૦ આ પૂજા અનુષ્ઠાન સમ્યગ્ જાણીને તેનો શાસ્ત્ર અનુસારે નિશ્ચય કરી બુદ્ધિવંત મોક્ષાર્થી પુરુષોએ ઉક્ત અનુષ્ઠાન કેવલ શાસ્ત્ર નીતિથીજ અહર્નિશ કરવું. પ્રથમ સમ્યગ્ જાણવું કેમકે અસમ્યગ્ જ્ઞાન અજ્ઞાનરૂપ હોવાથી ઉપકારક થતું નથી. તત્ત્વની ગવેષણા કરી સાર તત્ત્વ આદરી લેવું એજ બુદ્ધિ પામ્યાનું ઉત્તમ ફલ છે. જગદ્ગુરુ જિનેશ્વર સમાન કોઈ દેવ નથી એમ મધ્યસ્થપણે નિર્ધારી મોક્ષાર્થી જનોએ એ દેવનીજ અહોનિશ ઉપાસના કરવી ઉચિત છે. કેમકે તે મોક્ષપ્રાપ્તિનો અત્યંત ઉપાય છે.

શિતિશમ્.

શ્રીમ.ન્ હરિભદ્રસૂરિકૃત.

પંચમ ષોડશક.

લોકોત્તર તત્ત્વ સંપ્રાપ્તિ અથવા પરમાર્થ પંથની પ્રાપ્તિ.

૧ ઉપરના અધિકારમાં લોક-લોકોત્તર ધર્મની વહેંચણ કર્ય વગર સામાન્ય રીતે સમજાવ્યા પ્રમાણે ઉક્ત લક્ષણ યુક્ત ધર્મ સિદ્ધ થયે છતે સ્વશાસ્ત્ર વ્યવહારમાં કુશલ એવા અપુનર્વંધક અને સમ્યગ્ દ્રષ્ટિ સદુ કોઈ મહ્ય જનોને લોકોત્તર તત્ત્વની ઇટલે “પરમાર્થ પંથની સ્વરેશ્વર પ્રાપ્તિ થઈ શકે છે.

હવે એ લોકોત્તર તત્ત્વનો લાભ કેવા રૂપમાં અને ક્યારે પ્રાપ્ત થાયછે તેવાતને જણાવવા શાસ્ત્રકાર કહે છે.

૨ શરૂઆતમાં સમ્યક્ત્વની પર્ણનારૂપ ભાવઆરોગ્યની પ્રાપ્તિ

થવી તે શાશ્વત શર્મરૂપ મોક્ષ અથવા વીતરાગત્વાદિકં પરમ ભાવઅ-
રોગ્યનું આદ્ય બીજ છે, અને તે “ છેલ્લા પુદ્ગલ પરાવર્તનમાં ” ક્ષીણ
પ્રાય સંસારવાઙ્માને નિયમા પ્રાપ્ત થાય છે.

ઉક્ત પરમાર્થ પંથની પ્રાપ્તિ છેલ્લા પુદ્ગલ પરાવર્તનમાં જ કેમ
થાય છે ? તેનું કારણ જણાવે છે:—

૩ સુકૃત કર્મ, સ્વભાવ, પુરુષાર્થ અને નિયતિ રૂપ અન્ય અપે-
ક્ષિત કારણો વિદ્યમાન સતે ઝવરં શમન-ઔષધ સમયવત્ કાઢની
પ્રધાનતા હોવાથી છેલ્લા પુદ્ગલ પરાવર્તનમાં જ તેની પ્રાપ્તિ થાય છે.
જેમ ચઢતા તાવમાં તાવને શમાવવા આપેલું ઔષધ ગુણ કરી શકતું
નથી પણ ઉલટો અવગુણ કરે છે, જ્યારે તાવ પાકી જાય ત્યારે જ તે
દીધેલું ઔષધ ગુણકારી થાય છે તેમ ભવ પરિપાક સમય પ્રાપ્ત
થયે જ આપવામાં આવતું સદ્ધર્મ ઔષધ આત્માને અત્યંત હિતકારી
થઈ શકે છે. એવી રીતે સિદ્ધાન્તના જાણ પુરુષો સારી રીતે સમજે છે.

એ જ વાતનું વિશેષ સ્પષ્ટીકરણ કરી શાસ્ત્રકાર કહે છે.—

૪. જેમ ચઢતા તાવમાં અકાળે આપેલું ઔષધ હિતકારી થતું
નથી તેમ ભવસ્થિતિ પરિપાક સમય પ્રાપ્ત થયા પહેલાં આપવામાં
આવેલું ધર્મ ઔષધનું સમ્યગ્ પરિણમન થઈ શકતું નથી, પણ વિપ-
રીત પરિણમન થાય છે. તે વાતને જ શાસ્ત્રકાર દૃષ્ટાન્તથી સિદ્ધ કરે છે.

૫. જેમ મંદ ચક્ષુવાળા લોકો દીપકાદિક પ્રભામંડલને મોરના
પીછા જેવા લીલા રાતા વર્ણવાળા રંગવેરંગી આકારનાં જુએ તેમ
મંદબુદ્ધિવાળા લોકો આગમ-સિદ્ધાંત દીપકમાં પણ પરમાર્થથી અ-
છતું “ અધ્યારોપ મંડલ જુએ છે એટલે જેમાં અપવાદનો વિષય હોય

નારે તેવા સ્થાનમાં અપવાદ વિષય લક્ષણ આરોપ કરી બેસે છે. એવી રીતે તેમને દૃષ્ટિદોષથી આગમનું અવલું પરિણમન થાય છે. એજ વાતનું કાર્ય લિંગવડે સમર્થન કરે છે.

૬. ઉક્ત “ અધ્યારોપ ” અથવા “ ભ્રાન્તિથીજ ” સ્વર્ગ અપવર્ગાદિક પ્રસિદ્ધ ફલ દેવાવાળા દાન શીલાદિક ધર્મ વિષે તેઓ અવિધિનું સેવન કરે છે. જો એમ ન હોય અર્થાત્ એવી ભ્રાન્તિ ન હોય તો પછી તત્ત્વદૃષ્ટિ જનો શામાટે દુષ્ટ અવિધિનું સેવન કરે ? ન જ કરે. અર્થ—ભ્રમવગર દુષ્ટ અવિધિસેવા અસંભવિત છે. એજ વાતને શાસ્ત્રકાર સ્ફુટ કરી બતાવે છે.

૭. જે જનો આ રીતે અવિધિનું સેવન કરે છે તેમને આગમ વચન કે સર્વજ્ઞ વચન સમ્યક્ પરિણમેલ નથી, એમ સ્પષ્ટ જણાય છે, કેમકે અમૃત રસના આસ્વાદને જાણનાર કોણ માણસ વિષસેવન કરવા પ્રવર્તે ? અપિતુ કોઈ પળ ન પ્રવર્તે. અવિધિસેવન વિધિજેવું જાણી જરૂર તેનો પરિહાર જ કરે. હવે ફલિતાર્થ જણાવે છે.

૮. તેથી છેલ્લા પુદ્ગલ પરાવર્તમાં આગમ વચનનું સ્વરેસ્વર તત્ત્વથી પરિણમન થાય છે અને આગમ વચનનું જેમને સમ્યક્ પરિણમન થાય છે તેજ આ લોકોત્તર તત્ત્વપ્રાપ્તિના સ્વરેસ્વર યોગ્ય અધિકારી બને છે. વાકીના તો અનાધિકારી અયોગ્યજ ગણાય છે. આગમ વચનના પરિણામની પ્રશસ્યતા શા કારણથી છે ? તે કહે છે.

૯. આગમ વચનનું યથાવત્ પરિણમન થવું એ આ સંસાર ભ્રમ-ગરુપ ભાવ રોગનું નિર્દોષ ઔષધ છે, તેથીજ તે તત્ત્વ પરિણાતિ સદ્ અનુષ્ઠાન સેવનના હેતુરૂપ હોવાથી પ્રધાન સદ્બોધ છે એમ જાણવું.

તત્ત્વ વચનની પરિણતિ થયા વગર સદ્અનુષ્ઠાનનું સેવન યથાવિધ થઈ શકતું નથી અને એ આગમ વચનની પરિણતિ જાગ્યે સતે સદ્અનુષ્ઠાન યથાવિધ સેવી શકાય છે માટે તેવી તત્ત્વ પરિણતિ થવી એ ઉત્તમ સદ્બોધરૂપ છે—એજ શ્રેષ્ઠ સમ્યગ્ જ્ઞાન છે. સદ્બોધ થકી અનુષ્ઠાન પરિપૂર્ણ શી રીતે થાય તે કહે છે.

૧૦ ક્રોધ, લોભાદિક દશ સંજ્ઞાઓ મુદ્રિત થયે છતે પરોપકાર કરવામાં સદા તત્પર અને ગંભીરતા તથા ઉદારતાને સદા સેવનાર સદ્ અનુષ્ઠાનને અઘંડ આરાધી શકે છે. વિધિ રસિક જીભે લોક સંજ્ઞાદિકનો યથાશક્તિ નિરોધ કરવો જોઈએ અથવા નિરોધ કરવા ઉત્સાહ અવશ્ય આરંભવો જોઈએ. તેથી સદા પરોપકારરસિક ઉદાર અને ગંભીર એવા તેને સદ્ અનુષ્ઠાનનો અઘંડ લાભ મળે છે.

૧૧ સર્વજ્ઞ પ્રભુનાં વચન કહો કે આગમ વચન કહો, તેનું સમ્યગ્ પરિણમન થયે છતે પૂર્વોક્ત “ ક્રિયામલ અને ભાવમલનો ” નાશ થવાથી પુરુષોને એ દશે સંજ્ઞાનો નિરોધ કરવો એ નિશ્ચે દુર્લભ નહિ પણ મુલ્લભ જ થાય છે.

૧૨. શ્રી ગુરુમહારાજને અનુયાયી થઈ રહેવાથી અને સર્વત્ર સમાન-પણે યથાસંભવ દીનાદિક વિષયમાં ઉચિત આચરણ સેવવાથી દાનાદિક સંબંધી સઘળા ધર્માનુષ્ઠાન નિશ્ચે આગમને અનુસારે જ થાય છે.

૧૩ બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય, વૈશ્ય અને શુદ્ર પૈકી સ્વ સ્વ જાતિની મર્યાદા મુજબ કરેલા વ્યાપારથી ઉપાર્જેલું થોડું પણ દ્રવ્ય, પોતાના માતપિતાદિક વડીલોની આજ્ઞા મેલ્લવીને, નોકર ચાકર કે સ્વજન

પ્રમુખના પોષણમાં અડચણ ન આવે તેવી રીતે લક્ષ રાખી, જો દીન-દુઃખીને અથવા તપસ્વી પ્રમુખને દેવામાં આવે તે “ મહાદાન અથવા પ્રધાનદાન ” જાણવું અને ઉપર કહેલાં વિશેષણો વગરનું બીજું દાન સામાન્ય દાનમાત્ર જાણવું. એવી રીતે મહાદાન અને સામાન્ય દાન આશ્રી કહી હવે દેવાર્ચન આશ્રી કહે છે.

૧૪. વીતરાગત્વાદિક જે દેવના ગુણો તેના પરિજ્ઞાન-અવબોધ થકી, તે વીતરાગત્વાદિક ગુણોમાં बहुमान युक्त અને શાસ્ત્રોક્ત વિધિ-વડે આદર કરણ પ્રીતિ આદિક યુક્ત જે ઉત્તમ દેવાર્ચન તેજ દેવાર્ચન ઇષ્ટ છે. બાકીનું દેવાર્ચન તો માત્ર નામનું જ જાણવું.

‘પ્રસ્તુત વિષયમાં સંબંધ જોડવા માટે શાસ્ત્રકાર કહે છે’:-

૧૫. એવી રીતે કાલે કાલે વિધિપૂર્વક જ ગુરુસેવા, અને દેવ-પૂજા પ્રમુખ કાર્યો પોતાના સ્વાધ્યાય ધ્યાનાદિક ધર્મ વ્યાપારોમાં સ્વલેલ ન આવે તેમ કાલજીથી કરવાં અર્થાત્ આગમોક્ત ઉપર જના-વેલા અને તદ્ઉપરાંત બીજાં પણ આવશ્યક કાર્યો વિધિ-બહુ માન-યુક્ત કરવાં એજ લોકોત્તર તત્ત્વ સંપ્રાપ્તિ સમજવી.

એ લોકોત્તર તત્ત્વ સંપ્રાપ્તિ શી રીતે સંપાદન થાય છે તે કહે છે.

૧૬. આ લોકોત્તર તત્ત્વની સંપ્રાપ્તિ, આપ્તપ્રણીત આગમવ-ચનની પરિણતિવડે યથોક્ત નીતિ-વિધિ बहुमान सहित દેવગુરુની સેવા પ્રમુખ નિજ કર્તવ્ય કાર્ય કરવાથી પુરુષોના પુન્ય-વિપાકયોગે પરસ્પર અવિરોધી-એક બીજા કાર્યમાં વિરોધ ન આવે તેમ થઈ આવેછે.

કેમકે જો એક વીજા કાર્યમાં વિરોધ આવે એવી રીતે સત્કાર્ય વળ કરવામાં આવે તો તે લૌકિક કૌટિમાં જ ગણાય છે. અહીં આગમ વચનનું યથાર્થ પરિણમન થવાનું આ ઉત્તમ ફલ બતાવવામાં આવ્યું છે, કે જેથી જેજે ધર્માનુષ્ઠાન કરવામાં આવે તે તે પૂર્વાપર વિરોધ રહિત, યથોક્ત નીતિ મુજબ, નિષ્કામ વૃત્તિથી—ફેવલ આત્મ કલ્યાણ સાધવા માટે જ કરવામાં આવે કે જેથી ભવ્યાત્મા શીઘ્ર શાશ્વત્ સુખનો અધિકારી બની શકે છે.

શ્લોકશ્લોક.

પોરુશકોમાંથી ઉદ્ભવેલા પ્રશ્નોત્તરો.

પ્ર૦—સ્તુતિ, સ્તોત્ર, સ્તવનાદિકવડે ભાવપૂજા થાય છે તે સ્તોત્રાદિક કેવા જોડે ?

ઉ૦—નવમા ષોડશક્રમાં શ્રીમાન્ હરિમદ્ સૂરિજીએ કહ્યું છે તેમ તે “ સ્તુતિ સ્તોત્રાદિક ” પ્રમુના પિંડ (૧૦૦૮ લક્ષણ લક્ષિત શરીર) સંબંધી, ક્રિયા (સર્વોત્કૃષ્ટ આચાર-ચરિત્ર નિરુપમ ધૈર્ય પ્રમુખ પરમ સાત્વિક વૃત્તિ) સંબંધી, અને ગુણો (શ્રદ્ધા, જ્ઞાન, વિરતી પરિણામાદિક સામાન્ય ગુણો અને ફેવલ જ્ઞાન દર્શનાદિક વિશેષ ગુણો) સંબંધી વર્ગનવાળા ગંભીર અર્થ-ભવવાળાં વિચિત્ર વર્ણયુક્ત અલંકારવાળાં, પરિણામની વિશુદ્ધિ કરવાવાળાં, વૈરાગ્ય રસ અથવા મોક્ષાભિલાષને પોષનરાં, પુન્યનું પોષણ કરનારાં, તેમજ

જેમાં પોતે કરેલાં પાપ નિવેદન કરવામાં આવેલાં હોય, જે ઉપયોગ સહિત એકાગ્રપણે ઉચ્ચારવામાં આવેલાં હોય, જેના અનેક ઉત્તમ અર્થ થઈ શકતા હોય, અસ્ત્વલિતાદિક ગુણો વડે યુક્ત હોય અને મહા મતિવંત પુરુષોણ ગુંથેલાં-રચેલાં-હોય એવા સ્તોત્રાદિક વડે પ્રભુની સ્તવના કરવી જોઈએ. વઢી કહું છે—“ ગંભીર મહુર સદં, મહથ્ય જુત્તં હવડ થુત્તં ” ઇટલે ગંભીર-ઉંઠા આશયવાહું, મધુર શબ્દ ધ્વ-નિવાહું, અને અનેક ઉત્તમ અર્થ ગર્ભિત સ્તોત્ર-સ્તવન પ્રભુ સન્નિધિ કહેવું જોઈએ.

પ૦—કાયાદિક શુદ્ધિથી કરવામાં આવેલી દ્રવ્યપૂજાનું કેવું ફલ સંપજે છે ?

ઉ૦—કાયાદિક શુદ્ધિથી કરેલી નિર્દોષ દ્રવ્યપૂજા “ વિદ્યો-પશામિની અભ્યુદયજનની અને નિવૃત્તિ-નિર્વાણપદમ પિકા ” થાય છે.

મતલબ કે પ્રધાન પુષ્પ ગંધ માલ્યાદિક વસ્તુઓ જાતે જ જિ-નેશ્વર ભગવાનને જયણાપૂર્વક આરોપવા વડે, અને તેવીજ ઉત્તમ સામગ્રી બીજા પાસે અળાવવા વડે, તેમજ ત્રિભુવનમાં શ્રેષ્ઠ એવાં કલ્પવૃક્ષનાં ફલ તથા નંદનવન સંબંધી ચંદન પ્રમુખ દુર્લભ વસ્તુઓ અંતઃકરણવડે સં-પાદન કરવાવડે, ત્રિકરણ શુદ્ધયોગે કીધેલી પ્રભુપૂજા ઉપર જળાબેલા ઉત્તમ લાભ નીપજાવી શકે છે.

પ૦—મુગ્ધજનો કહે છે કે જિનપૂજા કરતાં જીવવધ થાય છે, તેમ છતાં તે પૂજાવડે પ્રભુને કશો લાભ નથી, પ્રભુ તો તત્કલ્ય છે તેથી પૂજા વ્યર્થ-ફોકટ છે તેનું કેમ ?

૩૦—પૂજા પ્રસંગે અશક્ય પરિહારે થતો કાયવથ પળ કૂપ ઉદાહરણ મુજબ ગૃહસ્થ જનોને ગુણકારીજ ગણેલો છે. તેમજ મંત્રા-દિકની પેરે તેથી (મંત્રને) લાભ નહિ છતાં તે મંત્ર ગણનારને તો લાભ થાયજ છે. વઢી પ્રભુ પોતે કૃતકૃત્ય હોવાથીજ ગુણોત્કર્ષ થકી તેમની પૂજા ગુણકારી થાય છે. માટે શરીર, સ્વજન અને ગૃહાદિક આરંભવાળા ગૃહસ્થ જનોને તે પ્રભુપૂજા સફળ-સારાં શુભ ફળ આપ-નારી થાય છે એમ નિર્મલ બુદ્ધિવાળા મહાત્માઓ કહે છે. ફક્ત સર્વ સાવચ આરંભવર્જિત મુનિજનોની પેરે સામાયિક પૌષધાદિક ભાવ-સ્તવમાં લીન થઈ રહેલા, સાવચ આરંભ રહિત ગૃહસ્થને તેટલો વસ્તુ દ્રવ્યપૂજાનો અધિકાર નથી. બાકી તો તે રોગીને ઔષધની પેરે અવશ્ય ગુણકારી જ છે. એમ સ્વ સ્વ અધિકાર મુજબ અવસરે અવસરે ઉચિત પ્રભુપૂજા નિયમસર-નિશ્ચય પૂર્વક કરનાર, કરવામાં સહાય અર્પનાર તેમજ તેની અનુમોદના કરનાર ધન્ય-કૃતપુન્ય ભવ્યાત્મા સુકૃત સમુ-પાર્જીને અનુક્રમે ભવનો અંત કરી શકે છે.

પ્ર૦—સદ્ અનુષ્ઠાન કેટલા પ્રકારનું હોય છે ? અને તે દરેકનું સામાન્ય રીતે કેવું સ્વરૂપ છે ?

૩—૧ પ્રીતિ અ૦ ૨ ભક્તિ અ૦ ૩ વચન અ૦ અને ૪ અસંગ અ૦ એમ ચાર પ્રકારનું સદ્ “ અનુષ્ઠાન ” હોઈ શકે છે. તે દરેકનું સંક્ષેપથી સ્વરૂપ નીચે મુજબ છે, જે અનુષ્ઠાન કરવામાં કરનારને પરમ આદર હોય, હિતબુદ્ધિથી જેમાં અધિક પ્રીતિ હોય અને બીજી બધી વાત તજીને જે તત્કાલ કરવામાં આવે તે “ પ્રીતિ અનુષ્ઠાન ” જાણવું.

ક્રિયાવહે પ્રીતિ અનુષ્ઠાન તુલ્ય છતાં જે ગૌરવ વિશેષથી (અધિક પૂજ્યભાવથી) બુદ્ધિવંત પુરુષો વિશુદ્ધતર કરે તે ભક્તિ અનુષ્ઠાન જાણવું.

સ્ત્રી અને માતા પ્રત્યે યોગ્ય આચરણની પેરે પ્રથમમાં “ પ્રીતિ ” અનુષ્ઠાન અને ગાંડાણાં ભક્તિ અનુષ્ઠાન જાણવું. સર્વત્ર ધર્મ વ્યાપાર માં દેશ, કાળ, પુરુષ, વ્યવહારાદિ અનુકૂળતાએ સદ્વર્તનવંત “ સાધુ-જનોની જે નિશ્ચે આગમ-વચનાનુસારે પ્રવૃત્તિ તે વચન અનુષ્ઠાન જાણવું.

વ્યવહારથી તો માર્ગાનુસારી જનોની પ્રવૃત્તિ પણ (અમુક અંશે) વચન અનુષ્ઠાન રૂપ જાણવી. અને જે અનુષ્ઠાન આગમ સંસ્કાર થકી અત્યંત અભ્યાસ યોગે, સત્પુરુષો ચંદનગંધના દૃષ્ટાન્તે અનાયાસે એકી ભાવે આચરે તે “ અસંગ અનુષ્ઠાન કહેવાય છે.

જેમ પ્રથમ દંડવતી ચક્રભ્રમણ કરવામાં આવે પછી તે ચક્ર અનાયાસે ફર્યા કરે તેમ જે પ્રથમ વચનાનુષ્ઠાન હોય તે અભ્યાસવશાત્ દૃઢ સંસ્કારથી “ અસંગ અનુષ્ઠાન રૂપ ” થઈ જાય છે. તેમાં પ્રથમનાં બે સદ્અનુષ્ઠાનથી અભ્યુદય-સ્વર્ગાદિ સુખની પ્રાપ્તિ થાય છે ત્યારે પાછલ્લનાં બે સદ્અનુષ્ઠાનથી નિઃશ્રેયસ્-મોક્ષની પ્રાપ્તિ થઈ શકે છે.

પ્ર૦—શાસ્ત્રમાં કહેલી પાંચ પ્રકારની ક્ષમાનો કેવી રીતે (વિ-ભાગથી) ઉક્ત ચાર પ્રકારના સદ્ અનુષ્ઠાન સાથે સંબંધ ઘટી શકે છે ?

ઉ૦—“ ઉપકારક્ષમા, અપકારક્ષમા અને વિપ્રાલ્ભક્ષમાનો ” પ્રથ-મના બે અનુષ્ઠાન સાથે અને “ વચનક્ષમા ” અને “ સહજક્ષમા ” નો પાછલ્લના બે અનુષ્ઠાન સાથે સંબંધ ઘટે છે.

પ્ર૦—જ્ઞાન ત્રણ પ્રકારનું જે કહ્યું છે તે કેવા પ્રકારના દૃષ્ટાંત-થી કહ્યું છે તે સમજાવો.

ઉ૦—“શ્રુતજ્ઞાન, ચિન્તાજ્ઞાન” અને “ભાવનાજ્ઞાન (અનુભવ જ્ઞાન) એ ત્રણ પ્રકારનું જ્ઞાન અનુક્રમે “મિષ્ટજલ, દુધ” અને “અમૃતની પેરે ભવ-તૃષાને શમાવી શકે છે, તેથી રત્નત્રય સમાન ઉક્ત ત્રિવિધ જ્ઞાનને વિષે પરમ આદર કરવો યુક્ત છે, તેમાં “શ્રુતજ્ઞાન” તે વિનય બહુમાનપૂર્વક ગુરુનાં ચરણ સેવી પ્રાપ્ત કરેલ શાસ્ત્રાર્થ સંબંધી જ્ઞાન, તેજ મનન કરેલું “ચિન્તાજ્ઞાન, અને તેને સમ્યમ પરિણમાવી રસરૂપ કરેલું અમૃત સમાન શાન્તિકારક “અનુભવજ્ઞાન” જાણવું.

પ્ર૦—શ્રુતમયજ્ઞાનનું શું વિશિષ્ટ લક્ષણ જાણવું ?

ઉ૦—સકલ શાસ્ત્રગત વચન સાથે અવિરોધી એવું નિર્ણીત અર્થ વચન રૂપ સારી રીતે સાચવી રાખેલાં बीजની જેવું સજીવન અને અસદ્ અભિનિવેશથી અત્યંત રહિત હોય તે “શ્રુતમયજ્ઞાન” જાણવું. આમાં શ્રુતરાગથી આજ દર્શન સુંદર છે એવો કંઈક દર્શન-આગ્રહ હોય,

પ્ર૦—ચિન્તામય જ્ઞાનનું વિશિષ્ટ લક્ષણ શું જાણવું ?

ઉ૦—મહા વાક્યાર્થ જનિત, અત્યંત સૂક્ષ્મ બુદ્ધિગમ્ય, સર્વ પ્રમાણ નયગર્ભિત અવિરુદ્ધ યુક્તિઓની આલોચના યુક્ત જલમાં તેલ પસરી જાય એવું જે જ્ઞાન તે “ચિન્તાત્મક જ્ઞાન જાણવું.” દર્શન આગ્રહ આમાં મુદ્દલ હોયજ નહિ.

પ્ર૦—“ભાવના જ્ઞાનનું” વિશિષ્ટ લક્ષણ શું જાણવું ?

૩૦—સર્વ જ્ઞેય ક્રિયા વિષયે સર્વજ્ઞ આજ્ઞાજ પ્રધાન કારણ છે
 એવા તાત્પર્યવાળું અને તેથીજ દાનવિધિ તેમજ બીજી વિધિમાં ચિત્ત
 વિત્ત અને પાત્રાદિક મધ્યે અત્યંત આદરવાળું “ ભાવના જ્ઞાન, ” અ-
 શુદ્ધ એવા જાતિવંત રત્નની સ્વાભાવિક કાન્તિ સમાન જાણવું. બીજા
 જ્ઞાન કરતાં તે અધિક પ્રકાશકારી હોય છે.

“ આ ભાવના જ્ઞાનમાં ચારિસંજીવની ચારના દૃષ્ટાંતે સર્વ જી-
 વનો અનુગ્રહ કરવાની પરિણતિવડે ગંભીર આશયથી સર્વ કોઈની ઉ-
 પર હિત વૃત્તિજ હોય છે.

પ્ર૦—વ્રત-મહાવ્રત ગ્રહણ કરવા રૂપ દીક્ષા આદરવા યથાર્થ
 અધિકારી કોને જાણવો ?

૩૦—આ ઉપર જણાવેલા શ્રુત-ચિન્તા-ભાવનાજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયે
 સતે ભવ્યાત્મા દીક્ષા ગ્રહણ કરવા યથાર્થ રીતે લાયક સમજવો. તથા
 પ્રકારના જ્ઞાન વગરની દીક્ષા તો વસન્ત નૃપ (ઇલાજી) સમાન વિડં-
 બના પ્રાય સમજવી.

પ્ર૦—દીક્ષા શબ્દનો-અક્ષરશઃ અર્થ શો થાવ છે ?

૩૦—શ્રેય-કલ્યાણનું દાન આપે અને અશિવ-અશ્રેય તેનો
 ક્ષય કરે તે યથાર્થ દીક્ષા આ જિનશાસનમાં મુનિજનોને માન્ય છે,
 તેથી તે યથોક્ત જ્ઞાની-અધિકારીનેજ નિશ્ચે હોવી ઘટે છે.

પ્ર૦—જો ઉક્ત જ્ઞાનીનેજ દીક્ષા નિર્દોષ હોવી ઘટે તો પછી માષ-
 તુષ પ્રમુખ મુનિઓને શાસ્ત્રમાં નિર્દોષ દીક્ષા કહેલી છે તેનું કેમ ?

૩૦—જે રાગાદિક દોષ-અનુબંધરાહિત હોવાથી શ્રદ્ધાવાન હોય

અને કેવલ સૂક્ષ્મ બુદ્ધિગમ્ય ગ્રન્થાર્થાદિકની જેમને ગમ ન હોય એમ છતાં પાપ ખીરુ, ગુરુ ભક્ત અને આગ્રહ (મીથ્યા ભિન્નિવેશ) રહિત હોય તે પણ જ્ઞાનવાનજ કહેવાય. જ્ઞાનનું પણ એજ ફલ છે કે સંસારથી વિરક્તપણું પ્રાપ્ત કરવું. શ્રીમદ્ ગુરુની ભક્તિમાં એકનિષ્ઠ બનવું ઇત્યાદિક, તે તો આ મહાભાવોમાં હોયજ છે. તેથી તેમની દીક્ષા પણ નિર્દોષ છે. મતલબ કે જો એક નિર્મલ ચક્ષુવાળો હોય અને બીજો અંધ છતાં નિર્મલ ચક્ષુવાળાના મત પ્રમાણે ચાલનારે હોય તો તે બંને માર્ગમાં ચાલનારા એક સાથેજ નિયમિત સ્થલે પહોંચી શકે છે. તેવીજ રીતે નિર્મલ જ્ઞાની ગુરુની પવિત્ર આજ્ઞાને અનુસરી આત્મ-કલ્યાણ સાધવા ઉજમાલ બનેલા તથા પ્રકારના જ્ઞાનરહિત છતાં “ માસતુષાદિક ” મુનિઓ પણ સ્વનિયામક જ્ઞાની ગુરુઓની પેરે નિર્દોષ દીક્ષાપાત્ર ગણાય છે.

પ્ર૦—સાધુજનોએ સ્વસાધુયોગ્ય ધર્મ કરાગીમાં કેવું સાવધાન રહેવું જોઈએ ?

ઉ૦—જેમ રોગથી કંટાળેલો મનુષ્ય નીરોગી થવા માટે તે રોગની પ્રતિક્રિયા (પથ્ય, ઔપથ માત્રા પ્રમુખ) સાવધાનપણે કરે છે તેમ દીક્ષિત—સાધુજનોએ પણ આ ભયંકર ભવ રોગથી ઉદ્વિગ્ન બની તેથી મુક્ત થવા માટે સાધુયોગ્ય સદાચરણ સેવવા સદાય સાવધાન રહેવું જોઈએ.

પ્ર૦—કેવા પ્રકારના સદાચરણમાં સાધુ—મુનિરાજ સાવધાન રહ્યા કરે ?

૩૦-૧ ગુરુ વિનય, ૨ સ્વાધ્યાય (સજ્ઞાય ધ્યાન), ૩ યોગા-
ભ્યાસ, ૪ પરોપકાર વૃત્તિ, અને ૫ સંયમ અનુકૂળ સઘડી કરણી
કરવામાં ભવભીરુ સાધુજનો સદાય સાવધાન રહ્યા કરે. તેમાં પ્રમાદ-
સેવન ન જ કરે.

પ્ર૦—ગુરુમહારાજનો વિનય શી રીતે સાચવ્યો ગણાય ?

૩૦—ગુરુજન પ્રત્યે પુરુષ ભૂમિકાની અપેક્ષા ઉચિત મર્યાદા-
પૂર્વક વર્તન રાખવું (તેમનું યથાયોગ્ય વૈયાવચ્ચ કરવું), તેમના
સદ્ગુણથી આકર્ષાઈ શુદ્ધ અંતઃકરણનો પ્રેમ બતાવવો—બહુમાન કરવું,
તેમણે કરેલા અતુલ ઉપકારને લક્ષમાં રાખી તે સંભાર્યા કરવો—ભૂલી
ન જવો, દરેક કાર્યમાં તેમની કલ્યાણકારી આજ્ઞાને આગલ
કરી ચાલવું, તેમજ ગુરુ મહારાજ વિચ્છિન્ન હોય અથવા ન હોય
તોપણ તેમની પવિત્ર આજ્ઞાને યથાર્થ અનુસરી—સર્વથા તે મુજબ વર્તીને
તેને સત્ય—સફળ કરવી પણ નિષ્ફળ કરી નાંખવી નહિ, એ સર્વ
રીતે સાવધાનપણે વર્તતાં ગુરુજનનો વિનય સાચવ્યો કહેવાય છે.
(વિનયવડેજ બીજું બધું લેવે થાય છે તે બગર બીજું બધું ફોગટ
થાય છે.)

પ્ર૦—પૂર્વોક્ત સદાચરણને સાવધાનપણે સેવનાર સાધુને કેવા
પ્રકારનો લાભ થાય છે ?

૩૦—એ રીતે સદાચરણયુક્ત સાધુજનો અત્યંત વિશુદ્ધ પરિણા-
મને પામી, શીઘ્ર “ મૈત્રી, મુદિતા, કરુણા અને ઉપેક્ષા એ ચાર ભાવ-
નાને નિશ્ચે સિદ્ધ કરી શકે છે. એજ ચાર ભાવનાઓ સર્વોત્કૃષ્ટ થયે

सते अंते तेमने अजरामर पदनी प्राप्ति थाय छे. पछी त्यां मोक्षमार्गं तेमने ते भावनाओ (मैत्री प्रमुख) निष्प्रयोजन होवाथी संभवती नथी.

प्र०—मोक्षमार्गमां योजावारूप योग-साधकने कया कया चित्त दोष वर्जवा जोइए ?

उ०—१ खेद=क्रियामां अवृत्तिना हेतुरूप थाक, २ उद्वेग, ३ क्षेप=आंतरे आंतरे अन्यत्र चित्तनुं स्थापयुं-व्याक्षिप्तचित्ता, ४ उत्थान=चित्तनी अपशान्तवाहिता, ५ भ्रान्ति, ६ अन्यमुद्=अन्य स्थले हर्ष, ७ रोग-पीडा-भंग, अने ८ असंग=भ्रज ठीक छे एवो राग=अभिष्वंग ए आठ चित्त दोषो साधकने खास वर्ज्य छे.

प्र०—तत्त्वप्रवृत्ति करनारने शुं शुं कर्तव्य छे ?

उ०—१ अभीतिने परिहरवारूप अद्वेष, २ तत्त्व जाणवानी इच्छारूप जिज्ञासा, ३ बोध प्रवाहनी सिता (सेर) जेवी शुश्रूषा, ४ तत्त्व श्रवण, ५ तत्त्व बोध, ६ तत्त्व विचारणा, ७ तत्पूर्वक परिशुद्ध निश्चयात्मक ज्ञानप्राप्ति अने ८ तत्पूर्वक तात्त्विक क्रियामां प्रवृत्ति. ए रीते तात्त्विक प्रवृत्ति उपर कहेला अद्वेषादिक आठ अंगो-बडे निर्माण थयेली होवायी तत्त्व प्रवृत्ति करनारे उक्त मर्यादा मुजब कर्तव्य परायण थबुंज जोइए. मतलब के द्वेषादिक दोषो तजी सम-तादिक गुणोने अवश्य भजवा जोइए.

प्र०—सद्अनुष्ठानने सेवनारा सत् पुरुषोनो कयो अविचलित मार्ग होय छे ?

उ०—श्री बात तग प्रणीत भावोना गर्भार्थ-रहस्यार्थने सारी

રીતે સૂક્ષ્મ બુદ્ધિવળથી આલોચી-વિચારી સત્પુરુષોએ કુસલ ક-
લ્યાણકારી અનુષ્ઠાન કરવા પ્રવૃત્તિ કરવી એ તેમનો અચલ માર્ગ
હોય છે. ઇતિશ્નમ્.

ઉપદેશ તરંગિणीમાંથી ઉદ્ભવેલા કેટલાક પ્રશ્નોત્તરો.

પ્રશ્ન—શ્રી જિન ભવન કરાવવા અધિકારી (લાયક) કોને
જાણવો ?

ઉત્તર—ન્યાય નીતિવડે ઉપાર્જિત દ્રવ્યવાળો, મતિમાન, ઉદાર
દીલવાળો, સદાચારવંત અને ગુરુને તેમજ રાજાદિકને માન્ય હોય તેને
જિનભવન કરાવવા લાયક જાણવો.

પ્ર૦—ધર્મશાળાં કે પૌષધશાળાથી શો લાભ થઈ શકે ?

ઉ૦—મુનિજનોના નિવાસપૂર્વક ત્યાં ધર્મશ્રવણ, પ્રતિક્રમણાદિક
ઉત્તમ કરણી થઈ શકે. કઈ આત્માર્થી જનો ગુરુ સમીપે આવી સાધુ
શ્રાવક યોગ્ય વ્રતોને ગ્રહણ કરી મહા પુન્ય ઉપાર્જી શકે. વઢી જેમ
કુલ્લક્ષેત્રમાં સ્નેહીજનોને પણ ક્લેશબુદ્ધિ પ્રગટે છે તેમ ધર્મશાળામાં કે
પૌષધશાળામાં અધમજનોને પણ ધર્મબુદ્ધિ જાગે છે. આમ અનેક રીતે
તે શાળા અનેક મહ્યાત્માઓને बोधिबीज પ્રાप्ति માટે હેતુરૂપ થાય છે.

તેથી તેનું નિર્માણ કરાવનારા ભવ્યજનો સંસારસાગરને તરી પરમપદ રૂપ મોક્ષ તેને પામે છે.

પ્ર૦—શ્રી સંપતિરાજાજી સવા લાખ જિનભવનો બનાવ્યા તે કેમ વર્ષા નવાંજ ?

ઉ૦—તેમાં ૩૬૦૦૦ નવીન જિનમંદિરો અને બાકીનાં ૮૯૦૦૦ પ્રાચીન દેરાસરોનો જીર્ણોધાર કરાવ્યો જાણવો અને જિનપ્રતિમાઓ સર્વ જાતની મઝી સવા કરોડ ભરાવી.

પ્ર૦—‘ માંડવગઢનો રાજિયો, નામે દેવ સુપાસ; ’ એમના આશ્રી કશી મૂઝ દક્ષીકત છે ?

ઉ૦—“ સીતા મહાસતીને પૂજવા માટે, વનવાસમાં રહેતાં ” લક્ષ્મણ કુમારે કરેલી છાણમય શ્રી સુપાર્શ્વ પ્રભુની પ્રતિમા તે સતીના શીલના પ્રભાવે વજ્રમયી થઈ ગયેલી તે અત્યારે પણ માંડવગઢમાં વિરાજમાન છે, મહામહિમાવાળી છે અને “ સર્વ ઉપસર્ગોનો વિનાશ કરનારી છે.

પ્ર૦—શ્રી સમરશાહે શ્રી શત્રુંજય ઉપર કેવા સંયોગમાં ઉદ્ધાર કરવ્યો ?

ઉ૦—યોગિનીપૂરથી ૧ લાખ ૮૦ હજાર ફોજ સાથે આવેલા મલ્લજાજી સુરાષ્ટ્ર દેશમાં આવી શ્રી શત્રુંજય ઉપર ચઢી, જાવડ-શાહે ધરાવેલી પ્રતિમાનો ભંગ કર્યો ત્યારે દુરત્રાણને મહામાન્ય હોવાથી તેના ફરમાનથી સંવત્ ૧૩૭૧ વર્ષે શ્રી સમરાશાહે મહોત્સવ

પૂર્વક જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો. તેમાં પુષ્કલ દ્રવ્યનો વ્યય કર્યો તે આશ્રી કહેલું છે કે—

‘ સગર ચક્રવર્તી કરતાં પળ સમરાશાહને હું કંડક અધિક લેલું છું કેમકે તેમણે મ્લેચ્છ લોકોના વઢથી વ્યાપ્ત એવા આ કલિયુગમાં પળ શ્રી શત્રુંજય તીર્થનો ઉદ્ધાર કર્યો. ’

પ્ર०—ધર્મ શાસ્ત્રનું શ્રવણ કરવાથી શું ફલ થાય ? અને કોની પેરે ?

ઉ०—શાસ્ત્રશ્રવણથી ધર્મકાર્ય કરવામાં ઉગ્રમ કરી શકાય, સારી બુદ્ધિ આવે, સ્વરા સ્વોટાનો નિર્ણય થાય, ત્યાજ્યાત્યાજ્ય, મ-ક્ષ્યામક્ષ્યાદિકનો વિવેક જાગે, સંવેગ-શાશ્વત સુખ મેઢવવા અભિ-લાષા જાગે, અને ઉપશમ--રૂપાયની શાંતિ થાય. આ પ્રમાણે શાસ્ત્ર-શ્રવણ કરતાં અનેક લાભ થાય છે, જેમ રોહિણીયા ચોરે શ્રી વીર પ્રભુના મુખથી એક ગાથા સાંભળી સ્વકલ્યાણ સાધ્યું હતું તેમ અથવા “યવરાજર્ષિને અનાયાસે સાંભળેલી ત્રણ ગાથા ગુણકારી થઈ હતી તેમ મવસમુદ્રમાં બુડતા માણસોને જ્ઞાન જહાઝ તુલ્ય છે તેમજ મોહ અંધકારને ટાઢવા માટે જ્ઞાન સૂર્ય મંડલ સપ્રાન ઉપકારી થાય છે.

પ્ર०—ગુરુ સમીપે કોઈ પળ પ્રકારનાં વ્રતનિયમ ગ્રહણ કરવાથી કોની પેરે લાભ થાય ?

ઉ०—પૂર્વે વંકચુલ નામના રાજપુત્રે અજાણ્યાં ફલ, રાજાની પટરાણી, કાગડાનું માંસ અને ૧૦ ઢગલાં પાછા ઓસરી પછી ઘા કરવા સંબંધી કરેલા નિયમો તેના જીવિત વિગેરેની રક્ષા માટે યથા

હતા તેમજ કુંભારની ટાલ જોયા પછી ખોજન કરવાના નિયમથી શ્રેષ્ઠીપુત્ર કમળને કેટલાક કાળે સોનાના ચરુનો લાભ થતાં તે પછી ધરમ શ્રાવક થયો હતો, એ રીતે નિયમથી ઘણાજ લાભ છે.

પ્ર૦—નવકાર (નમસ્કાર) મહામંત્રનું સ્મરણ ક્યારે ક્યારે ને કેવી રીતે કરવું ઉચિત છે ? અને તેનાથી શા શા લાભ સંભવે છે ?

ઉ૦—ખોજન સમયે, શયન કરતાં, જાગતાં, પ્રવેશ કરતાં, ભય અને કષ્ટ સમયે યાવત્ સર્વકાળે સદાય નવકાર મહામંત્રનું નિશ્ચે સ્મરણ કર્યાજ કરવું. મરણ વચ્ચે જે કોઈ એ મહામંત્રને ધારી રાખે છે તેની સદ્ગતિ થાય છે. એ મહામંત્રનું સ્મરણ કરી કરીને અનેક જનો સંસાર સમુદ્રનો પાર પામ્યા, પામે છે અને પામશે. “ઉત્સાહ સહિત” પ્રમાદ રહિત ગણવામાં આવતા નવકારના પ્રભાવથી સર્વ ઉપદ્રવો તત્કાલ શમી જાય છે, સર્વ પાપ વિલય પામે છે અને સર્વ પ્રકારનાં ભય નષ્ટ થઈ જાય છે.

શ્રી જિનેશ્વરમાં પોતાનું લક્ષ સ્થાપી પ્રસન્ન ચિત્તે, સુસ્પષ્ટ રીતે, શ્રદ્ધાયુક્ત અને વિશેષે કરીને જિતેન્દ્રિય સતો જે કોઈ શ્રાવક “ એક લાખ નવકાર મંત્ર ” જપે છે અને એક લાખ શ્વેત અને સુગંધી પુષ્પોવડે યથાવિધ જિનેશ્વર ભગવાનને પૂજે છે. તે જગત્ પૂજ્ય શ્રી તીર્થંકરની પદ્વી પ્રાપ્ત કરે છે.

વળી એ મહામંત્ર દુઃખને દૂર કરે છે, સુખોને પેદા કરે છે, યશ કીર્તિ પ્રસરાવે છે, ભવનો પાર કરે છે. એ રીતે આ લોકમાં અને પરલોકમાં સર્વ સુખના મૂલરૂપ એ મહામંત્ર છે. વધારે શું ? પણ

તિર્યેચ-પશુ પંચી પળ અન્ત વસ્તે એ મહામંત્રના સ્મરણથી સદ્-ગતિ પામે છે.

પ્ર૦—ન્યાય માર્ગે ચાલવાથી આ લોકમાં તેમજ પરલોકમાં શા શા ફાયદા થાય છે ?

૩૦—ન્યાય-નીતિના માર્ગે એક નિષ્ઠાથી ચાલતાં આ લોકમાં યશ, કીર્તિ, મહત્વ, પ્રતિષ્ઠાદિક વધુ પ્રકારના લાભ થાય છે અને પરભવમાં સદ્ગતિ, સુલભ મોધિપણું, ઉચ્ચ કુલમાં અવતાર તથા છેવટ જ્ઞાન્વિત સુખ મળે છે. કહ્યું છે કે “ ન્યાય માર્ગમાં પ્રવૃત્ત જનને તિર્યેચો પણ સહાયભૂત થાય છે ત્યારે અનીતિ અન્યાય માર્ગમાં પ્રવર્ત્તનારને તેનો સગો ભાઈ પણ તજી દે છે. ” (જેવી રીતે અન્યાયમાં પ્રવૃત્ત થયેલા રાવણને તજી તેનો બંધુ વિभीષણ ચાલ્યો ગયો હતો અને તેણે ન્યાય માર્ગમાં પ્રવૃત્ત એવા રામચંદ્રજીનો પક્ષ (આશ્રય) લીધો હતો. કોઈ પણ રાજા ન્યાયવંત, ધર્માત્મા હોયછે ત્યારે તેનું “ રામરાજ્ય ” કહેવાય છે.

પ્ર૦—વિષય ઇન્દ્રિયને પરવશ પડેલ પ્રાણીઓના કેવા હાલ થાય છે ?

૩૦—જ્યારે એક એક ઇન્દ્રિયના વિષયમાં લુબ્ધ બનેલા વાપડા પતંગીયા, ખમરા, માછલાં, હાથીઓ અને હરણીયાં પ્રાણાંત કષ્ટ પામે છે ત્યારે જે મૂઢ જનો મોહથી અંધ બની એકી સાથે એ પાંચે ઇન્દ્રિઓ ના વિષયોમાં લીન બન્યા રહે છે તેમનું તો કહેવું જ શું ? આ ભવમાં પરતંત્રતાદિક પ્રગટ દુઃસ્વને પામે છે અને પરલોકમાં નીચી ગતિ પામેછે.

પ્ર૦—શ્રી સંઘને રત્નાકરની ઉપમા શ્રી રીતે ઘટે છે ?

ઉ૦—ચતુર્વિધ શ્રી સંઘ મધ્યે બહુ મૂલ્યવાળાં “ પંચ પરમેષ્ઠિ રત્નો ” (અરિહંત, સિદ્ધ, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને સાધુ સમુદાય રૂપ) સદાય ઉત્પન્ન થયાં કરે છે તેથી તે રત્નાકર તુલ્યજ છે. વળી સર્વ તીર્થકરોને પણ નમસ્કાર કરવા યોગ્ય એવો શ્રી સંઘ ‘ પચવી-સમો તીર્થકર ’ કહેવાય છે. તેવા શ્રી સંઘની ઉન્નતિ ‘ વજ્રસ્વામી ની પેરે જે કોઈ મહાશયો કરે છે તે સ્વેચ્છા ઉશમ પુરુષોની કોટિ માં ગણાવા યોગ્ય છે. તેઓ ધન્ય-કૃતપૂન્ય છે એ જાણવું.

પ્ર૦—આ દુનીયામાં કયા પાંચ સકાર દુર્લભ કહ્યા છે ?

ઉ૦—૧ (ન્યાયોપાર્જિત) સદ્દ્રવ્ય, ૨ સત્કુળમાં જન્મ, ૩ સિદ્ધક્ષેત્ર (શત્રુંગય તીર્થ)ની સેવા ભક્તિ, ૪ સમાધિ અને ૫ ચતુર્વિધ શ્રી સંઘનો મેલો-મેળાપ.

પ્ર૦—સીદાતા સાધર્મી જનોને સમયોચિત સહાય આપવા માટે કોણે કોનું લક્ષ કેવી રીતે સ્વેચ્છું હતું ? તેનું શું પરિણામ આવ્યું હતું ?

ઉ૦—શ્રીમાન્ “ હેમચંદ્રમૂરિજીએ કુમારપાલ ભૂપાળનું ” લક્ષ આપી રીતે સ્વેચ્છું હતું. “ એકદા શ્રી હેમમૂરિજી શાકંભરીમાં પધાર્યા હતા. ત્યાં નિર્ધન શ્રેષ્ઠી ધનાકે પોતાને પહેરવા-ઓઢવા માટે ભાર્યાઈ કાતેલા જાડા સૂત્રથી બનાવેલું વેજું વહોરાવ્યું. પાટણ શહેરમાં પ્રવેશ કરતી વચ્ચે શ્રી કુમારપાલ પ્રમુખ ૭૨ નૃપો અને શ્રેષ્ઠી છાંડા કુબેરદત્તાદિક ૧૮ હજાર વ્યવહારિયા સ્વ સ્વકુલ્લિસહિત સન્મુખ આવ્યા ત્યારે એજ ગજીનો કપડો ગુરુમહારાજે ઓઢ્યો, તે જોઈ રાજાએ

કહ્યું કે આપ સાહેબ મારા ગુરુ છો, આવો જાડો સ્વાદીનો કપડો આપે ઓઢેલો છે તેથી અમને લાજ આવે છે. ગુરુમહારાજાએ ઉત્તરમાં જણાવ્યું કે ત્હારા રાજ્યમાં ત્હારા સાધર્મી ભાઈઓ આવા નિર્ધન છે, તેઓ મહા મુશીબતે પોતાનો નિર્વાહ કરી શકે છે; તે વાત તમને લજ્જા કેમ આવતી નથી ? અમને તો સામાન્ય વેષ ધારણ કરતાં પણ ગુરુતાજ છે, કેમકે એમ કરવાથી તો શ્રી સર્વજ્ઞ કથિત આચારનું પાલન થાય છે કહ્યું છે કે—

“ સર્વસંગ-પરિચય તર્જી જીર્ણ (પ્રાય) વસ્ત્ર ધારી મઠ (મેલ) વડે મલીન ગાત્રયુક્ત, મધુકરી વૃત્તિને ભજતો (આત્મા) સાધુ-ચર્યાને ક્યારે સેવશે ? આ પ્રકારનાં અવસર ઉચિત હિત વદનને શ્રવણ કરવાથી શ્રી કુમારપાઠ ભૂપાળને શ્રી સંઘ ઉપર પ્રેમ વધ્યો અને તેથી તેણે કોઈ પગ સીદાતા સાધર્મી ભાઈનો ઉદ્ધાર કરવા એક હજાર સોનામહોરો મારે અર્પવી એવો અભિગ્રહ ધારણ કર્યો. તે એવી રીતે એક વર્ષમાં સાધર્મી જનોને તે એક ક્રોડ સોનામહોરો આપતો. એમ ૧૪ વર્ષોમાં તેણે ૧૪ ક્રોડ સોનામહોરો સાધર્મી જનોને આપી. નિઃસ્પૃહ મહાત્માઓના સમયોચિત સદુપદેશથી આવો અદ્ભૂત લાભ થાય છે !!

વઢી શ્રી “વસ્તુપાઠ મંત્રીશ્વર” દરેક વર્ષમાં ત્રણ વાર શ્રી સંઘને અત્યંત આદરપૂર્વક નિમંત્રી વિવિધ વસ્ત્ર અલંકારાદિવડે પોતાની સર્વ શક્તિથી શ્રી સંઘની પૂજા ભક્તિ કરતા હતા. અને પૂર્વે ‘અનુકંપાદાનનાં અધિકારે’ કહેવામાં આવ્યું છે તેમ “જગદ્ગુણ” પ્રમુખ

અનેક “ઉદારાશય સજ્જન શ્રેષ્ઠી” જનોએ સ્વ સાધર્મી ભાઈઓનો બહુ પેરે ઉદ્ધાર કર્યો છે. તે વાત વિસરી જવી જોઈતી નથી.

પ્ર૦—શ્રી સંઘના ચરણની રજ પળ પવિત્ર ગણી છે, તે શી રીતે?

ઉ૦—ચતુર્વિધ શ્રી સંઘને પવિત્ર જંગમ તીર્થરૂપજ કહેલો છે. જ્યારે શત્રુંજયાદિક સ્થાવર તીર્થની રજ પ્રમુખ પવિત્ર કહેલી છે તો શ્રી તીર્થંકર ભગવાનની પવિત્ર આજ્ઞાને શીર્ષ ઉપર વહન કરનાર આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકારૂપ શ્રી સંઘની ચરણરજ પવિત્ર હોય એમાં તો કહેવુંજ શું? આવો શ્રી સંઘ બઠ્ઠી શત્રુંજ્યાદિક તીર્થ પ્રત્યે યાત્રાર્થે ગમન કરતો હોય ત્યારે તો ઉજ્જ્વલ શંખમાં દુધ મઢ્યું અથવા સુવર્ણ સાથે રત્ન જડ્યું જાણવું. એ તો વિશેષે સત્કારપાત્ર છે. કહ્યું છે કે “શ્રી તીર્થ પ્રત્યે જતા યાત્રિકોના ચરણની રજવડે ભવ્ય જનો પાપ કર્મરહિત નિર્મલ થાય છે, તીર્થો વિષે પરિભ્રમણ કરવાથી ભવનાં ભ્રમણ કરવું પડતું નથી ભવ ભ્રમણની મીતિ દૂર થાય છે. તીર્થભૂમિમાં દ્રવ્ય સ્વરવવાથી લક્ષ્મી સ્થિર થાય છે અને ત્યાં તીર્થપતિ શ્રી જિનેશ્વર ભગવંતની અર્વા-પૂજા કરવાથી ભવ્યજનો જગત્પૂજ્ય થાય છે.”

પ્ર૦—સાધર્મી વાત્સલ્ય વર્તમાન સમયે કેવા દૃશ્યોત્પત્તિ કરવું જોઈએ?

ઉ૦—જેમ સુરમિરિમાં રહેતા સાં જગસિંહે ૩૬૦ સાધર્મી જનોને પોતાની રાશિમાં વ્યાપાર કરાવવાવડે તેમને પોતાની જેવા મહા શ્રેષ્ઠી બનાવ્યા હતા તેમ વર્તમાન સમયે સાધર્મી વાત્સલ્ય કરી વાત-

વહું જોડે. અને પૂર્વે થઈ ગયેલા અનેક ઉદારાશય, શ્રેષ્ઠી જાવડ, મંત્રી ઉદયન. વાહડદે, પેથડ, જાંઝણદે, જગદુશા તેમજ ભીમાશાઃ પ્રમુખનાં દૃષ્ટાંતો ગ્રહી ભાગ્યવંત જનોણ અત્યારે સમયોચિત સાધર્મી વાત્સલ્યવહે સ્વજન્મ સફળ કરી લેવો જોડે. કેવળ ગતાનુગતિકતા હવે તજી દેવી જોડે. વર્તમાન દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ ભાવને લક્ષમાં રાખી સ્વાસ પોષણ કરવા યોગ્ય સીદાતા ક્ષેત્રનું પોષણ કરનારા સમયજ સજ્જનોજ પ્રશંસાપાત્ર છે.

પ૦—મહા શ્રવાક કોણે કહેવાય ? તેનાં કેવાં લક્ષણ કહ્યાં છે ?

૩૦—“ શ્રાવક યોગ્ય દ્વાદશ વ્રતોનું વિધિવત્ પાલન કરે, પ્રસિદ્ધ સાત ક્ષેત્રોમાં સ્વધન વાવે અને અતિ દીન દુઃસ્વીજનો ઉપર સ્વાસ કરીને અનુકંપા રાખે, તેમાં પણ સીદાતા સાધર્મી જનોનો હરેક રીતે ઉદ્ધાર કરે તે “ મહાશ્રાવક ” કહેવાય છે. ” એ રીતે શ્રી હેમચંદ્ર સૂરિજીણ ‘યોગશાસ્ત્ર’ માં પ્રકાશેલું છે.

પ૦—શ્રી જિનેશ્વર પ્રમુની પૂજા કરવાથી શો લાભ થાય છે ?

૩૦—શ્રી જિનેશ્વર પ્રમુની પૂજા-સેવા કરવાથી ચિદ્વાણિ રત્નનીપેરે મર્વવાંછિત પૂર્ણ થાય છે. જગત્માં પરમ પૂજ્યભાવને પામે છે, ધનધાન્યાદિક ક્ષુદ્ધિ અને કુટુંબ પરિવાર, માન, મહત્વ, પ્રતિષ્ઠાદિકની વૃદ્ધિ પામે છે; તેમજ વહી તેથી જય, અભ્યુદય, રોપોદ્દાનતિ, સન્તાન પ્રમુખ મનોમીષ્ટ અર્થની સિદ્ધિ થઈ શકે છે, માટે ભાગ્યવંત માઈ બેનોણ પ્રમાદ દોષ દૂર કરીને ત્રિકાળ પ્રમુપૂજા-ભક્તિ યથાવિધ કરવા તત્પર રહેવું યુક્ત છે.

પ્ર०—“ પ્રભાવના ” કોને કહીએ ? અને પ્રભાવનાથી કેવા લાભ થઈ શકે ?

ઉ०—અઢાઈ મહોત્સવ, સ્નાત્ર ઉત્સવ, શ્રી પર્યુષણા કલ્પચરિત્ર પુસ્તકનું વાંચવું, તથા સીદાતા સાધર્મી જનોને પુષ્ટ આલંબન આપો તેમનો ઉદ્ધાર કરવો એ વિગેરે જેથી શ્રી જિનશાસનની ઉન્નતિ થાય તે સર્વ “ પ્રભાવનાજ ” જાળવી. ભાવના કરતાં પ્રભાવના અધિક છે કેમકે ભાવના તો કેવઝ પોતાનેજ લાભકારી થાય છે. ત્યારે પ્રભાવના તે સ્વપર ઉભયને લાભકારી થાય છે.

પ્ર०—શ્રી જિનમંદિરે દર્શનાર્થે જતાં અનુક્રમે કેટલું ફઝ મળે છે ?

ઉ०—શ્રી જિનમંદિરે જવા મન કરતાં એક ઉપવાસનું ફઝ, જવા ઉઠતાં બે ઉપવાસનું, જવાનો પ્રારંભ કરતાં ત્રણ ઉપવાસનું, માર્ગે ગમન કરતાં ચાર ઉપવાસનું, માર્ગનાં થોડુંક ગયે છેતે પાંચ ઉપવાસનું, અર્ધ પંથે આવ્યે છેતે ૧૫ ઉપવાસનું, જિનમવન સાક્ષાત્ નજરે દીઠે એક માસ ઉપવાસનું, જિનમવને આવી પહોંચતાં છ માસ ઉપવાસનું અને જિનમંદિરમાં દાઁલ થયે છેતે એક વર્ષ ઉપવાસનું ફઝ મામ્મ-શાઢી આત્મા મેઢવે છે, વઢી શ્રી જિનાલયમાં આવી જયણાપૂર્વક ‘પ્રમાર્જન’ (ભૂમિશુદ્ધિ) કરતાં અથવા પ્રમુમતિમાના અંગે જહર પૂરતી શુદ્ધિ કરતાં ૧૦૦ વર્ષ ઉપવાસનું ફઝ, શીતલ ઢાઢનાઢંદના-દિકવઢે પ્રમુના અંગે વિલેપન કરતાં ૧૦૦૦ વર્ષ ઉપવાસનું ફઝ, સરસ સુગંધી અને તાઢા પુષ્પોની માઢા પ્રમુના કંઢે અરોપતાં લાલ

વર્ષ ઉપવાસનું ફલ અને પ્રભુ સાથે તાન મેલવી 'ગીતવાજિત્ર' (સંગીત) કરતાં અનંત ઉપવાસજન્ય ફલ મળે છે. તેમજ પૂજા કોટિ સમાન ફલ સ્તોત્ર કહેવાથી, સ્તોત્ર કોટિ સમાન ફલ જપ કરવાથી, જપ કોટિ સમાન ફલ ધ્યાન કરવાથી અને ધ્યાન કોટિ સમાન ફલ સમાધિયોગથી પ્રાપ્ત થઈ શકે છે. દ્રવ્યસ્તવને આરાધી ઉત્કૃષ્ટપણે અચ્યુત (બારમા) દેવલોકે જઈ શકાય છે ત્યારે ભાવસ્તવવડે અંતર્મુહૂર્તમાં નિર્વાણપદ મળી શકે છે.

પ૦—દ્રવ્ય અને ભાવ સ્તવરૂપ ધર્મ આરાધન કરવાની શી મર્યાદા કહી છે ?

ઉ૦—શાસ્ત્રમાં અધિકારી પરત્વે (યોગ્યતા પ્રમાણે) ધર્મ સાધવાની મર્યાદા વતાવી છે. ઇટલે કે ગૃહસ્થોને દ્રવ્ય સ્તવના અધિકારી કહ્યા છે, ત્યારે મુનિ જનોને ભાવ સ્તવના અધિકારી જણાવ્યા છે.

પ૦—પ્રભુની પાસે નાચ કરતાં શો લાભ થાય અને કોની પેરે ?

ઉ૦—અદ્ભૂત ભાવથી પ્રભુ પાસે નાચ કરતાં 'રાવણની' પેરે તીર્થંકર નામકર્મ ઉપાર્જી શકાય. શ્રી અષ્ટાપદ પર્વત ઉપર શ્રી ભરતેશ્વરકારિત ચૈત્યમાં શ્રી ઋષભાદિક ચોવીસે ભગવાનની મહા પૂજા રત્નને 'રાવણ' અને મન્દોદરી પ્રમુખ ૧૬૦૦૦ અંતેઝરી સંગાતે નૃત્ય કરતો હતો તેવામાં 'સ્વવીણાતંત્રી' તુટી ગઈ. ત્યારે જિનેશ્વર પ્રભુના ગુણ ગાનમાં લાગેલા રંગનો ભંગ થવાના ભયથી રાવણે પોતાની નસ રેંચીને તેને સાંધી દીધી. એ રીતે અસ્વંડ પ્રભુભક્તિવડે તેણે તીર્થંકર

નામકર્મ ઉપાર્જી લોધું. તે આગલ ઉપર મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં તીર્થંકર થશે. એમ સમર્જાને સહૃદય માફ બહેનોએ વિવિધ પ્રકારે પ્રભુપૂજા-ભક્તિમાં પ્રયત્નશીલ થવું.

પ્ર૦—સામાન્ય રીતે જિનપૂજા કેટલા પ્રકારની છે અને તેનો કેવો પ્રભાવ છે ?

ઉ૦—સામાન્ય રીતે જિનપૂજા ત્રણ પ્રકારની છે. ૧ અંગ પૂજા, ૨ અગ્ર પૂજા અને ૩ ભાવ પૂજા. (વિશેષ પ્રકારે તો તે દરેક પૂજાના અનેક ભેદો હોઈ શકે છે.) તેમાં પહેલી વિગ્રોપશામિની (વિગ્રને દૂર કરી નાંખનારી), બીજી ‘અભ્યુદય’ (લક્ષ્મી, લીલા, માન પ્રતિષ્ઠાદિ મહત્ત્વ તેમજ ઉચ્ચ ગતિ)ને આપનારી તથા ત્રીજી અક્ષય અવ્યાવાધ શાશ્વત ‘શિવપદને’ સમર્પનારી છે એમ જાણવું.

પ્ર૦—વિશેષ રીતે શાસ્ત્રમાં કયા કયા પ્રકારે પૂજા કહેલી છે ?

ઉ૦—“પંચ પ્રકારી, અષ્ટ પ્રકારી, સત્તર પ્રકારી એકવીસ પ્રકારી, ” ૧૦૮ પ્રકારી, યાવત્ ‘સર્વ પ્રકારી’ પ્રભુ પૂજા વિવિધ ‘પ્રભાવવાળી’ શાસ્ત્રમાં વર્ણવી છે. અને તે ‘ સર્વ આશંસા રહિતપણે ’ કરનારા ભવ્ય જનો ‘વિશ્વવંચ’ થાય છે. તે દરેકનો હેતુ સાહિત અધિકાર ‘પૂજાસંગ્રહાદિકથી ગુરુગમ્ય’ જાણી લેવો.

પ્ર૦—કુમારપાલ રાજાએ પૂર્વ ભવમાં શું સુકૃત કર્યું હતું ?

ઉ૦—તેણે પૂર્વ ભવમાં પોતાની મૂડી—પાંચ કોડીથી ચંપાનાં ૧૮ ફૂલ લઈ તે પુષ્પવડે શ્રી વીતરાગ પ્રભુને પૂજ્યા હતા, તે પુન્યના પ્રભાવથી તે ૧૮ દેશના મહારાજા થયા.

પ્ર—જિનભવનમાં નિસ્સિદ્ધી પૂર્વક પ્રવેશ કરી પ્રદક્ષિણાદિક દેવાથી શું ફલ થાય છે ?

ઉ૦—પ્રદક્ષિણા જયણાપૂર્વક કરતાં ૧૦૦ ઉપવાસનું ફલ, પ્રભુનાં પ્રગટ દર્શન કરતાં ૧૦૦૦ ઉપવાસનું ફલ અને પરમ પ્રમોદ-પૂર્વક પ્રભુને વંદન કરતાં તો અનંત પુન્ય ઉપાર્જી શકાય છે. તેથી જિનદર્શનાદિક યથાવિધ કરવાં જોઈએ.

પ્ર૦—શ્રાવકોનો મુખ્ય શૃંગાર કયો કહ્યો છે ?

ઉ૦—શ્રી જિનપૂજા, વિવેક, સત્ય, શૌચ અને સુષાત્રદાન એજ શ્રાવકપણાનો સ્વરો પ્રભાવિક શૃંગાર જાણવો.

પ્ર૦—ધર્મનું સંક્ષિપ્ત લક્ષણ શું છે ? અને તેનો કેવો પ્રભાવ છે ?

ઉ૦—અહિંસા, સંયમ અને તપ લક્ષણવાળો ધર્મ દુનિયામાં ઉત્કૃષ્ટ મંગલરૂપ છે. તેમાં જેનું ચિત્ત સદાય રમ્યા કરે છે તેને દેવતાઓ પણ નમસ્કાર કરે છે તો પછી બીજાઓનું તો કહેવું જ શું ? ધર્મના પ્રભાવથી ધમ્મિલાદિકની પેરે ઇચ્છિત સુખસંપદા સહેજે સંપાદ્ય થાય છે.

પ્ર૦—અહિંસા, સંયમ અને તપનું સંક્ષિપ્ત સ્વરૂપ સમજાવો.

ઉ૦—વિષય કષાયોદિક પ્રમાદને વશ થઈ મન, વચન, કે કાયાથી થતા પ્રાણઘાતથી વિરમવું અને સહુ જીવ ઉપર સમાન ભાવ રાખી આત્માના સ્વાભાવિક જ્ઞાનાદિક ગુણોની રક્ષા કરવી તે “અહિંસા.” પાંચે ઇન્દ્રિયોને દમવી, ચારે કષાયો જીતવા, હિંસાદિક

पांचे अव्रतो तजवां अने मन, वचन, कायानी शुद्धि करवी ते संयम अने ज्वलंत अग्निवडे जेम सदोष सुवर्ण शुद्ध थई सते छे तेम इच्छा निरोधपूर्वक समतासहित जे बाह्य अभ्यंतर अनुष्ठानवडे मलीन आत्माने निर्मळ करवामां आवे ते तप.

इतिशम्.

विविध प्रश्नोत्तरो.

(वीशेषावश्यकमांथी)

प्रश्न—दृष्टिवाद (समस्त शास्त्रना अवताररूप पूर्व ज्ञान) भण-
वानो स्त्रीओ साध्वीओने शा माटे निवेध करेलो छे ?

उत्तर—तुच्छादिक स्वभाव होवाथी स्त्री जो दृष्टिवाद भणे तो ते गर्ववडे पुरुषनो पराभव करवा प्रवर्तीने दुर्गतिपात्र बने तेथी परम कृपाळु परोपकारशील परमात्माए तेने पूर्व भगवानो आज्ञा आपी नथी परंतु तेमना पण हितनी खातर एकादश अंगादिकनी रचना करवामां आवे छे.

प्रश्न—बुद्धिना जे आठ गुणोवडे श्रुतज्ञान ग्रहण कराय ते गु-
णोनूं कंइक स्वरूप समजावो !

उत्तर—१. सुश्रूषा—विनययुक्त थई गुरुमुखथकी सांभळवानी
इच्छा.

૨. પ્રતિપૃચ્છા—ફરી પૂછીને મળેલું શાસ્ત્ર નિઃશંકિત—શંકા વગરનું કરવું.

૩. અર્થશ્રવણ—૪. અર્થગ્રહણ—મળેલા શાસ્ત્રને અર્થથી સાંભળવું અને તેનો અર્થ ધારી લેવો.

૫. ઇહા—પર્યાલોચના—અર્થ ધારી વિચારવું કે એ બરાબર છે કે નહિ ? એમ સ્વબુદ્ધિવચ્છથી સાંભળેલા—ગ્રહણ કરેલા અર્થનો નિશ્ચય કરવા વિચારણા કરવી.

૬. અપોહ—ગુરુ મહારાજે ફરમાવ્યું તે યથાર્થ—પ્રમાણ છે એમ નિશ્ચયનિર્ધાર કરવો.

૭. ધારણા—નિશ્ચિત કરેલા અર્થને સદાય ચિત્તમાં ધારણ કરવો—વિસરી જવા ન દેવો.

૮. અને શાસ્ત્રોક્ત અનુષ્ઠાનને સમ્યક્ રીતે આચરવું—પ્રમાદશીલ ન થાવું. એમ કરવાથી આપણાં અંતરાય તૂટે છે અને ગુરુ મહારાજ પોતાના પ્રયત્નની સફળતા જોઈ પ્રસન્ન થાય છે એથી એ પણ શ્રુતપ્રાપ્તિનો અચ્છો ઉપાય છે. અથવા,

૧. સુશ્રૂષા—ગુરુમહારાજ જે કંઈ હિતકાર્ય કરવા ફરમાવે તે સર્વ અનુગ્રહરૂપ માનીને સારી રીતે—સાવધાનતા પૂર્વક સાંભળવા ઇચ્છા.

૨. પ્રતિપૃચ્છા—પ્રથમ અમુક કાર્ય કરવા આજ્ઞા પામ્યા છતાં તે કાર્ય કરતાં વચ્ચે ગુરુ મહારાજને તત્સંબંધી ફરી પૃચ્છા કરવી, અને તેમની ફરમાશ મુજબ પૂરતું લક્ષ રાખીને કાર્ય કરવું.

૩. શ્રવણ—એવી રીતે આરાધિત ગુરુ સમીપે સૂત્ર અથવા તે

સૂત્રના અર્થનું સમ્યગ્ શ્રવણ કરવું. વાકીનું વર્ધુ પૂર્વનો પેરે જાણવું.

પ્રશ્ન—ગુરુ મહારાજ કેવા પ્રકારે વ્યાખ્યાન કરે તેની મર્યાદા બતાવો !

ઉત્તર—પ્રથમ તો ગુરુ મહારાજ શિષ્યવર્ગ પ્રત્યે સૂત્રનો અર્થ માત્ર સમજાવે. પછી વીજીવાર સૂત્રસ્પર્શક નિર્યુક્તિભિશ્ચ અર્થની સત્-જણ આપે અને છેવટે નિરવશેષ ઇટલે સંપૂર્ણ અર્થ બતાવે એ સૂત્ર-અનુયોગ વિષયે શાસ્ત્રમાં મર્યાદા દર્શાવેલી છે.

પ્રશ્ન—કર્મનું અનાદિપણું શી રીતે સિદ્ધ થઈ શકે છે ?

ઉત્તર—દેહ અને કર્મનો વીજાંકુરની પેરે પરસ્પર હેતુ હેતુ-મદ્ભાવ હોવાથી જેમ વીજવડે અંકુર પેદા થાય છે, અને અંકુરથી ક્રમે કરીને વીજ પેદા થાય છે તેમ દેહવડે કર્મ ઉપજે છે અને કર્મ-વડે દેહ નીપજે છે. એવી રીતે પુનઃ પુનઃ પરસ્પર અનાદિકાલનો હેતુ હેતુમદ્ભાવ રહેલો હોવાથીજ સંભવે છે. જેમને અન્યોન્ય હેતુ હેતુમદ્ભાવ સંબંધ રહેલો હોય છે તેઓ વીજ-અંકુર તેમજ પિતા-પુત્રાદિકની પેરે અનાદિજ હોવા ઘટે છે. તેવી રીતેજ દેહ કર્મનો સંબંધ છે માટે તે પણ અનાદિજ છે. (ઈતિ વિશેષાવશ્યકે પૃ૦ ૭૦૦).

પ્ર૦—કર્મને બદલે દેહાદિક નિર્માણ કરનાર (કર્તા) તરીકે અકર્મા-કર્મસહિત ઈશ્વરનેજ પ્રાન્ત્યમાં શો દોષ આવે છે ?

ઉત્તર—કર્મરહિત એવો ઈશ્વર ઉપકરણના અભાવે દંડાદિક ઉપકરણ રહિત કુંભારની પેરે શરીરાદિક કાર્યનું નિર્માણ કરી શકે નહિ. વઢી કર્મ વગર શરીરાદિકનું નિર્માણ કરવામાં જીવાદિકને

બીજું કંઈ ઉપકરણ સંભવતું નથી. કેમકે ગર્ભાદિક અવસ્થામાં અન્ય ઉપકરણનો અસંભવ છે અને કર્મરહિતને શુદ્ધ, શોણિત (વીર્ય, રુધિર) પ્રમુખનું ગ્રહણ કરવું પણ અયુક્ત છે. અથવા બીજી રીતે પ્રયોગ કરી શકાર છે. કર્મરહિત ઈશ્વરાદિક આત્મા આકાશની પેરે નિશ્ચેષ્ટ, હોવાથી, અમૂર્ત હોવાથી, અશરીરી હોવાથી, નિષ્ક્રિય હોવાથી, તેમજ સર્વગત ઇંટલે સર્વવ્યાપી હોવાથી તથા એક પરમાણુની પેરે એકલો હોવાથી શરીરાદિકનું નિર્માણ કરે જ નહિ—કરી શકે જ નહિ. જો કદાચ કહેવામાં આવે કે શરીરધારી ઈશ્વર જ વધાય દેહાદિક કાર્યોનું નિર્માણ કરે છે તો પછી ઈશ્વર સંબંધી દેહનું નિર્માણ થવામાં પણ એવોજ પ્રશ્ન સમુપસ્થિત થાય છે. તે એવી રીતે કે કર્મરહિત ઈશ્વર નિજ શરીરનું નિર્માણ કરી શકે નહિ. કેમકે તે દંડાદિકરહિત કુલાલની પેરે ઉપકરણ રહિત છે. જો કોઈ બીજો ઈશ્વર તેના શરીરનું નિર્માણ કરી આપતો હોય તો તે પણ શરીરધારી કે શરીર રહિત ? જો તે શરીર રહિતજ હોય તો તે ઉપર કહ્યા મુજબ ઉપકરણ રહિત હોવાથી શરીરનું નિર્માણ કરી શકેજ નહિ. અને જો તે શરીરવાન હોય તો તેના શરીરનું નિર્માણ કરવામાં પણ તે જ દોષ આવે છે. ઇંટલે તે પણ કર્મરહિત હોઈને ઉપકરણ રહિત પોતાના શરીરનું નિર્માણ કરી શકતો નથી. અને જો તેનું શરીર બીજો શરીરધારી બનાવી આપે તો પછી તે બીજાનું શરીર પણ બીજો બનાવે અને તેનું પણ બીજો બનાવે એમ કરતાં તો ‘અનવસ્થાદોષ’ આવે છે. એ સર્વ અનિષ્ટ છે. તેથી ઈશ્વર દેહાદિકનો કર્તા ઠરતો નથી; પરંતુ કર્મ સહિત જીવજ સ્વદેહાદિક કાર્ય કલાપનો કર્તા સિદ્ધ થાય છે. કર્મ-

રહિત—કૃતકૃત્ય ઇશ્વર પ્રયોજન રહિત પણ દેહાદિકનું નિર્માણ કરતો હોય તો તે ઉન્મત્તતુલ્ય જ ગણાય અને જો સપ્રયોજન તેનું નિર્માણ કરવા જાય તો અનીશ્વરત્વ પ્રસંગ પ્રાપ્ત થાય છે. કેમકે અનાદિ શુદ્ધ હોય તેને દેહાદિક કાર્ય કરવાની ઇચ્છા જ હોવી ઘટે નહિ. કારણ કે તેવી ઇચ્છા જ રાગ વિકલ્પરૂપ છે, ઇત્યાદિ અત્રિ બહુ વક્તવ્ય છે. વિશેષ અધિકાર ગ્રંથાંતરોથકી જાણી લેવો. અને મધ્યસ્થપણે વિચાર કરી સત્ય સર્વલ પક્ષનો સ્વીકાર કરી લેવો. ઇતિ વિશેષાવશ્યક પૃ. ૭૦૧.

પ્રશ્ન—સંસારથીજ સર્વ કોઈ ભવ્યાત્મા મુક્ત થઈ સિદ્ધ થાય છે તો તે સર્વ સિદ્ધોની આદિ હોવાથી કોઈ પણ આદિ સિદ્ધ હોવો જોઈએ કે કેમ ?

ઉત્તર—જેમ સઘઘાં શરીર અને સઘઘાં અહોરાત્ર આદિવાઘાં છે પણ કાઘની અનાદિતાથી આઘ શરીર કે આઘ અહોરાત્ર જાણી શકાતાં નથી તેમ કાઘની અનાદિતાથી કોઈ ઇક આઘ સિદ્ધ પણ જાણી—માની શકાય નહિ.

પ્રશ્ન—૪૫ લાખ યોજનપ્રમાણ પરિમિત સિદ્ધિક્ષેત્ર છે તો તેમાં અનાદિ કાઘથી થતા અનંતા સિદ્ધો શી રીતે સમાઈ શકે ?

ઉત્તર—અમૂર્ત—અશરીરી હોવાથી પરિમિત ક્ષેત્રમાં પણ અનંતા સિદ્ધો સમાઈ રહે છે. જેમ પ્રત્યેક દ્રવ્યને સઘઘા સિદ્ધ ભગવંતોનાં અનંતાં જ્ઞાન અને અનંતાં દર્શન વિષય કરે છે. અથવા ઇકજ નર્તકી ઉપર હજારો દષ્ટિયો પડે છે તથા પરિમિત ક્ષેત્રવાઘા ઓરઢા પ્રમુખમાં અનેક દીવાઓની પ્રભા સમાઈ જાય છે, તેમ અહીં પરિમિત ક્ષેત્રમાં

અનંતા સિદ્ધો કેમ સમાઈ ન શકે ? અપિતુ સુખે સમાઈ શકેજ. જ્યારે મૂર્ત એવી બહુ દીપકની પ્રભાઓ પરિમિત ક્ષેત્રમાં સમાઈ શકે તો પછી અમૂર્ત-અશરીરી સિદ્ધ પરમાત્માઓનું કહેવુંજ શું ?

પ્રશ્ન—જો દેવતાઓ છે, તો તેઓ અત્ર મનુષ્યલોકમાં આવવા શક્તિવંત છતાં કેમ આવતા જણાતા નથી ?

ઉત્તર—દેવતાઓ, દેવાંગનાદિક સંબંધી દિવ્ય પ્રેમમાં લીન હોવાથી, અત્યંત રૂપ લાવણ્યાદિક ગુણવાળી કામિનીમાં આસક્ત થઈ રમણિક સ્થાનમાં રહેલા પુરુષની પ્રેરે વિષય સુખમાં અત્યંત આસક્ત થઈ જતા હોવાથી, તથા બહુ અગત્યનાં કાર્ય કરવા નિયોજાયેલા વિનીત પુરુષની પ્રેરે પોતાનું કાર્ય હજુ પૂરું થઈ નહિ હોવાથી, તથા તેમને મનુષ્યોનાં કાર્ય સાથે એવો સંબંધ નહિ હોવાથી, અણદૃષ્ટિત ગૃહાદિકમાં જેમ નિરાગી-નિઃસ્મૃતી મુનિઓ જતા નથી તેમ તેઓ આ મનુષ્ય લોકમાં પ્રાયઃ આવતા નથી. તેમજ આ મનુષ્ય-લોકની દુર્ગંધ સહન નહિ કરી શકવાથી પણ દેવતાઓ પ્રાયઃ અત્ર આવતા નથી. પૃ. ૭૮૨-૮૩

પ્રશ્ન—જો એમજ છે તો દેવતાઓ અત્ર શા પ્રયોજને આવી શકે છે ?

ઉત્તર—શ્રી જિનેશ્વર ભગવાનના જન્મ, દીક્ષા, કેવલજ્ઞાન અને નિર્વાણ મહોત્સવ પ્રસંગે પોતાનું હિત-કર્તવ્ય માની દેવતાઓ અત્ર આવે છે. તેમાં કેટલાક ઇંદ્રાદિક દેવો પોતાના ભક્તિ ભાવથી સ્વતઃ આવે છે, કેટલાક તેમની અનુવ્રત્તિ-આજ્ઞા-વશવર્તીપણાથી આવે છે,

કેટલાક પોતાના સંશયનું નિરાકરણ કરવા આવે છે, ત્યારે કેટલાક પૂર્વભવ સંબંધી પુત્ર, મિત્રાદિકના અનુરાગથી અત્ર આવે છે. વળી પૂર્વ પ્રતિબોધાદિક નિમિત્તે સંકેત-નિશ્ચય કરેલો હોય તેથી કેટલાક દેવો અત્ર આવે છે, કેટલાક વળી મહા પરાક્રમવંત સાધુ પ્રમુખ સાત્ત્વિક પુરુષોના તપોગુણથી આકર્ષાઈને અત્ર આવે છે, ત્યારે કેટલાક દેવતાઓ પૂર્વલા વૈરિ મનુષ્યોને પીડવા માટે પળ આવે છે. બીજા કેટલાક દેવતાઓ પૂર્વલા મિત્ર, પુત્રાદિક ઉપર અનુગ્રહ કરવા આવે છે, કેટલાક વળી કામ કદર્થનાદિક કારણે પળ આવે છે તેમજ કોઈ ઉત્તમ સાધુ પ્રમુખ સાત્ત્વિક જનોની પરીક્ષા નિમિત્તે પળ આવે છે. એવી રીતે દેવતાઓનું અત્ર આગમન કારણ પળ જનાવ્યું છે.

પ્રશ્ન—સુખ દુઃખના પ્રગટ કારણરૂપ અન્ન, સ્ત્રી, ચંદન, સર્પ, વિષ અને કંટકાદિક છતાં શામાટે તેના કારણરૂપે કર્મની કલ્પના કરવી જોઈએ ? એથી અતિપ્રસંગ દોષ આવશે.

ઉત્તર—તુલ્ય એવાં પળ અન્નાદિક સ્વાધાં છતાં કોઈકને તો આ-હલાદ અને કોઈકને રોગાદિક પેદા થાય છે. તેવી રીતે જુદાં જુદાં ફલ થવામાં અવશ્ય હેતુ હોવો જોઈએ. જો હેતુ વગરજ ભિન્ન ભિન્ન ફલ થાય તો તે સદાય થવું જોઈએ અથવા તે કદાપિ પળ ન થવું જોઈએ. માટે ભિન્ન ફલ થવામાં જે હેતુ-કારણ રહેલ છે તે અદૃષ્ટ-કર્મજ જાણવું. એથી સુખ દુઃખના કારણરૂપ કર્મનું કથન કલ્પના માત્ર નથી. પરંતુ તે પરમાર્થથી સાચુંજ છે.

નિપ્રશ્ન તથા સેનપ્રશ્ન ઉદ્ધરીતસાર.

૧ શ્રીજિન પ્રતિભાઓના ચક્ષુ આદિકનું સંયોજન રૂઢ કરેલા રાઝના રસવડે ન કરવું. આશ્વત્થનાનો સંભવ છે માટે, કિંતુ નિપુણ શાસ્ત્રીએ રાઝને ડુંગ્રાં જાતનાં તેલમાં અગર ઘૃતમાં મેઝવી હથે ઢાંકવી કુટી તેના વડે ચક્ષુ, ટીલાં, ચાંડલા વિગેરે ચોડવા.

૨ લિંબુના રસના પુટવાઢી અજમો દુર્વિહાર પદ્મચ્ચાળમાં અને આર્યબિલમાં સ્વાદો કલ્પે નહીં.

૩ તીર્થંકર જે દેવલોકાદિથી દ્યવીને મનુષ્ય ગતિમાં આવે તે દેવલોકમાં તે જીવેને જેટલું અવાધિજ્ઞાન હોય તેટલું તે તીર્થંકરને ગૃહસ્થપણામાં હોય અર્થાત્ ગૃહસ્થ તીર્થંકરોમાં અવાધિજ્ઞાન વધતું ઓછું હોય, સર્વ તીર્થંકરને સરસું ન હોય.

૪ વર્ષાકાઢમાં સાધુ જ્યાં ચતુર્માસ રહ્યા હોય ત્યાંથી પાંચ ગાઉ સુધીના સંવિજ્ઞ ક્ષેત્રમાં કારણ શિવાય ચતુર્માસ પૂર્ણ થયા પછી બે માસ સુધી વચ્ચાદિક લેવું કલ્પે નહીં એ અધિકાર “ નિશિથ ચુર્ણિમાં છે.

૫ “ કૃમિહર ” એવા નામથી પ્રસિદ્ધ થયેલ “ અજમો ” વૃદ્ધ (જ્ઞાની) પુરુષોએ અચિત્ત માન્યો છે.

૬ કાઢવેઢાએ (મધ્યાન્હે ને ઉભય સંધ્યા સમયે) નિર્ણુક્તિ ભાષ્યાદિક સર્વનું પઠન પાઠન કરવું “આચાર પ્રદિપાદિ” ગ્રંથમાં નિષેધ્યું છે.

૭ ઉપધાનમાં પહેરાતી માઝા સંબંધી સોનું, રૂપું, રેશમ કે મૂત્ર વિગેરે સર્વ દેવદ્રવ્ય થાય એવો સંપ્રદાય છે.

૮ શરૂઆતર તો જેની નિશ્રાના ઘરમાં રહીએ તેજ કહેવાય એમ શ્રી વૃહત્કલ્પાદિકમાં કહ્યું છે. મ્હોટે કારણે તો તેના ઘરનું લેવું (વહોરવું) પણ કલ્પે છે.

૯. એક અને વેથી અંતરિત પરંપરા સંઘટ્ટ તજવા યોગ્ય છે. ત્રણ વડે અંતરિત હોય તો સંઘટ્ટ ન લાગે.

૧૦ સાંજની પડિલેહણ વચ્ચે તે વિવિહારનું પચ્ચાણ કર્યું હોય તો પડિક્કમણા વચ્ચે પાળહારનું પચ્ચાણ કરી શકાય. પણ જેણે વિવિહાર પચ્ચાણ કર્યું નથી તેણે ચૌવિહારનું પચ્ચાણ કરવું.

૧૧ વિકલ્લેદ્રી મરણ પામી મનુષ્યપણું પામે તે ભવમાં સર્વ વિરતિપણું પામે પણ મોક્ષે ન જાય એમ સંગ્રહણીટ્ટિમાં કહ્યું છે.

૧૨ સાધુની જેમ સાધ્વી ચારણ શ્રમણ લઘ્વી વાઙ્ગી હોતી નથી.

૧૩ શરીરને ઉજેહીની વચ્ચે ચંદ્રનો ઉગ્યોત પડતો હોય તો પણ ઉજેહી લાગે પણ જો શરીર ઉપર ચંદ્રનો ઉગ્યોત પડતો હોય તો ઉજેહી ન લાગે.

૧૪ પ્રભાતે મેઝવેલું દહીં સોઝ પહોર પછી અમધ્ય થાય પણ સોઝ પહોરનો નિયમ નથી શાથી જે સંધ્યા સમયે મેઝવેલું દહીં બાર મહર પછી પણ અમધ્ય થાય છે.

૧૫ શ્રીમંત તથા ગરીબની અપેક્ષાએ ઉચ્ચ નિચ કુલમાં (સમટ્ટિ) મોચરીએ ફરવાથી સામુદાની ભિક્ષા કહેવાય.

१६ मंडळीना आयंबीलो उपस्थापना पळी (वडीदिक्षा आप्या पळी)ज करवा सूजे.

१७ द्रव्य लिंगीओनुं द्रव्य जिनमंदिर तथा जिन पडिमाना उपयोगमां न आवे, जीव दयाने ज्ञान भंडारमां उपयोगी थाय.

१८ रात्रे चौविहार पच्चख्खाणवाळाने स्त्री सेवनमां ओष्ट चुंवन करतां छतां पच्चख्खाण भंग थाय, अन्यथा न थाय एम श्राद्धविधिमां कहुं छे.

१९ देसावगासिकने विषे पोतानी धारणा मुजव पुजा स्नात्रादिक अने सामायिक कराय, कोइ एकांत नयी.

२० श्री आर्यरक्षित सूरिए पोताना पिता (मुनि) ने कंदोरो बंधाव्यानुं श्री आवश्यक वृतिमां कहुं छे. ते आचरणाथी अजे पण बंधाय छे.

२१ जिन मंदिरनी अंदरना गर्भगृह (गभारा) ना द्वारनी शाखाना आठ भाग कल्पी, एक भाग उपर पडयो मुकी, सातमा भागना आठ भाग कल्पी तेना सातमा भागे मूळनायक (प्रतिमा) जीनी द्रष्टी मेळववी.

२२ पोसहादि न करेल होय एवो श्रावक जिन मंदिर के उपाश्रथमां पेसतां निसीही कहे पण निसरतां आवस्सही न कहे.

२३ बीज सहित श्रीफळने विषे एकज जीव होय छे.

२४ लीलां के सुकां सिंगोडामां बे जीव कहां छे.

૨૫ પાઠલી રાત્રે-ત્રે ઘડી અદિશેષ રાત્રી હોય ત્યારે પોસહ લેવો એ મૂલ વિધિ છે. ત્યાર પછી પોસહ લેવો તે અપવાદ સ્થાનકે છે.

૨૬ પ્રતિષ્ઠા (અંજન શલાકા)માં અંજનને વિષે મધુ શબ્દે હાલમાં સાકર કહેવાય છે તેથી તે નાંખવામાં આવે છે.

૨૭ જેને પીલવાથી તેલ ન નીકળે અને જેની દાઢ કરતાં સઘળાં બે વિભાગ થાય તેવા ધાન્યાદિકને આચાર્યો દ્વિદલ કહે છે .

૨૮ જે નાસ્તિક (શ્રદ્ધાહીન) હોઈને ઉપધાન વહેવાથી નિરપેક્ષ હોય તેને અનંત સસારી જાણવો એમ શ્રી મહાનિશીય સુત્રમાં કહ્યું છે.

૨૯ ચતુર્માસમાં સાધુને રોગી સાધુના ઔષ્ણાદિકારખે ચાર પાંચ યોજન સુધી જવું કલ્પે પરંતુ કાર્ય પૂર્ણ થયે એક ક્ષણ પણ ત્યાં રહેવું કલ્પે નહીં.

૩૦ પ્રથમ અન્ય પક્ષીઓએ પ્રણામ કર્યે સતે યથાવસર વર્તવું.

૩૧ મિથ્યાદૃષ્ટિને મિથ્યાદૃષ્ટિ એમ સમયને અનુસરીને કહેવું અથવા ન કહેવું.

૩૨ ચતુસરણ પયન્નો સાધુઓને તેમજ શ્રાવકોને કાલ વેળાએ પણ ગુણવો કલ્પે તેમજ અસ્વાધ્યાયવાળે દિવસે પણ ગુણવો કલ્પે.

૩૩ ચતુસરણાદિક ચાર પયન્નાઓ આવશ્યકની જેમ પ્રતિક્રમણાદિકમાં બહુ ઉપયોગી હોવાથી ઉપધાન યોગવહન વિના પણ પરંપરાએ ભજાવાય છે તેથી તે (પરંપરા)જ તેમાં પ્રમાણ છે.

૩૪ ઉઘાડે મોઢે ચોલવાથી ઇર્યાવહીનો દંડ આવે.

३५ वांदणां देवानै अवसरे विधि साचववा माटे उधाडे मोठे बोलतां छतां पण प्रमाद न होवाथी इयावही न आवे.

३६ जे साधु बखने थीगडुं दे अथवा थीगडुं देताने अनुमोदे तेने घणा दोषनी प्राप्ति थाय. कारण के त्रण थीगडां उपरांत चोथुं थीगडुं देनार मुनिने श्रीनिशीथमूत्रना पहेला उद्देसामां प्रायश्चित्त कहेलुंछे.

३७ निरंतर बहु जीवो मुक्तिए जाय तेथी मुक्ति सांकडी थइ जती नथी, अने संसार खाली थइ जतो नथी, जेम वर्षादिना जळथी घसाएली पृथ्वीनी माटी पुष्कळ समुद्रमां जायछे पण तेथी समुद्र पुराइ जतो नथी अने पृथ्वीपर खाडा पडी जता नथी.

३८ छ मासथी अधिक केवळज्ञानीपणे रहे ते अंते केवळीस-मुद्द्यात करे तेथी ओढी स्थितिवाळा करे अथवा न करे.

३९ राइ प्रमुख उत्कट द्रव्य मिश्रित होवाथी कांजिक वटका-दिक वस्तुओंनुं काळमान वृद्ध परंपराथी बेरात्री अथवा बार मह-रादिनुं कहेवाय छे.

४० जे श्रावक मरण समय पर्यंत निरतिचार सम्यक्त्व पाळे ते तो वैमानीक देवज थाय. ते शिषाय यथासंभव अन्यत्र (गतिमां) पण उपजे तेमज महाविदेह क्षेत्रादिकमां मनुष्यपणुं पण पामे.

४१ आसो मासना अस्वाध्याय दिनत्रय (प्रायः ८-९-१०) तथा त्रण चौमासीना अस्वाध्याय दहाडाने विषे उपदेशमाळादिक गणाय छे.

४२ स्थापनाचार्य सभिपे प्रतिक्रमण कर्ता पहेलां स्थापनाचा-

ર્યેને અને પછી વૃદ્ધના અનુક્રમે વે ચાર કે છ મુનિઓને ક્ષામણા કરાવ. બીજા મુનિ ન હોય તો માત્ર સ્થાપનાચાર્યને જ સ્વમાવાય.

૪૩ મેથી આંબીલમાં કલ્પે. મેથી દ્વિદલ છે, ને દ્વિદલ આંબીલમાં કલ્પે છે.

૪૪ સામાયિક લઈ સ્વાધ્યાયના આદેશ માર્યા પછી સ્વાસમણ દઈ ‘ ઇચ્છાકારેણ સંદિસહ ભગવાન્ મુદ્ધપત્તિ પડિલેહું ? એમ કહી આદેશ મારી મુદ્ધપત્તિ પડિલેહીને પચ્ચરુલાળ કરવું.

૪૫ સાધ્વીઓ ઉમી ઝંચી વાંચના લે.

૪૬ કુલ (કોટિ) ૧૦૮ પુરુષોવડે જાળવી.

૪૭ આ અવસર્પિણીમાં ૭ અભવ્યો પ્રસિદ્ધમાં આવ્યા છે.

૪૮ મ્લેચ્છ ને માઝીમારાદિ શ્રાવક થયા હોય તો તેમને જિન પ્રતિમા પૂજવામાં લાભજ છે. જો શરીર અને વસ્ત્રાદિકની શુદ્ધિ હોય તો પ્રતિમા પૂજવામાં નિષેધ જાણ્યો નથી.

૪૯ શિષ્ય સારી રીતે ચારિત્ર ન પાળે અને ગુરુ મોઢે કઠીને તેને ન વારે તો ગુરુને પાપ લાગે. અન્યથા ન લાગે.

૫૦ સાધ્વીને વંદન કરતાં શ્રાવકો ‘ અણુજ્ઞાગદ્ ભગવતીપસાંઝ કરી ’ એમ કહે.

૫૧ જો ઇકાસણા સહિત ઉપવાસ કરે તો સૂરે ઝગ્ગણ ચડય્ય થતં અમત્તઠ્ઠં પચ્ચરુલાઈ ઇકાસણા વિના ઉપવાસ કરે તો સૂરે ઝગ્ગણ અમત્તઠ્ઠં પચ્ચરુલાઈ એમ કહેવાની અવિચ્છિન્ન પરંપરા દેવાય

છે અને છઠ્ઠ પ્રમુખ પચ્ચસ્ત્રાણમાં તો પારણે ઈકાસણું કરે કે ન કરે તો પણ સૂરે ઝગણ છઠ્ઠ ભત્તં અઠ્ઠમ ભત્તં એમ કહેવાય છે. એવા અક્ષરો શ્રી કલ્પસૂત્ર સમાચારીમાં છે.

૫૨ શ્રાવક દિવસ સંબંધી પોસહ કર્યા બાદ માવટુદ્ધિ થતાં રાત્રી પોસહ ગ્રહે ત્યારે પોસહ સામાયિક કર્યા બાદ સજ્ઞાયકરું એ આદેશ માગવાથી સરે છે. બહુવેળ સંદિસાહું ? એ આદેશ માગવાનો નિયમ નથી. કારણ કે પ્રભાતે તે માગેલ છે.

૫૩ સો યોજન ઉપરાંતથી આવેલ સિંધાલુણ વિગેરે અચિત્ત થાય, વીજું નહીં.

૫૪ શ્રદ્ધા રહિતપણે યોગ વહન કર્યા વિના સાધુ કે શ્રાવકોને નવકારાદિ ગણવામાં પણ અનંત સંસારી પણ કહેવાય છે. [પણ શક્તિ આદિકના અભાવે યોગ વહનાદિકની શ્રદ્ધા પૂર્વક નવકાર મંત્ર ગણતાં તો પરિત્ત સંસારીપણુંજ સંભવે છે.

૫૫ કેવલ શ્રાવક પ્રતિષ્ઠિત તથા દ્રવ્યર્લિંગીના દ્રવ્યથી બનાવેલ તથા દિગંબર ચૈત્યને મુકીને બાકીના સર્વ ચૈત્યો વાંદવા તથા પૂજવા યોગ્ય છે. અને ઉપરના કહેલા ચૈત્યો પણ સુવિહિત મુનિના વાસક્ષેપવડે વંદન પૂજન યોગ્ય થાય છે.

૫૬ જલ માર્ગે સો યોજન અને સ્થલ માર્ગે સાઠ યોજન ઉપરાંતથી આવેલી સચિત્ત વસ્તુ અચિત્ત થાય છે.

૫૭ શ્રાવક પોસહમાં ઘરના મનુષ્યોને પુછીને સાધુ પ્રત્યે અનાદિક ઘઘોરાવે.

५८ आलोचन संबंधी स्वाध्याय इरीयावही पूर्वक मूले कदि विसरी गया होय तो फरी उपयोग करवो.

५९ छठ करवानी इच्छावाळो जो पहेले दिवसे एक उपवासनुं पचखखाण करे तो बीजे दीवसे पण एक उपवासनुं पचखखाण करे. तेने बदले जो छठनुं करेतो तेने बीजे दिवसे पण उपवास करवो युक्त छे. एवी समाचारी छे.

६० केवळी समुद्रघात कर्या पळी अंतर्मुहूर्त सुधी संसारमां रहे छे. पीठ फलकादि गृहस्थने पाछा सोंपी दीधा पळी शैलेशीकरण करे छे. केमके अंतर्मुहूर्त आयु शेष होय त्यारेज समुद्रघात करवा मांडे छे.

६१ योगमां, रात्रीए अणाहारी वस्तु लेवी न कल्पे संघट्टानो अभाव होवार्थी.

६२ योग्य, उपधान तेमज व्रत ऊचरवां होय त्यारे दिन शुद्धि जोवी. मास वर्षादि जोवानी जरूर नथी.

आ सार उक्त ग्रंथो वांचती वखते करी लीधेली नोंध अनुसारे लखेलो छे. तेमां संदेह पडे तो उक्त ग्रंथोथी तेनो निर्णय करी लेवो.

યાત્રિક બંધુઓ અને બેનોને સ્વાસ

અગત્યની રાખ્યા.

૧ શત્રુંજય તીર્થની સર્વોત્તમતા જાણી તેની કોઈપણ પ્રકારની આશાતનાથી દૂર રહેવા પ્રયત્ન કરવો.

૨ ક્યાંય કોઈપણ પ્રકારની આશાતના થતી જણાય તે દૂર કરવા—કરાવવા સુઝ જનોણ વનતું લક્ષ રાખવું.

૩ યાત્રાદિ શુભ પ્રસંગે અંગશુદ્ધિ, વસ્ત્રશુદ્ધિ, મનશુદ્ધિ, ભૂમિકા-શુદ્ધિ, પુજોપગરણશુદ્ધિ, દ્રવ્યશુદ્ધિ (ન્યાયદ્રવ્ય) અને વિધિશુદ્ધિ એ સાતે શુદ્ધિનો અવશ્ય સ્વપ્ન કરવો. “ સાતે શુદ્ધિ સમાચરી, કરીએ નિત્ય પ્રણામ. ”

૪ એકાગ્ર મને વરાવર લક્ષ (ઉપયોગ) રાખી, વિધિ સહિત, સ્વશક્તિને ગોપવ્યા વગર ધર્મકરણી કરવી.

૫ સ્વાસ માંદગી કે અશક્તિના કારણ વગર ઢીલા વની, પર-જીવને પીડા ઉપજે એવા ઢોલી વિગેરે વાહનમાં બેસવું નહિ.

૬ જયણા રાખીને જ જવું આવવું; વાટમાં વિકથા—નકામી કુથલી નહિજ કરતાં, શુભ ધ્યાનવડે વસ્તને લેખે કરવો.

૭ અનંતાઅનંત જીવો જ્યાં મોક્ષે ગયા છે, તે ભૂમિની મહત્તા—દિવ્યતા વિચારી જડ વસ્તુ ઉપરની મમતા ઉતારવી.

૮ ઉત્તમ વિચાર, વાણી અને આચારવડે સ્વપરનું અધિક હિત સધાય તેવું જ શુભ લક્ષ રાખ્યા કરવું.

९ तीर्थकरादिक महापुरुषोनां उदार चरित्र सांभळी (वांची-
त्रिचारी) आपणे ते उपरथी जरूर धडो लेवो. तेवा थवा प्रयत्न करवो.

१० उत्तम भावनावडे ज उत्तमता आवे छे; ए सत्य समर्जी
कोइ नवळी भावनाने मनमां स्थान न ज आपवुं.

११ सहजने आत्मसमान लेखी, कोइने प्रतिकूलता उपजे एतुं
कंइपण करवुं, कराववुं के अनुमोदवुं नहि.

१२ सह कोइ सुखी थाओ ! दुःखी न थाओ ! सह सन्मार्गे ज
चालो ! उन्मार्गे न ज चालो ! एम सदाय इच्छवुं.

१३ धर्मना ज अभ्यासथी सुखी थयेला भाग्यशाली भव्यजनोने
जोइ राजी (आनंदित) थावुं; दीलगीर न ज थावुं.

१४ कोइ दीन दुःखी निराश्रितने देखी के जाणी तेनुं दुःख
दूर करवा तन, मन धनथी बनती कोशिश करवी.

१५ कोइपण नीच-नादान जीव सुगरी न ज शके तो तेने
कर्मवश जाणी छेडवो नहि पण समभावे रही स्वहित साध्या करवुं.

१६ कंइक भाग्यशाली जनो संघपति थइ, संवनी भक्ति करवा
आवे छे तो आपणार्थी बनी शके तेटली साधर्मी भक्ति अवश्य करवी.
तन मन धनथी अनेक प्रकारे भक्ति थइ शके छे.

१७ तीर्थ भेटवा आवता यात्रिक जनोनी हरेक प्रकारनी सग-
वड यथाशक्ति साचववा चीवट राखवी ए खरी भक्ति समजवी.

१८ जो लोभ-लालच मूकी संतोषवृत्ति राखवामां आवे तो

દરેક ધર્મશાળાના મુનીમો પળ પુષ્કલ ભક્તિનો લાભ મેઢવી શકે.

૧૯ શત્રુંજયાદિક સ્થાવર તીર્થને મેટવા જતાં જંગમતીર્થરૂપ સાધુ પ્રમુખના સમાગમનો યા સદુપદેશનો પળ લાભ લેવા ચુકવું નહિ.

૨૦ શુદ્ધ દેવ ગુરુ કે તીર્થરાજનાં દર્શન, વંદન, પૂજા, ભક્તિ વિગેરે ધર્મકરણી ધસમસીને જયળા રહિત કરવા કરતાં સ્થિર ઉપ-યોગથી કરવી.

૨૧ શુભ-શુદ્ધ લક્ષથી કરાતી સત્કરણી અહીંયા ક્ષેત્ર પ્રભા-વથી અજવ લાભ આપે છે તેથી તેમાં પ્રમાદ સેવવો ઉચિત નથી જ.

૨૨ યાત્રાની સંખ્યા તરફજ લક્ષ રાખવા કરતાં તેની યથાર્થતા તરફ વધારે લક્ષ રાખી, સાર્થકતા કરવા કાઢજી રાખવી જોડે.

૨૩ લોકોત્તર તીર્થોની યાત્રા યથાવિધિ કરવામાં આવે તો તેથી લોકોત્તર (અલૌકિક) ફલની પ્રાપ્તિ થઈ શકે એ સત્યજ છે.

૨૪ ગતાનુગતિકતા તજી, શાસ્ત્ર મર્યાદાને અનુસરી, જે ધર્મ-કરણી કરાય તેનું ફલ પળ યથાર્થ પ્રાપ્ત થઈ શકે છે.

૨૫ પ્રભુભક્તિ પ્રસંગે વપરાતાં ફૂલ કે ફૂલહારને પળ વિરાધના ન થાય તેમ સહુ કોઈ ભક્તજનોએ લક્ષ રાખવું જોડે.

૨૬ જિનમંદિરોમાં દીપમાઢાથી ફૂદાં વિગેરે જીવોની વિરાધના ન થાય તેમ વિવેકથી ગોઠવળ કરવી જોડે.

૨૭ દરેક ધર્મશાળા કરતાં જયળા સાચવવા અને આત્મલક્ષ સુધારવા મળી અધિકાધિક કાઢજી રાખવી જોડે.

૨ૢ રાગ, દ્વેષ, કષાયયાદિ દોષોને ઢાઢી શુદ્ધ સ્ફાટિક

रत्न जेवुं आत्मात् स्वाभाविक रुप प्रगट करवावुं मुख्य लक्ष होवुं जोइए.

२९ पंचप्रकारी, अष्टप्रकारी, सत्तरप्रकारी, एकवींशप्रकारी विगरे द्रव्यपूजा करतां प्रभु पासे एज आत्मलक्ष प्रार्थवानुं छे.

३० स्तुति, स्तोत्र, स्तवनादिक बडे देववंदनरुपे भावपूजा करतां पण खास करीने एज आत्मलक्ष राखवानुं छे.

३१ प्रभुनी द्रव्यपूजा विधियुक्त कराय तो ते विघ्ननाशिनी, अभ्युदय जननी अंन निर्वाणदाता थाय छे.

३२ शुद्ध अंतःकरणथी भावपूजा (प्रार्थनादिक) करवानां आवे तो ते शीघ्र अक्षयपद-प्रोक्षफल आपे छे.

३३ आ लोक के परलोक संबंधी कंइपण तुच्छ सुखेच्छा राख्या वगर कराती करणी अलौकीक (अक्षय) फल आपे छे.

३४ उत्तम धर्म-रत्ननी प्राप्ति करवा माटे अक्षुद्रादिक २१ गुण मेळवी लेवा भव्यजनोए जरूर खप करवो जोइए.

३५ न्याय-नीतिथी द्रव्योपार्जन प्रमुख मार्गानुसारीपणाना पांथीश गुणोनुं आसेवन पण अवश्य करवुं जोइए.

३६ शास्त्रोक्त छरी पाळवा, यात्रिक महाशयोए, उत्तम तीर्थ राजनी यात्रा प्रसंगे तो अवश्य लक्ष राखवुं जोइए.

३७ आपमते सारीं बुद्धिथी पण करेलुं सघल्ले सारुं फल नहीं आपतुं; तेथी नम्रपणे जरूर शिष्टाचार सेववो जोइए.

३८ व्यासुधी सदाचार अस्खलितपणे पाळवामां युन्नता

રહે, અને તે દૂર કરવા વાઙ્મય પ્રેરણાની જરૂર પડે ત્યાંસુધી તો સદ્ગુરુના ચરણકમળની સમીપતા ઉપાસના મૂકી દેવી અનુચિત જ છે. તથા—પ્રકારની યોગ્યતા યોગે ગુરુ આજ્ઞાન પ્રમાણ કરવી.

૩૯ શુદ્ધ દેવ—ગુરુની આજ્ઞાનું યથાશક્તિ પાલન કરવામાં જ સ્વાહિત સમાયેલું છે.

૪૦ જંગમ તીર્થરૂપ જ્ઞાની ગુરુ આપણને સદાય સન્માર્ગમાં જ યોજવા ઇચ્છતા હોય છે તેથી તેઓ આપણી યોગ્યતા મુજબ જે હિત-માર્ગ વતાવે તે નિઃશંકપણે અને નિર્ભયપણે અનુસરવો જ યુક્ત છે.

૪૧ સદ્ભાગ્યે પ્રાપ્ત થયેલ બુદ્ધિ, ધન, યૌવન અને જીવિતને સફળ કરી લેવાં, તેનો સદુપયોગ કરવા પ્રમાદ કરવો ન જ જોઈએ. ભાગ્યવગર સત્સામગ્રી ફરી ફરી મળવી દુર્લભ જ છે.

૪૨ આતો પરભવની કમાણી સ્વાય છે. અગમચેતીપણે આવતા ભવ માટે સ્વરી કમાણી અવશ્ય કરી લેવી જોઈએ.

૪૩ જાગતાને ભય નથી, ડંઘતાને જ ભય છે એમ સમજી દુષ્ટ પ્રમાદ તજીને આત્મસાધન કરી લેવા સદુપયોગ સાવધાનતા રાખવી જરૂરની છે.

૪૪ હાથમાં વાજી છે ત્યાંસુધી સાધી શકાશે, દબ વળે ત્યારે કૂવો સોદવો નકામો છે—અશક્ય છે.

૪૫ સ્વરી ભક્તિ કલ્પવેલી, કામધેનુ, કામકુંભ કે ચિન્તામણિ રત્ન જેવી છે. તે મુક્તિને પણ સેવેલી લાવે છે. એમ સમજી શુદ્ધ દેવ, ગુરુ અને સ્વધર્મી પ્રત્યે અંતઃકરણનો સ્વરો પ્રેમ જગાડવો એ જ સાર છે.

મક્તિપ્રસંગે યાત્રિક વંધુઓ અને વહેનોને નિઃસ્વાર્થમાત્રે નમ્રાનિવેદનરૂપે
અતિ અગત્યની સૂચનાઓ.

૧ ભવસાગર તરવા માટેજ મવ્યજનોએ તીર્થસેવન કરવાનું છે. તેમાં શત્રુંજય, ગિરનાર પ્રમુખ 'સ્થાવર તીર્થ' અને ઉત્તમ સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિંશ, સંઘ એ 'જંગમ તીર્થ' રૂપ છે. તેની સેવા-મક્તિ યથાવિધિ કરવાથી જરૂર કલ્યાણ થાય છે.

૨ શરીર શુદ્ધિ, વસ્ત્ર શુદ્ધિ, મન શુદ્ધિ, ભૂમિકા શુદ્ધિ, ઉપ-ગરણ શુદ્ધિ, દ્રવ્ય શુદ્ધિ, અને વિધિ શુદ્ધિ, એ સાત પ્રકારની શુદ્ધિ સહુએ યથા.યોગ્ય સાચવી, અતિ આદરપૂર્વક દેવગુરુ તેમજ તીર્થની સેવા-મક્તિ કરવાની છે.

૩ તે પળ દમ્ય દોષ (અન્ય અન્ય વાચત લક્ષ), શૂન્ય દોષ (ઉપયોગ રાખ્યા વગર)અવિધિદોષ(અસ્ત વ્યસી ન્યૂનાધિક)અને અતિ પ્રવૃત્તિ દોષ (હૃદ મર્યાદા મૂકી ગજા ઉપરાંત કરવું તે) તર્જીનેજ કરવા યોગ્ય છે. દોષ રહિત-નિર્દોષ કરળી ત્યારેજ બની શકે છે.

૪ દેવગુરુનાં કે તીર્થરાજનાં દર્શનાદિ પ્રસંગે જતાં આવતાં કોઈ પળ પ્રકારની વિકથાઓ (કુથલીઓ) કરવી કેવલ અનુચિતજ છે. વિકથા કરવાથી સ્વપરને (પોતાને તથા સામાને) લામને બદલે હુકશાનજ થાય છે. એમ કરવાથી લેવાને બદલે દેવું થાય એ વિચારવાનું છે. શ્ચિહ્ત કાર્યમાંજ પોતાનું મન પરોવી દેવું જોડે.

५ जे कांइ करवुं ते बीजाने कीलामना ऊपजाव्या वगरज करवानुं शास्त्र फरमान लक्षमां राखीनेज देवगुरु के तीर्थ भक्तिनो लाभ लेवानो छे. तेथी तेवा दरेक प्रसंगे नीचे जणावेली इकीकत जरूर लक्षमां राखवी.

(१) भाव—उल्लासनी वृद्धि थवा माटे देवगुरुके तीर्थनां दर्शनादि करवा जतां वाटमां जयणा सचवाय, जीवविराधना न थाय अने शास्त्र आम्नाय पळे तेवी रीते ठीक सूर्य—प्रकाश, थये छते, नीचे द्राष्टि राखीनेज चालवुं. ख.स कारण वगर गाडीमां के डोळीमां बेसवुं नहि.

(२) उपर जगाव्या मुजब शरीरनी अने वस्त्रनी शुद्धि साचवी मनने एकाग्र करवुं. मनने ज्यां त्यां दोडवा देवुं नहि. तेने शुभ ध्यानमांज जोडीने रोकी देवुं.

(३) मार्गमां जतां जे कोइ आत्मायीं साधु, साध्वी, श्रावक, श्राविका मळे तेमने गुणना बहु मानपूर्वक उचित प्रणामादिक करवा चूकवुं नहि.

(४) वाळ, ग्लान, वृद्ध, तपस्वी साधु प्रमुखनुं योग्य सन्मान करवुं, अने तेमने शाता उपजे एवी विश्रामणा—वैयावच्च पण करवी.

(५) जिन चैत्य, चरण पादुका प्रमुखनो यथोचित विनय करवा भूलवुं नहि.

(६) देव, गुरु, तीर्थ प्रमुखनी कोइ पण प्रकारे आश्चातना नथाय

તેવું લક્ષ રાખવું, અને કોઈ આશાતના થયેલી દીસે તો તે તરત દૂર કરવી—કરાવવી.

(૭) રાગ દ્વેષ—કષાય દૂર કરવા જતાં તેવા પવિત્ર સ્થાને અ-વિવેક આચરણથી તેજ રાગદ્વેષાદિક દોષ પેદા થાય અને વધે એમતો નજ કરવું. કેમકે પવિત્ર (તીર્થ) સ્થાને સંવેલા દોષ વજ્ર લેપ તુલ્ય થાય છે.

(૮) જેમ આપણા વિચાર વાણી અને આચાર સુધરે—પવિત્ર થાય તેમ લક્ષ રાખી પ્રવર્તવું પણ—સ્વચ્છંદપણું આદરવું નહિ.

(૯) જેમ બને તેમ ઇન્દ્રિયોને લગામમાં રાખી સ્વઉચિત હિત કાર્ય કરવું. તેમને સાવ મોકલી તો નજ મૂકવી.

(૧૦) સહુ કોઈને નિજ આત્મા સમાન લેખી નિર્મલ પરિ-ણામ રાખવો.

(૧૧) નિર્મલ શ્રદ્ધા (સમક્ષિત) સહિત તપ જપ વ્રત નિયમ કરવામાં અધિક આદરવંત થાવું. સુખશીલપણું કાયરપણું તજી શૂરવીર બનવું. છતી શક્તિ ગોપવવી નહિ. કેમકે ફરી ફરી મુયોગ મલ્લવો દુર્લભજ છે.

(૧૨) હરેક ધર્મ કરણી કરવાના હેતુ પ્રમુખ ગુરુ ગમ્ય સમજી, તેનો આદર કરવા પોતાની યોગ્યતા સંબંધી સંમતિ મેળવી, આજ્ઞાનુ-સારે પ્રવૃત્તિ કરાય તેવું લક્ષ રાખવું. સ્વ યોગ્યતા મુજબ યથાવિધિ કરેલી કરણીજ લેખે થઈ શકે છે.

(૧૩) અરિહંત પ્રભુનો અનંત ઉપકાર વિચારીને તેમની દ્રવ્ય ભાવથી પૂજા-ભક્તિ સ્વશક્તિ અનુસારે કરવી, કરાવવી અને તેને અનુમોદવી.

(૧૪) પંચ પ્રકારી, અષ્ટપ્રકારી, સત્તર પ્રકારી, એકવીશ પ્રકારી, અષ્ટ શત પ્રકારી (અષ્ટોતરી) પ્રમુખ દ્રવ્યપૂજા પૈકી પોતાનાથી વની શકે તે પ્રભુ પૂજા આદરથી કરવી. સ્વ ન્યાય દ્રવ્યની સફળતા કરવી એ વિહિત માર્ગ છે.

(૧૫) પવિત્ર (તીર્થ) જલ, શીતલ ચંદન અને સાચાં તાજાં મુગંધી પુષ્પોવડે પ્રભુની અંગપૂજા તથા સુશબ્દોદાર ધૂપ, દીપક, અક્ષત, નૈવેદ્ય અને સરસ ફલવડે અગ્રપૂજા કરવાથી તે અષ્ટ પ્રકારી પૂજા કહેવાય છે અને એ ભાવ સહિત કરનાર મુગુણ ભાઈઓ અને ઘેનો થથી અનુપમ લાભ મેળવી શકે છે.

(૧૬) અરિહંત પ્રભુના ઉત્તમ આલંબન યોગે ઉક્ત અષ્ટ પ્રકારી પૂજાવડે અનુક્રમે સ્વદોષ શુદ્ધિ, કષાય શાન્તિ, ચિત્ત પ્રસન્નતા, સુવાસના, સમ્યગ્જ્ઞાન-પ્રકાશ, નિર્મલ શ્રદ્ધા, મન ઇન્દ્રિયજય અને અક્ષયપદ-મોક્ષની પ્રાપ્તિ થઈ શકે છે. આવા પવિત્ર હેતુથીજ પ્રભુ પૂજા કરવાની છે.

(૧૭) દ્રવ્યપૂજા થઈ રહ્યા વાદ, એક પ્રભુસન્મુખજ દ્રષ્ટિ રાખીને, ગંભીર અને મધુર શબ્દ ધ્વનિ યુક્ત ઉદાર અર્થવાળાં ચૈત્યવંદન, સ્તુતિ સ્તવનાદિક કરવારૂપ ભાવપૂજા કરી છેવટે 'ળયવીયરાય'ના પાઠરૂપે પ્રભુ પ્રાર્થના કરવી. આ વધી કરણી મનવચન કાયાની

एकाग्रता राखीनेज करवानी છે. એમ કરવાથી લોકોત્તર-પ્રધાનપદ પ્રાપ્ત થઈ શકે છે.

(૧૮) પ્રભુના ગુણમાં લીનતા થવા માટે પ્રમાદ રહિત, યથોચિત યોગમુદ્રાદિકમાં આદર રાખી, આપણાથી ગુણાધિક (ગુરુ પ્રમુખ) ને આગળ કરી, વિનય વહુમાન સાચવી, શાન્તાચિત્તથી, ચૈત્યવંદનાદિ કરવું. મનમાં કોઈપણ પ્રકારે વ્યગ્રતા થવા દેવી નહિ.

(૧૯) ઉપર કહેલો આશય સમજ્યા વગર, જેમ આવે તેમ, વિવેક રહિત, ગુરુ પ્રમુખ વડીલની આગળવેસી, મોટા ઘાંટા પાડી, વીજાના ધ્યાનમાં અંતરાય પડે એમ, બેતાલ અને અશુદ્ધ બોલવાની ટેવ પડી હોય તે તજવી જોઈએ. ધીમા રાગે શુદ્ધ બોલતાં શીખવું જોઈએ.

(૨૦) દ્રવ્ય-ભાવપૂજા કરીને પણ પોતાના આત્માનેજ જગાડવાનો છે. મદ્ય, વિપય, કપાય, નિદ્રા (આઝસ) અને વિકૃત્યાદિ પ્રમાદ દોષથી પોતાનેજ મુક્ત કરવાનો છે. તેમ કરવાના પવિત્ર લક્ષ્યથીજ કલ્યાણ થઈ શકે છે. અન્યથા કલ્યાણ થવું મુશ્કેલ છે.

(૨૧) સ્વ પરને ભાવ ઉલ્લાસ પ્રગટે તેટલા પૂરતો સમય દ્રવ્ય પૂજામાં લક્ષ સહિતજ વીતાવવો યોગ્ય છે. લક્ષ વગર વ્યતીત કરેલો વસ્તુ નકામો જાય છે. અવિધિ દોષ તો જેમ બને તેમ તજવા અને વિધિનો આદર કરવા જરૂર રાખી થવું સુઘ્ન જનોને યોગ્ય છે.

(૨૨) અંગ રચના (આંગી) કરતાં, ફુલની કાંચી કઢી, વાસી, વગડેલાં, નીચે પડી ગયેલાં મલીન વસ્ત્રાદિક વડે આપણાં અને જીવાંતથી ભરેલાં ફૂલકે તેવાં ફૂલની માઠા પ્રભુ ભક્તિમાં નહિ

वापरता, उत्तम प्रकारनां शुद्ध फूल तेमज तेवांज फूलनी माळा वपराय; ते पण सोयवती घोंच्या वगरज काचा सूत्रवती ढीली गांठ दइनेज तैयार करेली होय तेवी जयणार्थी गुंथेली फुलनी माळा प्रभुना कंठे स्थापी शकाय. सोयवती घोंचेलां फूलना हार प्रभु उपर चढाववानो रीवाज आजकाल अणसमजर्था वधी गयेलो दीसे छे ते वीलकुल पसंद करवा जेवो नथी. आपणा करतां वधारे सुकुमाल एवा पुष्पना जीवोने एथी केटली वधी कीळामना थती हशे ? तेनो ख्याल करवामां आवशे तो ए रीवाज सहेजे दूर थइ शकशे. पोताना प्राणनी जेवा अन्यना प्राण समजनारने वधारे कहेवुं पडे नहि.

(२३) फूलनी पांखडीओ पण छुटी करी नांखवी नहि, तेनेज पगतळे कचरवी नहि तो पछी सोयनी तीक्ष्ण अणीवती तेनुं छेदन भेदन तो केमज कराय ? छेदन भेदन करेला फुलहार चढाववा ते करतां शुद्ध अने सरस फूलो छुटा छुटा जेम शोभनिक लागे तेम प्रभुना अंग उपर गोठवी देवा वधारे उत्तम, लाभकारक अने आनंद दायक होवार्थी हितकारी समजाय छे ते सहुए विचारीने लक्षमां राखवुं विधि सहित करेली भक्तिज लेखे थाय छे.

(२४) बीजा दीवसे निर्माल्यरूप थयेलां ते फूल केफूलमाळ जेम तेम ज्यां त्यां फेंकी देवां न जोइए. ते वधांय जाळवीने मोर पीं-छीवती उतारी लइ एवा स्थळे राखवां के ज्यां ते कचराय नहि तेमज तेमां चोटी रहेला कोइपण त्रसजीवने ताप-तडकादिकथी व्यथा थाय नहि. न्हवणनी कुंडीमां तो ते नांखवा नज जोइए. जूदांज 'रा-खवां जोइए.' स्नात्र पूजा प्रसंगे पण ए वात लक्षगत राखवानीछे.

(२५) जेम जेम जयणा अधिक पळे तेम तेम ते पाळवा दरेक भक्ति प्रसंगे खूब लक्ष राखवुं, अने भक्ति रसिक भाइ बहेनोनुं दील दुखाय एवं कंडपण नहि करतां तेमनुं मन प्रसन्न थाय एवंज पावित्र आचरण करवुं. दर्शन, बंदन के पूजा करतां एक बीजा उपर धका धकी करवी नहि पण अनुकूल समय (तक) मळतां सुधी कोइएक एकान्त स्थळमां ध्यान धरवुं.

(२६) भक्तिमांथी निवृत्त थतांज संसारिक काममां रंगाइ जवुं नहि. जो भक्तिनो रस-आस्वाद (अनुभव) बराबर कर्योज होय तो तेनी खुमारी एकाएक उतरी जती नथी. ते पछी पण केट-लोक वखत सुधी टकी रहे छे. ते (अनुभव)नुं सुखतो खरेखर अनुभवीज जाणी शके छे. शुद्ध-सरल हृदयवाळा श्रद्धावंत प्रेमाळने ज प्रमाद रहित भक्ति मार्गमां प्रवर्ततां एवो अनुभव [रस आस्वाद] प्राप्त थइ शके छे. हृदय शुद्धि करवानी तो खास जरूर रहे छे.

(२७) जेम मोर मेघमे देखी, चकोर चंद्रने देखी, अने सती निज पतिने देखी राजी-आनंदित थाय छे तेम भक्ति रसिक अने शुद्ध श्रद्धावंत भव्यजनो पण शुद्धदेव, गुरु अने संघ साधर्मिक जनोने निरखी आनंदित थाय अने छे निजनेत्र युगलने सफल-सार्थक करे छे. इति शम्

बोध वचन.

१ दिवसे एवं कार्य करवुं के रात्रीए निरांते सूइ रहेवाय.

२ आठ मास एवं कार्य करवुं के चोमासामां करवुं न पडे.

३ युवावस्थामां एवं कार्य करवुं के वृद्धावस्थामां सुखे दिवसो निर्गमन थाय.

४ जन्म पर्यंत एवं कार्य करवुं के आवतां भवमां दुःखो वेठवां न पडे.

५ अधम पुरुषो विघ्नना भयथी कोइपण कार्यनो आरंभ करतां नथी.

६ मध्यम पुरुषो आरंभ करेलां कार्यने विघ्न आववार्थी छोडी दे छे.

७ उत्तम पुरुषो विघ्न आव्यां छतां पण, आरंभेला कार्यने संपूर्ण पार पाडे छे.

८ वांचनार, जेणे तने उपकार कर्यो होय, तेनो अपकार करवा कदी इच्छीश नहि.

९ जो तुं आवाद थवाने इच्छतो होतो न्याय मार्गथी द्रव्य उपार्जन करता शीख.

१० विद्या खरच करतां खूटे नहि, तेवुं एक अपूर्व धन छे, माटे पैसानो संग्रह करवो तजी दइ विद्यानो संग्रह (संचय) कर.

११ साथे एटलुं याद राखजे के विद्यानो गर्व कदी करवो नही, केमके ताराथी बधारे विद्याने धारण करनारा पण दुनियामां घणा छे.

१२ शुक पाठ जेवुं ज्ञान मेळव्या करतां अनुभव ज्ञान मेळववुं श्रेष्ठ छे.

१३ वांचनार ! तने मोक्ष सुखनी वांछा होय, तो सम्यग् ज्ञाननी प्राप्ति करजे.

૧૪ સદ્ગુરુની ઉપાસના કરી વિનય ગુણ વડે અને તારા સતત ઉદ્યમ વડે તું સદ્બોધની પ્રાપ્તિ કરી શકીશ.

૧૫ તારું શ્રેય વાંછતો હો તો સત્ પૂરુષોનો સંગ કર, ગુણી-જન ઉપર પ્રીતિ રાખ, અને ઉત્તમ પૂરુષોના કાર્યનું અનુકરણ કર.

૧૬ સદાચારથી તારી આવાદી થશે તેમ ધારી સદાચારનું સેવન કર.

૧૭ આ લોક અને પરલોક વિરુદ્ધ ચાર્ય પ્રાણાન્તે પગ ન કરીશ.

૧૮ વાંચનાર ! તું વિશ્વાસઘાતને મહાપાપનું મૂલ જાણી તેનો ત્યાગ કર.

૧૯ યંત્ર, તંત્ર, મંત્ર વિગેરે કોઈપણ ધર્મથી અધિક નથી, યંત્રાદિ આ ભગ્નમાં સુખ આપે છે, અને ધર્મ ભવોભવમાં સુખ આપે છે, માટે ધર્મનોજ આદર કરવો.

૨૦ ગંધ વિના ફુલની શોભા નથી, દાંત વિના મુખની શોભા નથી, સત્યતા વિના વચનની શોભા નથી, તેમ પૂણ્ય વિના પૂરુષ શોભાને પામતો નથી.

૨૧ મન જીત્યું તેણે સર્વ જીત્યું એમ સમજી મનનેજ બંધ કરવું.

૨૨ મુર્ખને શિસ્વામણ આપવી, કદાગ્રહીને ધર્મ સંભળાવવો, અને કુપૂત્ર અગર કુશિષ્યને બોધ આપવો તે નિષ્ફળ છે.

૨૩ અંજલીમાં રહેલા જલની જેમ યોવન દિન દિન ગળે છે.

૨૪ પૂણ્યથી પૂન્ય વધે છે, અને પાપથી પાપ વધે છે, માટે નિ-રંતર પૂન્યજ કર્યા કરવું.

૨૫ પૂન્ય કરવાથી રૂપ લાવણ્યતા, યશ, માન, પ્રતિષ્ઠા, વગેરે પ્રાપ્ત થઈ ઠેકાણે ઠેકાણે સુખ મળે છે; અને પાપ કરવાથી ઠેકાણે ઠેકાણે દુઃખજ મળે છે.

૨૬ વ્રતમાં શીલ (બ્રહ્મ) વ્રત ઉત્તમ, દાનમાં અભયદાન ઉત્તમ, ગુણમાં વિનય ગુણ ઉત્તમ, તેમજ રૂપમાં ભગવંતનું રૂપ અને વચનમાં સિદ્ધાંત વચન ઉત્તમ જાણવું.

૨૭ સંતોષથી સુખ મળે છે. સુખથી ધર્મ સાધિ શકાય છે અને ધર્મથી મોક્ષ મળે છે, માટે સત્પૂરુષોએ અત્યંત સંતોષ ધારવો યોગ્ય છે.

૨૮ જેવી મતિ તેવી ગતિ, જેવી ક્રિયા તેવું કર્મ, જેવો તપ તેવું ફલ, તેમ જેવો સંતોષ તેવુંજ સુખ સમજવું.

૨૯ વ્રત ભંગ કરનાર જેવો કોઈ પાપી અને વ્રત પાલનનાર જેવો કોઈ ધર્મી નથી.

૩૦ ધર્મની પરીક્ષા વધુ દોહીલી છે.

૩૧ ઉપાધિવાળાને તત્વથી સુખ હોતું નથી.

૩૨ પર્વતમાં મેરુ મોટો, દેવમાં ઇંદ્ર મોટો, કેવલીમાં તીર્થંકર મોટા, ગ્રહમાં ચંદ્ર મોટો, સર્વ વ્રતમાં બ્રહ્મચર્ય વ્રત મોટું તથા પર્વમાં પર્યુષણ પર્વ મોટું છે; તેમ મંત્રમાં નવકાર મંત્ર મોટો છે.

૩૩ સૂર્ય તરફ નજર કરવાથી આંખના તેજનો ક્ષય થાય છે. તેમ પરસ્કા તરફ નજર કરવાથી મનુષ્યોનું પૂણ્ય રૂપ તેજ ક્ષય પામે છે; માટે પરસ્કા તરફ સ્વોટી દૃષ્ટિ કરવી નહિ.

૩૪ માંસ, મદિરા, શિકાર, ચોરી, જુગાર, વેશ્યા તથા પરસ્ત્રી-ગમન, એ સાત વ્યસનો ધોર નરકમાં લઈ જનાર છે, માટે શાળા જનોણે તે સાતે અવશ્ય તજવાં.

૩૫ રે જીવ ! વિવિધ પ્રકારના ઉપદ્રવો વડે અતિ ભયાનક એવા સંસાર રૂપી કારાગ્રહમાં રહેવું, ભૂમિ ઉપર શયન કરવું, મનુષ્યોના હીન અને અનાદરના વચનો સાંભળવા, તાપ તથા ટાઢ સહન કરવાં, ભૂસ્વતૃષ્ણાનું દુઃખ ભોગવવું, શરીર તથા દ્રવ્યનો ક્ષય થવો, વિગેરે સર્વ પૂર્વજન્મમાં જે જે કર્મ વાંધ્યાં હોય તેના ઉદય આવવાથી ભોગવવું પડે છે. પરંતુ હે મુર્ખ ! જરા પણ મનમાં વૈરાગ્ય લાવતો નથી, અને મોહમાં ફસાઈ તત્ત્વને પણ જાણતો નથી.

૩૬ હે જીવ ! તું ઉપદેશ દુઃખનો કરે છે અને વાંછા સુખની કરે છે, પણ તત્ત્વને જાણીશ તોજ તારી સર્વ વાંછા ફઠ્ઠામૂત થશે.

૩૭ હે જીવ ! પૂર્વે જે શુભ વા અશુભ કર્મ તેં વાંધ્યાં છે તે આ ભવમાં ઉદય આવવાથી તારે ભોગવવાં પડે છે, તેમાં વીજા ઉપર કોષ શા માટે કરે છે ! કેમકે કોઈ કોઈને સુખ કે દુઃખ આપતું નથી. કર્યા કર્મ પ્રમાણે ફલ મળે છે, ભાવીભાવ બન્યા કરે છે, તે માટે કષ્ટ પડે ત્યારે શોચ નહિ કરતાં ધીરજ અંગીકાર કરવી, દૈવ પ્રતિકુલ હોય ત્યારે કોઈ રક્ષણ કરી શકતું નથી, વીજાતો નિમિત્ત માત્ર છે.

૩૮ કોઈ પાસે સુશામતના વચન બોલવાથી કાંઈ લાભ નથી; પૂન્યના ઉદયથીજ સર્વ અભિલાષા ફલે છે.

૩૯ રે જીવ ! મોટા દેવ દાનવને પણ કષ્ટ પડે છે; તો કષ્ટમાં

જા સારુ વિષાદ કરે છે. આ સંસારમાં તો કોઈના મનોરથ પૂર્ણ થાય છે, કોઈના ભંગ થાય છે, કોઈને નિત્ય દુઃખ થાય છે. તો કોઈને નિત્ય સુખ થાય છે, તેથી સત્પુરુષતો તેનેજ કહેવો કે જે નિર્મલ સ્વભાવને ધારણ કરી પરોપકારમાં તત્પર થઈ ધર્મમાં રક્ત હોય, અને સંપદા છતાં અહંકાર કરે નહિ, અને કષ્ટ આવે શોચ કરે નહિ.

૪૦ હે જીવ ! રડવાથી ચિત્તમાં સંતાપ થાય છે, પણ રડવાથી કે દીન વચન બોલવાથી કર્મ છૂટતાં નથી, ભોગવવાંજ પડે છે.

૪૧ તું વિકટ વનમાં ભ્રમણ કર, પર્વતો ઉપર ચઢ, સમુદ્રમાં અગર ગુફામાં પ્રવેશ કર, પણ ભાગ્યથી અધિક મળવાનું નથી, કેમકે પુન્ય હીન પુરુષનો ઉદ્યમ નિષ્ફળ થાય છે, તથાપિ ઉદ્યમ કરવાની જરૂર છે.

૪૨ હે અવિવેકી ! જે કુટુંબને માટે તું મોહ કરે છે, અને સદા પાપ કરે છે. તે કુટુંબ તને નરકાદિના દુઃખોથી છોડાવી શકવાનું નથી. લક્ષ્મી જલકલ્લોલવત ચપલ છે, મનુષ્યનું લાવણ્ય સંધ્યાના રંગ સરખું છે, વલ્લ કમલપત્ર ઉપર રહેલા જલવિંદુ પેટે અસ્થિર છે, આયુષ્ય વિજલીના ચમકારા તુલ્ય છે, તેના માટે તારે વિષાદ કરવો નહિ.

૪૩ રે જીવ ! દુર્લભ મનુષ્ય જન્મ પામીને જેણે આત્મ હિત કર્યું નહિ તેનો જન્મ નિષ્ફળ જાણવો.

૪૪ રે જીવ ! પર સ્ત્રી અને પર દ્રવ્યની તું વાંછા કર નહિ.

अने प्राणातिपातादि पाप स्थानकोने सेव नहि, ते महा अनर्थना मुळ छे, अने नर्कमां लइ जनारां छे.

४५ लोभी पुरुष अन्यायथी बीजानुं धन लेवाने इच्छे छे, पण तेनुं धन अने यौवन अस्थिर जाणवुं.

४६ दुःख सर्वने अनिष्ट छे, ने सुख सर्वने इष्ट छे, तेम मनमां विचारी सर्वने पोतानी तुल्य मानी कोइने पण दुःख दइश नहि.

४७ मन, वचन अने कायानो उपयोग एवो करवो के जेथी वैराग्य थाय अने पाप दुर जाय, पण पाप नर्जाक आवे तेवो उपयोग करवो नहि.

४८ जे पोताना स्वामी, गुरु, श्रेष्ठ अगर मित्रने विश्वास आपी तेनो घात करे, तेने वने लोकमां सुख थतुं नथी.

४९ पुण्यवान पुरुषोनो वखत तत्व चिंता करवामां, हित वचन बोलवामां, अने मुनि जननुं सन्मान करवामां जाय छे अने पापी-ओनो वखत सदा कुकर्ममां जाय छे.

५० हे जीव ! आर्य क्षेत्र, मनुष्य जन्म, उत्तम कुळ, सदाचार शरीर आरोग्य, देव गुरु धर्मनी सामग्री, ए सर्व पामवुं अत्यंत दुर्लभ छे, माटे सावधान पणे रही बोधी बीजनी प्राप्ति माटे उद्यम करवो; जेथी फरी दुःख भोगवुं पडे नहि.

५१ पंडित पुरुष तो तेनेज जाणवो के जे सर्व सामग्री पामी आत्म हितमां तत्पर थाय के जेथी फरी जन्म मरण करवा पडे नहि. राज्यादिक पौद्गलिक सुख पामवुं मुश्केल नथी, परंतु सर्वज्ञ कथित धर्म रहस्य पामवुं बहु कठण छे.

५२ हजारो हळ्थी खेडेला उखर भूमिवाला क्षेत्रमां जेम धान्य पेदा थतुं नथी तेम धर्म हीन पुरुषोने घणा प्रयासे पण बोध थतो नथी. धर्म करवाथीज सर्व सुखनी प्राप्ति थाय छे.

५३ रे जीव ! तु आ भवमां धर्म नहि. करे तो तारे परलोकमां दहन, छेदन, भेदन आदि अनेक दुःखो सहन करवां पडशे, भाटे धर्मने सर्वथी उत्तम जाणीने तेनोज आदर कर.

हित वचन माळा.

१ समजु लोको निंदा करे तेवुं करवुं नहि.	११ निर्वळ मनना थवुं नहि.
२ जूटुं बोलवुं नहि.	१२ अंध श्रद्धाळु थवुं नहि.
३ कुसंग करवो नहि.	१३ भोळा थवुं नहि.
४ पाछळ्थी पस्तावो थाय तेवुं काम करवुं नहि.	१४ कपटी थवुं नहि.
५ उपरीने अप्रिय थवाय तेम वर्तवुं नहि.	१५ चाडी खावी नहि.
६ बोल्या पछी फरवुं पडे तेवुं बोलवुं नहि.	१६ कोइनुं दील दुखाववुं नहि.
७ चडसा चडसी करवी नहि.	१७ बहाला साथे विरोध करवो नहि.
८ जूगटुं रमवुं नहि.	१८ सज्जनोमां शरमावुं पडे तेवुं काम करवुं नहि.
९ परदारा सेववी नहि.	१९ मनमां मुझावुं पडे तेवुं काम करवुं नहि.
१० वहेमी थवुं नहि.	२० पोताना पगपर कुहाडो मारवो नहि.
	२१ बेसवानी डाळ कापवी नहि.

- २२ कजीओ उछीनो लेवो नहि.
 २३ कजीआना आगेवान थवुं नहि.
 २४ स्त्री, अंगरक्षक अने रसोइया
 साथे विरोध करवो नहि.
 २५ स्त्रीनो विश्वास करवो नहि.
 २६ चाकरो तथा स्त्रीओने झाझी
 लूट आपवी नहि.
 २७ अति विश्वासु थवुं नहि.
 २८ पोतानी आवरुनां कांकरा थाय
 तेवुं काम करवुं नहि.
 २९ नीच माणसोनी साथे प्रसंग
 पाडवो नहि.
 ३० कृपणनुं मों बोलाववुं नहि.
 ३१ देश काळथी प्रतिकूल कार्य
 करवुं नहि.
 ३२ विश्वासघात करवो नहि.
 ३३ विकथा करवी नहि.
 ३४ वखत व्यर्थ गुमाववो नहि.
 ३५ देशना द्रोही थवुं नहि.
 ३६ नातमां कजीओ घालवो नहि.
 ३७ कोइने विना कारण हेरान क-
 रवो नहि.
 ३८ कुपार्गे दोरी जनार पुस्तकों
 वांचवा नहि.
 ३९ कदाग्रह करवो नहि.
 ४० कुविद्या शीखवी नहि.
 ४१ केफी वस्तु पीवी नहि.
 ४२ निर्दय थवुं नहि.
 ४३ खराब वचन बोलवां नहि
 ४४ कोइनी आजीविका भांगा.
 नहि.
 ४५ द्वेष करवो नहि.
 ४६ उडाउ थवुं नहि.
 ४७ लोभी थवुं नहि.
 ४८ कोइना भुंडाथी राजी थवुं नहि
 ४९ नास्तिक थवुं नहि.
 ५० ढोंगी थवुं नहि.
 ५१ पारकी निंदा करवी नहि.
 ५२ बेवकूफ थवुं नहि.
 ५३ विषयी थवुं नहि.
 ५४ प्रमादी थवुं नहि.
 ५५ गुणीजननो अविनय करवो
 नहि.
 ५६ भक्ति हीन थवुं नहि.

- ५७ छाकटा थवुं नहि.
 ५८ क्रोध करवो नहि.
 ५९ गर्व करवो नहि.
 ६० अभण रहेवुं नहि.
 ६१ अस्वच्छ रहेवुं नहि.
 ६२ अनियमीत थवुं नहि.
 ६३ मोह राखवो नहि.
 ६४ मननी वात हितेश्वरी शीवाय
 कोइने कहेवी नहि
 ६५ पोतानी बडाइ करवी नहि.
 ६६ अवळे मार्गे चडवुं नहि.
 ६७ बहेती नीक तोडवी नहि.
 ६८ सार्वजनिक तथा धर्मादाना
 कार्यमां विघ्न करवुं नहि.
 ६९ जीवहिंसा करवी नहि.
 ७० आफत आवे डरवुं नहि.
 ७१ असार संसारमा आशक्त थवुं
 नहि.
 ७२ ममत्वभाव राखवो नहि.
 ७३ कुळ मर्यादा छोडवी नहि.
 ७४ शिष्टाचारनुं उल्लंघन करवुं नहि
 ७५ सत्य वस्तुनो अनादर करवोनहि

- ७६ हितवचननो अनादर करवोनहि
 ७७ सज्जनोनुं अपमान करवुं नहि.
 ७८ दुष्टोने उत्तेजन आपवुं नहि.
 ७९ देशनुं दारिद्र बधे तेवा साध-
 नोने उत्तेजन आपवुं नहि.
 ८० शक्ति उपरांत खर्च करवुं नहि
 ८१ कुदेवने नमवुं नहि.
 ८२ कुधर्मनुं सेवन करवुं नहि.
 ८३ नीतिमां शिथील थवुं नहि.
 ८४ कुगुरुनी उपासना करवी नहि.
 ८५ वीतराग भाषीत वचननी अ-
 श्रद्धा करवी नहि.
 ८६ कोइनी हांसी करवी नहि.
 ८७ बहु बोला थवुं नहि.
 ८८ सहसा काम करवुं नहि.
 ८९ वेद्यामां आसक्त थवुं नहि.
 ९० लांच खावी नहि.
 ९१ विद्यानो गर्व करवो नहि.
 ९२ आर्तध्यान करवुं नहि.
 ९३ अन्यायथी द्रव्य उपार्जन क-
 रवुं नहि.
 ९४ दुर्जननी सोवत करवी नहि.

९५ स्वस्वरूपने भूलवुं नहि.

९६ शिकार करवो नहि.

९७ रौद्र ध्यान करवुं नहि.

९८ हलकी परतंत्रतास्वीकारवीनहि

९९ मुद्दो चुकी जवो नहि.

१०० मनुष्यभवव्यर्थगुमाववो नहि.

१०१ पुन्यनी कमाइ कर्मा विना.
रहेवुं नहि.

१०२ अशुभ कर्म करवां नहि.

१०३ पारके पैसे बेवार करवो नहि

१०४ करज करीने वरो करवो नहि

१०५ अधर्म करवो नहि.

१०६ कर्मनो क्षय कर्मा वगर र-
हेवुं नहि.

१०७ मिथ्यात्व सेववुं नहि.

१०८ खोटुं ज्ञान मेळववुं नहि.
समकित सहित धर्म करवो.

मार्गानुसारीना ३५ बोल.

१ न्याय संपन्न विभवः—न्यायथी धन मेळववुं एटले स्वामिद्रोह,
त्रिद्रोह, विश्वासीने ठगवुं, चोरी करवी, थापण ओळववी वीगेरे
निंदवा योग्य काम त्याग करीने धन उपार्जन करवुं.

शिष्टाचार प्रशंसा—उत्तम पुरुषोनां आचरणना बरवाण करवां.

३ सरखा कुळाचार बाळा पण अन्य गोत्री साथे विवाह करवो.

४ पापना कामथी डरवुं.

५ प्रसिद्ध देशाचार प्रमाणे वर्तवुं.

६ कोइनो अवर्णवाद बोलवो नहीं.

७ जे घरमां पेसवा निकळवाना अनेक रस्ता नथी तथा जे
घर अति गुप्त अने अति प्रगट न होय अने पाडोशी सारा होय तेवा
घरमां रहेवुं.

८ सारा आचरणबाळा पुरुषोनी सेबत करवी.

૯ માતા તથા પિતાની પૂજા કરવી એટલે તેમનો સર્વ રીતે વિનય સાચવવો અને તેમને પ્રસન્ન રાખવાં.

૧૦ ઉપદ્રવવાળાં સ્થાનકનો ત્યાગ કરવો એટલે લડાઈ, દુકાળ વગેરે અડચણવાળાં ઠેકાણાં છોડવાં.

૧૧ નિંદિત કામમાં ન પ્રવર્તવું એટલે નિંદવા યોગ્ય કામ ન કરવાં.

૧૨ આવક પ્રમાણે સ્વરચ રાખવું.

૧૩ ધનને અનુસરતો વેપ રાખવો એટલે પેંદાશ પ્રમાણે પોશાકી રાખવી.

૧૪ આઠ પ્રકારના બુદ્ધિના ગુણને સેવવા, તે આઠ ગુણનાં નામ.

૧ શાસ્ત્ર સાંભળવાની ઇચ્છા, ૨ શાસ્ત્ર સાંભળવું, ૩ તેનો અર્થ સમજવો, ૪ તે યાદ રાખવો, ૫ ઉદ્ધ-તેમાં તર્ક કરવો તે સામાન્ય જ્ઞાન, ૬ અપોહ એટલે વિશેષ જ્ઞાન, ૭ ઉહાપોહથી સંદેહ ન રાખવો, ૮ તત્ત્વજ્ઞાન એટલે આ વસ્તુ આમજ છે એવો નિશ્ચય કરવો.

૧૫ નિત્ય ધર્મને સાંભળવો જેથી બુદ્ધિ નિર્મલ થાય.

૧૬ પહેલાં જમેલું ભોજન પચી જાય ત્યાર પછી નવું ભોજન કરવું.

૧૭ જ્યારે સ્ત્રી મુશ્વ લાગે ત્યારે સ્વાયં, પણ એકવાર સ્વાધા પછી તરતજ મીઠાઈ વગેરે આવેલું જોઈ લાલચથી તે ઉપર સ્વાયં નહીં કારણકે અપચો થાય.

૧૮ ધર્મ, અર્થ અને કામ એ ત્રણ વર્ગને સાધવા.

૧૯ અતિથિ તથા ગરીબને અન્નપાનાદિ આપવું.

૨૦ નિરંતર અભિનિવેષ રહીત રહેવું એટલે કોઈને પરાભવ કરવાનો પરિણામે કરી અનીતિથી કામનો આરંભ કરવો નહીં તે.

२१ गुणी पुरुषोनो पक्षपात करवो एटले तेमनुं बहु मान करवुं.

२२ निषिद्ध देशकाळनो त्याग करवो एटले राजा तथा लो-
कोए निषेध करेला देशकाळमां जवुं नहीं.

२३ पोतानी शक्तिने अनुसरीने कामनो आरंभ करवो.

२४ पोषण करवा योग्य एवां मातापिता स्त्री पुत्रादीकनुं भरण
पोषण करवुं.

२५ वृत्तने विषे रहेला तथा ज्ञाने करी मोटा एवा पुरुषोने पू-
जवा एटले तेमनो सारी रीते विनय साचववो.

२६ दीर्घदर्शी एटले जे काम करे तेमां लांबी द्रष्टी फोरवी
तेनां शुभाशुभ फळनो तपास करी चालवुं.

२७ विशेषज्ञ एटले दरेक वस्तुनो तफावत समजी पोताना आ-
त्माना गुणदोषनो तपास करवो.

२८ कृतज्ञ (कर्या कामनो जाण) एटले करेला उपकारने तथा
अपकारने समजवो.

२९ लोकप्रिय एटले विनयादि गुणे करी लोकप्रिय थवुं.

३० लज्जाळुं (लाजवाळो) एटले लाज मर्यादामां रहेवुं.

३१ दयाळु एटले दया भाव राखवो.

३२ सुंदर आकृतिवान एटले क्रूर आकृतिनो त्याग करी शरी-
रनो सुंदर आकार राखवो.

३३ परोपकारी एटले परने उपकारी थवुं.

३४ अंतरंगारिजित एटले कामं क्रोध लोभ मान मद तथा हर्ष
ए छ अंतर बेरीने जीतवा.

૩૫ વશીકૃતેન્દ્રિયગ્રામ ઇટલે ઇન્દ્રિયોના સમુહને વશ કરવા ઇટલે સર્વે ઇન્દ્રિયોને વશ કરવાનો અભ્યાસ કરવો.

બાઠ જીવોને મોઢે કરવા સુગમ પડે માટે ઉપરના માર્ગાનુસારીના પાંત્રીસ બોલ સંક્ષેપથી લખ્યા છે. વિવરણ ગ્રંથાતરોમાંથી જોડ લેવું.

“જૈન કોમના હિતની સ્વાતર સ્વામ નિર્માણ કરેલી
સમયાનુસારી બહુ ઉપયોગી સૂચનાનું.”

૧. વિદેશી ઇષ્ટ વસ્તુઓથી આપણે સદંતર દુર રહેવું અને સ્વ-દેશી પવિત્ર વસ્તુઓનો જ ઉપયોગ નિશ્ચયપૂર્વક કરવો અને કરાવવો.

૨. આપણા પવિત્ર તીર્થોની રક્ષા માટે આપણે વિશેષે સાવધાન રહેવું.

૩. કોઈ પણ પ્રકારના સ્વોટા વ્યસનથી સાવધાનપણે દુર રહેવું, અને અન્ય ભાઈ બહેનોને દુર રહેવા પ્રેરણા કર્યા કરવી.

૪. શાંત રસથી ભરપૂર જિન-પ્રતિમાને જિનવત્ લેખી તેવી શાંત દશા પ્રગટાવવા પ્રતિદિન પુજા અર્ચાદિક કરવા કરાવવા પુરતું લક્ષ્ય રાખવું તથા રસાવવું.

૫. પરમ સુખ શાંતિને આપવાવાળી શ્રી જિન વાણીનો સ્વાદ મેઢવવા દિવસ રાત્રીમાં થોડો વચ્ચત પણ જરૂર શ્રમ લેવો, અભ્યાસ રાખવો.

૬. જૈન તરીકે આપણું શું શું કર્તવ્ય છે તે પુરા તોરથી જાણી લેવા અને જાણીને તે પ્રમાણે વર્તવા પુરો રૂબાલ રાખવો.

જાનાચારના આઠ પ્રકારમાંનો પહેલો કાલ નામે.

ચાર કહે છે. (ઉપદેશ પ્રાસાદ ભાષાન્તર મા. ૪ થો પાનું ૨૬૩)

પઠનીયં શ્રુતંકાલે, વ્યાખ્યાનં પાઠનંતથા ॥ આચારઃ શ્રુત ધર્મ-
ય, ચાત્રૌ યલ્લિખ્યતેષુઐ ?

ભાવાર્થઃ—યોગ્યકાલે શ્રુત મળવું, મળાવવું તથા વ્યાખ્યાન ક-
વું, તે શ્રુત ધર્મનો પહેલો આચાર પંડિત પુરુષોણ કહેલો છે.

અગ્યાર અંગ અને ઉત્તરાધ્યયન વિગેરે કાલિક શ્રુત કહેવાય છે.
૧ દિવસે તથા રાત્રે પહેલી અને ચોથી પોરસીમાં મળવું ગળવું અને
સ વૈકાલિક વિગેરે તથા દ્રષ્ટિવાદ ઉત્કાલિક શ્રુત કહેવાય છે,
તેનો મળવા વિગેરેનો કાલ સર્વ પોરસીનો છે, તેમાં મૂત્રની પોરસી-
માં મૂત્ર મળવું. અને અર્થની પોરસીમાં અર્થ અથવા ઉત્કાલિક શ્રુત
વિગેરે મળવું. દિવસ તથા રાત્રીની પહેલી અને છેલ્લી પોરસીમાં અ-
સ્વધ્યાય [અસજ્ઞાય] ને અભાવે મળાય તેથી તેનું નામ કાલિક
કહેવાય છે. કાલિકનો શબ્દાર્થ એવો છે કે યોગ્ય કાલેજ મળવું તે. અને માત્ર
કાલ વેલા સિવાય બીજી પોરસીમાં મળાય તેને ઉત્કાલિક કહ્યું છે.

કાલિક તથા ઉત્કાલિક બન્ને શ્રુતનો લઘુ અનધ્યાય કાલ વે
ઘડીનો છે તેવી કાલવેળા પ્રત્યેક અઠોરાત્રયાં ચાર આવે છે, તેટલો
વચ્ચત તજવો તે ચાર વચ્ચત આ પ્રમાણે. ૧ સંધ્યા વચ્ચતે [સાયંકાલે]
૨ મધ્યરાત્રીએ, ૩ પ્રભાતે તથા ૪ મધ્યાન્હ વચ્ચતે. એ ચાર કાલવે-
ળાએ તો કોઈપણ દિવસ સ્વાધ્યાય કરવો નહિ. પણ પાંડિત્યેહણ વિગેરે
બીજી ક્રિયા કરવાનો નિષેધ નથી, અન્ય ધર્મમાં પણ કાલને વચ્ચત
સંધ્યા, વંદન વિગેરે ક્રિયાઓ કરવામાં આવે છે, બ્રહ્મણો હમેશાં ત્રગ
સંધ્યાએ મળીને ત્રણસો ચોવીસ વાર ગાયત્રી મંત્રનો જાપ પૂર્ણ કરે છે દૂષ્ટ
કાલવચ્ચતે સર્વ શાસ્ત્રોમાં મૂત્રાદિકનું પઠન પાઠન સર્વથા નિરોધ કરેલું છે,

જાહેર સ્વર.

અમારા તરફથી પ્રસિદ્ધ થયેલા પુસ્તકોનું લીસ્ટ.

નંબર	પુસ્તકનું નામ	કિંમત રૂ. આ. પા.	પોષ્ટ સ્વર્ચ. રૂ. આ. પા.
------	---------------	---------------------	-----------------------------

૧	શ્રીશત્રંજય મહાતિર્યાદિ યાત્રા વિ- ચાર શાસ્ત્રી ટાઇપ.	૦-૧-૦	૦-૧-૦
૨	„ „ „ પાકા પુઠાનું	૦-૩-૦	૦-૧-૦
૩	શ્રીશત્રંજય મહાતિર્યાદિ યાત્રા વિચાર અને ચૈત્યવંદન સ્તુતિ સ્તવનાદિ સંગ્રહ ગુજરાતી ટાઇપ	૦-૧-૦	૦-૧-૦
૪	ચૈત્યવંદનસ્તુતિ સ્તવનાદિ સંગ્રહ ભાગ પહેલો શાસ્ત્રી ટાઇપ	૦-૨-૦	૦-૧-૦
૫	„ „ ભાગ ત્રીજો „ „	૦-૬-૦	૦-૩-૦
૬	„ „ ભાગ ત્રીજો „ „	૦-૮-૦	૦-૪-૦
૭	શુદ્ધદેવ મુક્ત્યર્થની સેવા-ઉપાસનાવિધિ	-૧-૦	૦-૧-૦
૮	સંગીત સ્તવનાયત્રી અને આત્મોપદેશક પદ સંગ્રહ ભાગ પહેલો	૦-૧-૦	૦-૦-૬
૯	મંદૂકી સંગ્રહ ભાગ પહેલો	૦-૦-૬	૦-૦-૬

ઉપર લખેલ પુસ્તકો કીંમત અને પોષ્ટ સ્વર્ચ મોકલી નિચેના

૧. ના. પી. યાત્રા સ્વ. અટ આ પાથી ઓઝી કીનતનું વી. પી.
થશે ની.વાસ્તે ટાકી. ગાઉ મોકલી પુસ્તક મગાવયુ અટ આપાથી
બધારે કી.તનું વી.પી.થી મોકલી તેનો સ્વર્ચ બધારે આકારવામાં આવશે.

શિવનાથ હુંવાજી-જૈન પુસ્તકાલય.

(૧) વેતલ પેઠ નંબર ૪૯-પુનાસિટી

(૨) મુ. જાવાલ-જિલ્લાસીરોહી-દેશ માલવાડ.

